

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DEN ÆLDSTE GENERATION
I LOLLAND-FALSTERS STIFT

Helene Strange:

Den ældste Generation i Lolland-Falsters Stift

3. Samling

50 Levnedsfildringer

Jens Arrildsen, Maribo.

Som bekendt har Maribo haft sit store berømte Birgitte-Kloster, opkaldt og bygget til Ære for den hellige Birgitte, en fornem svensk Adelsdame, født 1302. Efter Sagnet skal der være sket Jærtegn paa en bestemt

Plads i en lille nedlagt Landsby — Skemminge — ved den nuværende Maribo Sø. Paa Stedet brændte hver Nat Lys og deraf opsteg Forvisningen om, at Gudsmoderen ønskede et Kloster opført her. Den store Dronning Margrethe hørte derom og tog Grunden i Besiddelse, men Klosteret naaede hun ikke at få bygget, inden Døden overraskede hende. Som saa meget andet gik det i Arv til Erik af Pommeren. Selv skænkede han ogsaa straks en Gaard til det kommende Kloster, og det paalagdes enhver ugift Mand og Kvinde over 16 Aar at svare en Penning dertil. Ægtefolk skulde betale hver to Penning til dets Opførelse. Mange forskellige andre Gaver blev ligeledes lagt til, og snart rejste der sig et stort og mægtigt Kloster, hvis Ry for Hellighed i Begyndelsen gik viden om. Senere fik man andre Tanker om Tilstanden. Som til andre Klostre hørte her en Have, hvor Munkene kunde dyrke Urter og sjældne Blomster, og ned til vore Dage har Klosterhaven i Maribo

staaet som et synligt Minde om den stolte Klosterbygning, der forlængst er sunket i Grus.

Og ned gennem Tiderne er den gamle Have saa blevet paaet og hæget af mange forskellige Mennesker *Jens Arrildsen* er en af de forrige Havemænd, som i en længere Aarrække har revet og puslet derinde. Han finder derfor ogsaa, det er Synd, at der nu skal graves op og væltes om paa saa meget af det, som han har været med til at værne og faaet til at gro. Foruden Klosterhaven har han ogsaa haft flere andre Haver der i Byen at passe, og først for et Par Aar siden, da Helbredet svigtede, nedlagde han sin mangeaarige Bestilling som Havemand. Betalingen var for det meste 25 Øre i Timen.

I nogle Aar var han tillige Vægter. Fra ældgammel Tid har Købstædernes Vægtere hver Time gaet syngende omkring i Byen og forkyndt, hvad Klokkeren var slaget; i de sidste Aar inden Natpolitiet kom, skulde Vægterne ikke synges, men kun raabe Tiden ud.

Da Jens Arrildsen i 90 overtog Vægterbestillingen i Maribo, krævedes der ikke nogen Sang, saa han kunde nøjes med at fortælle om Klokketimen samt trække 6 forskellige Ure, der hængte rundt om i Staden, og som det tog ca. 3 Kvarter at passe. Naar han havde endt sin Runde, kunde han opholde sig i Raadhusets Vestibule, men der var ingen Varme, saa der var ikke nogen særlig hyggelig Hvilestue at ty til. Ret længe ad Gangen kunde

Vægterne jo heller ikke være der, da Urenes Trækning krævede at være paa Farten det meste af Tiden, ligesom det heller ikke saa sjældent hændte, at der kom adskillige Forstyrrelser, som naar en eller anden lavede Sjøv i Gaden, ikke kunde finde Logi eller lignende. Lidt ekstra Ulejlighed, men dermed ogsaa en lille Fortjeneste, kunde der ofte være ved at vække Bagere, Vaskerkoner og andre, der skulde tidlig op. Vækkeure eller andre Kimeapparater var ikke den Gang saa kendte som nu.

Jens Arrildsen er en gammel indfødt Maribonit og kommet dertil 31. September 1850. Faderen døde tidligt, og Moderen blev ene med 7 smaa Børn. Hjemmet var fattigt, og Moderen maatte kæmpe en haard Kamp for at holde sig borte fra Fattiggården, hvilket ogsaa lykkedes hende. Som Hjælp fik hun et Brød om Maanedn til hvert af Børnene.

Saa snart det var dem muligt, maatte de alle hjælpe til for at skaffe det nødvendige til Livets Ophold, og Jens Arrildsen, der havde en usædvanlig god Sangstemme, var i 10 Aar Kordræng i Kirken og tjente her 5 Mark pr. Maaned. Engang gav en stor Herre ham en Rigsdaler for at synge for sig. Den uhørte Betaling havde nær taget Vejret fra den lille Knægt. Som han havde Sangstemme, havde han ogsaa Gehør og lærte at spille, men det almindelige grove Arbejde maatte jo gaa foran Musikken, saa det blev mest kun i Fritiden, han kunde dyrke den.

For et Aarstid siden flyttede Jens Arrildsen og hans Kone, der ligeledes er født og opvokset i Maribo og er hans gamle Skolekammerat, ind paa Alderdomshjemmet. Og efter den lange travle Arbejdsdag, de har bag sig, kan de nu i Ro og Mag opfriske forskellige af deres Fødebys Fortidsminder.

Niels Jensen, Gedesby.

De fleste Mennesker har et eller andet Sted, som de særlig føler sig knyttet til. Har de end levet forskellige Steder og i og for sig fundet, at hver havde sine Gøder at

byde paa, saa fejler det dog som Regel ikke, at der alligevel er en Plads, der staar som over alle de andre.

Saadan gaar det da ogsaa med Niels Jensen. Han er født i Bregninge, vokset op i Kartoffe, staet i Lære i Grænge, arbejdet som Svend i Flintinge, haft en Gaard i Vester Kippinge og har nu sit Hjem i Gedesby. Hver af Byerne har budt

ham noget, der var godt og fornøjeligt, men Kippinge er dog for ham mere end alle de øvrige tilsammen. Her kom han ogsaa til at leve langt den længste Tid, og her tilbragte han sine bedste Virkeaar --- alt det har sin egen Betydning. Det er det lollandske Kettinge, der er hans Fødeby, og her kom han til Verden 18. Februar 1851. Faderen var Smed og flyttede senere til Kartoffe. Efter sin Konfirmation kom Niels Jensen i Lære i Grænge Smedie for derpaa som nævnt at arbejde som Svend i Flintinge, indtil Faderen døde, og han maatte hjem til Kartoffe. Smedeforholdene var stadig der paa gammeldags Vis, hvor Gaardmændene betalte $\frac{1}{2}$ Td. Rug, $\frac{1}{2}$ Td. Byg og 1 Skp. Hvede om Aaret for at faa skoet deres Heste og repareret deres forskellige Red-

skaber. Skulde de have lavet noget nyt, maatte de betale særskilt herfor. Til Reparationsarbejdet skulde de ligeledes selv levere Kul og Jern Kullene var for en stor Del Trækul, der var »slukket af« ved de store Hjemmebagninger. Smedene var ikke glade for alle disse hjemmelavede Kul, da de ikke kunde sætte Varmen rigtig op, og særlig de yngre forlangte flere Købekul, hvad der ikke passede de gamle Gaardmænd, der gerne vilde spare paa Skillingen. Naar de forskellige Gaarde skulde have smedet, maatte de bestille Smededag i Forvejen, og nogle af Mændene blev højt foruærmede, naar de ikke kunde faa den forlangte Dag. En afvist Gaardmand bad saaledes en Gang Smeden slikke en af hans nærmere angivne Legemsdele!

Niels Jensen blev da ogsaa temmelig hurtig ked af at være Smedemester, og efter at han havde aftjent sin Værnepligt, solgte han Smedien og rejste til Kippinge, hvor han ved sit Giftermaal blev Ejer af »Kredsgaarden«. Og herude paa »Kredsen« kom han saa til at opleve en lang Række gode Aar, skønt der ofte paa flere Maader kunde være adskillige Besværligheder. Bl. a. var Vejforholdene særlig i Førstningen alt andet end gode. Naar der kom rigelig med Regn, laa Kredsvæjen i et næsten ufremkommeligt Søle og Ælte, og endnu værre var det, naar det faldt i med Sne. Flere Gange maatte Kredsfolkene da køre lange Omveje for at komme i Forbindelse med deres egen By. Senere bedredes Forholdet dog noget, saa det blev lettere at komme til og fra Kredsen.

I sine unge Aar havde Niels Jensen altid taget Del i Ungdommens Fornøjelser ovre paa Lolland, og her været med til mange muntre Gilder rundt om i Gaardene. Nogle

Steder var de da saa gammeldags, saa de kun havde Lergulv i Stadsstuen, og hos flere var der ikke andet end kalkede Vægge. Finheden trykkede altsaa ikke Gildeslokalerne, men det gjorde intet Skaar i Morskaben. Adskillige af disse Ungdomsgilder kunde ogsaa gøres for 50 Øre Parret, saa det maatte jo nok siges at være billigt.

I Flintinge red de ligeledes til Rings og drev paa med forskellige Kunster, løbe Reb af og paa en Høtyvstage, trække Stok og Krog o. m. a. Bymændene havde her et Gadehorn, som Oldermændene blæste i, naar der var noget paa Færde, og af Tonerne skulde det kunne høres, om der kaldtes til Ildebrand eller til Møde. Det var derfor ikke Hvermands Sag at kunne tude paa Gade.

Som Niels Jensen havde været med til de unges Gilder paa Lolland, var han ogsaa en fast Deltager i de ældres, da han kom til Falster. I 23 Aar var der hver Fastelavns Tirsdag Gammelgilde i Kippinge, hvor man for det meste gik paa Omgang i Gaardene, naar der var Plads til at faa en Svingom, og her svigtede Niels Jensen heller ikke.

Af offentlige Tillidshverv fik han flere og var bl. a. baade i Sogneraad og Menighedsraad. I 1909 solgte han sin Gaard og flyttede fra Kredsen op i Byen, hvor hans Kone døde. De sidste Aar har han boet i Gedesby sammen med sin Datter og Svigersøn og kan endnu trods sin høje Alder hjælpe til med mange forskellige Ting Til Tider optræder han baade som Snedker, Glarmester og Smed, og Frugtplukning paa Grene, hvor de yngre melder Pas, viger han heller ikke tilbage for.

Selve Sydfalster og særlig Gedesby synes han godt nok om, men alligevel — i allerførste Række kommer dog Vestfalster, Kippinge og Kredsen.

Hans Petersen, Torrig.

Torrig har fra gammel Tid ført en stille og tildels ret ubemærket Tilværelse. Byen var jo kun en lille Part af Sognet og havde hverken Kirke eller Skole eller noget som helst andet stort, der

kunde gøre udenforstaaende opmærksomme paa dens Eksistens. Skønt den paa en Maade løb ud i et med det nærliggende Birket, laa den dog som halvt i Skygge af Hovedbyen, og fra de fleste Sider hed det op til Birket, men kun ned til Torrig. Igennem dette op og ned gemtes en hel Del, som viste, at det var Birket, der førte an og stod som det første og det største.

Men pludselig fik Tonen en hel anden Lyd, og nu kom Torrig ovenpaa. Med Jernbanen løftedes den ligesom op i et højere Plan, og dens gamle Bynavn blev knyttet til hele Skinnevejen Maribo-Torrigbanen! Det var vel nok noget, der lød. Og Torrig blev baade Endestation og tillige et Knudepunkt i den lollandske Trafik, medens Birket kun fik et Trinbrædt. Jo, jo, nu var det nok Torrig, som var oppe, medens Birket laa nede og uden rigtig at blive regnet med. Om Torrig i Begyndelsen her har følt sig, er ikke til at undres over

Men ak, hvor længe var Adam i Paradiset? Har Torrig en Gang haft lidt Højhedsfornemmelser over al den Storhed og Herlighed med Jernbanen, saa har den sikkert ikke i den sidste Tid været saa syndelig beæret af den Opmærksomhed, som den lille Bane har tiltrukket

sig. I det hele kan det nok siges, at den har været baade som Byens Hjertensbarn og Smertensbarn. Men lad os haabe, at alting skikker sig til fælles Gavn.

Hans Petersen, født i Østerby paa Fejø 20. September 1851, er en af Torrigs gamle Borgere og slog sig for snart 60 Aar siden ned der i Byen. Igennem sin mangeaarige Bagerivirksomhed har han lært Egnen og dens Befolkning godt at kende og kan fortælle mangt og meget derfra, ligesom han heller ikke har glemt, hvad han hørte og saa paa Fejø. Hans Hjem var fattigt, og før sin Konfirmation havde han hverken haft Hue paa sit Hoved eller Sko paa sine Ben. Som Dreng kom han i Tjeneste hos en Gaardmand, der handlede med Græsfrø. Dette maatte de rense igennem et Sold, og der skulde gode Armkræfter til for at holde Soldet i en svingende Bevægelse, saa Skaller og Ukrudt kunde skilles fra. Naar der var bagt paa Gaarden, blev der puttet et Par Skæpper Byg ind i Ovnens for at tørres. Bagefter skulde Kornet males paa en Kværn, hvorpaa Hans Petersen maatte »drifte« Grynene i et Trug for at faa »Saaerne« væk i Tidens Løb fik han saaledes god Øvelse i at svinge baade Sold og Trug, saa det løse og ubrugelige kunde samle sig paa Midten og derfra »skummes« bort, men hver en »Saa« (Skal) evnede han dog ikke saa lidt som nogen anden at faa »svinget af«, saa Grøden af de hjemmelavede Byggryn var gerne noget rød. Men det var man vant til og tog det derfor ikke saa højtideligt.

I sin Barndom og Ungdom lærte han adskillige Sange, og bl. a. var der en særskilt Fejøvise, som tit blev sunget. Den var digtet af »Hopsa-Skræderen«s Kone og hand-

lede om en ung Fejø-Sømand, der druknede sig af Sorg over sin Kærestes Utroskab. Visen var paa 36 Vers og i et Par af dem hedder det:

-- Han gik om Bord og lettede sit
Anker,
han hejste Sejlet, en anden gik til
Rors,
men stundom var hans Pige i hans
Tanker,
og stundom var hun ogsaa i hans
Ord. —

De gode Folk som var hos ham
tilstede
de greb til Redning alle med en
Fart;
men deres Magt formaaede ej ham
at redde,
thi Strømmen rev dem Baaden væk
for snart.

— -- Forskrækket saa de ham paa
Bølgens Toppe,
et Vink med Haanden dem tilkendegav —
det var den sidste Gang, at han
var oppe,
de kolde Bølger var fra nu hans
Grav. —

— -- Endnu hans smukke Pige er
tilbage,
kun Gud alene kender hendes Vej;
man skulde tro, hun maatte snart
forsage --

men Venner nej — o nej — hun
gør det ej! —«

Da Hans Petersen var ca. en Snes Aar, tog han ud at sejle og fik her adskillige Ture baade til Norge, Sverige, England og Belgien. Paa en Rejse med Havre fra Halmstad blev hans Skib oversejlet ved Nordkap af en tysk Damper og sank i Løbet af 2 Minutter. Besætningen, der var paa 6 Mand, reddede sig over paa det andet Skib og blev derpaa sejlet ind til Vardø. Her sørgede den danske Konsul for dem og fik dem sendt tilbage til Danmark. De var herigennem Opholdet ved Midnats-solens Land blevet et Eventyr rigere; men de stod fattigere end før, idet ingen af dem havde forsikret.

Hans Petersen opgav snart efter Sømandslivet og begyndte som Bager i Torrig, hvor han oparbejdede sig en god Forretning. Et Par Aar drev han ogsaa Ravnsby Mølle, men solgte siden baade den og Bageriet og har derefter haft forskellig andet at beskæftige sig med. Endnu er han rask og spænstig og fortæller livligt om sine Ungdomsoplevelser, hvor imellem Forliset og Turen paa Vardø selvfølgelig indtager en ikke ringe Plads.

Hanne Lunmann, Fuglse.

Vinteren kunde det være meget besværligt at komme til Gaarden

Øllingsø eller Øllingsøgaard, som vel er det rette Navn, er et ældgammelt lollandsk Herresæde. Fra tidligere Tid har det været omgivet af dybe Voldgrave, og om

for Vand. Efter Sagnet skal der i Nærheden af Slotshaven have været et hedensk Tempel eller et Offersted i en lille Lund, som kaldtes for »Kaninholmen«. Godset menes at stamme fra ca. 1300, og af de første Ejere kendes bl. a. Niels Eriksen, Lasse Muus, Otte Jonsen og Lasse Herlufsen, indtil det saa kom i Slægten Porss Eje og forblev der i et Par Hundrede Aar. En af Porserne, Hr. Rudbek, skal have opført en Familiebegravelse i Græs-

have Kirke. Til dens Vedligeholdelse skænkede han nogle Penge og desuden nogle Faar til Glosunde Præstegaard, men der skrives senere derom, at Pengene forlængst er brugte, Faarene spist og Begravelsen omdannet til Sacristi, saa der er ikke mere tilbage af den gamle Herremands Bestemmelse eller Gaver. Efter Porserne har Øllingsø haft flere forskellige Ejere for saa 1826 at komme i Wilhjelmernes Besiddelse, hvor det siden har gaaet i Arv fra Fader til Søn.

I de forløbne Aar har der selvfølgelig været en Mængde Tjenestefolk og Arbejdere paa Godset. *Hanne Lunmann* er en af dem, der her har været med til at tage nogle drøje Tag; men hun beklager sig ikke derover, fortæller kun glad op om den Tid, da hun rask og stærk kunde malke sine 25 Køer og bære en Tønde Mel paa Ryggen uden at tynges deraf. Foruden at være Malkepige skulde hun ogsaa være »Fyrpige«, passe Fyret under Kedlen med Vandet til Mælkebøtterne, som de skulde begynde at skure Klokken 2 om Morgenen, inden de gik til Malkning. Her i Fyrrummet fik hun forøvrigt en Nat en slem Forskrækkelse. Idet hun pludselig saa den gamle Etatsraad, som havde været død i flere Aar, træde frem henne ved Døren. Han sagde ingen Ting, saa kun paa hende et Øjeblik og forsvandt saa ligesaa stille som han var kommen. Der er flere, som har ment, det ikke passer, men herimod protesterer *Hanne Lunmann* paa det kraftigste; for hun har lige saa »rivle« set ham foran sig. Forresten har hun ogsaa paa *Christinefeldt* en Gang ved Midnattid set en Karet komme kørende ind i Gaarden og blive holdende henne ved Trappen, hvor nogle steg ud, men alt blev saa borte med det samme.

Ved Græshave Kirke har hun ligeledes i sin tidligste Ungdom haft en Oplevelse, som hun aldrig glemmer, men som hun dog straks fik en naturlig Løsning paa. Af sin Moder havde hun nemlig hørt, at en Kone var død i Barselseng uden at blive forløst og gik om Natten rundt paa Kirkegaarden og raabte efter Svøb og Svøbeliste til sit ufødte Barn, og vedkommende, som hørte hende, skulde saa give noget, hun kunde bruge til Barnet. Da nu *Hanne Lunmann* en sildig Aften skulde passere Græshave Kirkegaard, hørte hun til sin Rædsel en underlig sukkende og klagende Lyd og saa' samtidig en mærkelig Skikkelse tone frem henne ved Kirkegaardsmuren. At det var den ulykkelige Kone, som her steg op af Graven, var hun øjeblikkelig paa det rene med, og idet hun huskede paa Moderens Raad om at prøve at hjælpe med Svøb og Liste, løsnede *Hanne* hastig sit Hovedklæde og sine flammede hjemmenvævede Høsebaand for at kaste det hele ind over Muren, men blev med det samme klar over, at den formummede Skikkelse var et forvokset hængende Træ, der stod ved Diget, og hvis Grene frembragte den mystiske Lyd. Hermed var den Forskrækkelse saa ovre, og den opskræmte unge Pige kunde gaa videre baade med Tørklæde og Høsebaand i god Behold. —

Hanne Lunmann er født 7. Marts 1845 i Arninge, hvor Faderen havde en lille Ejendom. Moderen holdt hende fra ganske lille strengt til Arbejde, saa hun fik tidlig lært at gøre Gavn. Som Barn gik hun i *Dannemarre Skole* og havde her en Kammerat, der næsten daglig nappede hendes Mad. Den lille Tyv var en stakkels Pige, der var paa Sognet og for 24 Rd. om Aaret sat i Pleje hos nogle haardhjertede Folk,

som ikke gav hende den nødvendige Føde, hvorfor hun rapsede fra andre, naar hun saa sit Snit. Tilsidst blev det Hanne Lunmanns Moder for broget, og hun gik saa til Folkene og læste dem Teksten saa grundigt, at Barnet derefter fik det lidt bedre. I Skoleaarene kom Hanne Lunmann med til nogle Skoleballer. Hvert Barn havde Mad med til sig selv, og Bønderbørnene trakterede tillige Musikanteren; desuden medbragte de ogsaa de fornødne Lys. I Musikanterpenge betalte Børnene hver 4 Skilling. De fleste af Bøndernes Børn havde gerne Øl med, medens Husmandsbørnene som sædvanlig søgte til Vandposten. Kaffe vankede der aldrig ved disse Lejligheder. Efter Konfirmationen kom Hanne Lunmann ud at tjene, først hos Bønder, senere paa Herregaarde. Lønnen var til at begynde med kun 10 Rigsdaler samt et Pund Uld og et Pund Laa om Aaret.

Herfor skulde hun være med baade ude og inde, og ikke mindst var der en Mængde grovt og slidstomt Udenomsarbejde — ikke alene i Marken ved Høst og Slet, men hun skulde ogsaa trække Hakkelsemaskine, sno Halmbaand, bære Korn op, staa i Møddingen og læsse Møg og mere lignende. Da hun

kom paa Herregaardene, blev hun som nævnt Malkepige og siden Kokkepige. Hun skulde da lave god Folkekost med kogt Sild om Morgenen og Mælkegrød til Nadver samt Kaffe hver Søndag Eftermiddag.

Paa Herregaarden kom saa ogsaa de store Høstgilder med Suppe og Steg, skaaret Smørrebrød og Kaffe, Æbleskiver og Puns, og hvor man kunde danse den hele lange Nat til den lyse Morgen — altsammen noget, der nok skulde sætte Humøret op. Ved saadan et stort Herregaardshøstgilde fejredes ogsaa Hanne Lunmanns Bryllup. Vielsen fandt Sted om Middagen Klokken 12, saa hele Dagen kunde staa i Festens Tegn. Godsejeren selv førte ogsaa Dansen op med Bruden, saa alt var saa fint og festligt, som det vel kunde være.

Som gift har Hanne Lunmann i flere Aar haft sit Hjem paa Fuglse Mose, og efter sin Mands Død boede hun en Tid ude i »Redeligheden« — en lille Samling Huse, der ligger paa Redelsjorden og derefter har faaet Navn.

Da de gamles Hjem i Fuglse var bygget, kom hun dertil som et af dets første Beboere, og indenfor de gode Omgivelser tilbringer hun saa sin høje Alderdoms Dage.

Rasmus Jørgensen, Fuglse.

Adskillige af de lollandske Byer har haft og har endnu deres Midsommertræ, hvor unge og gamle samlede sig baade i Alvor og Fest. De ældre havde her om Somren deres Samlingsplads for at drøfte Bylavets Anliggender, og mange af forrige Tidens vigtige Spørgsmaal har her fundet deres Afgørelse. Forskellige Kampe har her ogsaa

staaet imellem Bymændene, naar de ikke kunde enes om det, der laa for, og utalte Potter Øl og Brændevin er her stukket under Vesten. De indkomne Bøder blev jo gerne drukket op, og paa Gadestævnen og hjemme hos Oldemanden har Byens Bønder hentet sig mangen en Rus, der ikke var god at bære. Under Midsommertræet har

Ungdommen ogsaa haft megen Morskab og dér vedtaget, naar og hvor de ellers skulde samles til Leg og Gilde. Og Træet har de Midsommer-aften smykket med Blomsterkroner og Baand, og her har de unge holdt mangt et hemmeligt Stævnemøde. Under Midsommertræets Krone har Børnene ligeledes tumlet sig i munter Leg og søgt Ly baade i Sol og Regn. I det hele var det som Byens Hjerter bankede her, og var dens uskrevne Samlingsmærke Kunde de gamle Midsommertræer fortælle om alt, hvad der var foregaaet i deres Nærhed, vilde man faa adskilligt at høre om Fortidsliv og Fortidsfærd.

I Fuglse har man fra langt tilbage i Tiden haft et Midsommertræ. Rasmus Jørgensen fortæller herom, at i hans Barndom stod der en gammel Ask, som var kroget og medtaget af Vejr og Vind og Alderdom, saa Bønderne lod den derfor fælde og sælge. Hvor gammel den var, da den faldt for Øksen, véd han ikke, men den havde knoppet og fældet sine Blade gennem flere Slægtled. For Byens unge var det en Sorg at se det gamle Midsommertræ falde, og da Pladsen derhenne paa Svinget, hvor det havde staaet, blev dem for tom, bestemte de saa resolut, at her skulde et nyt skyde op. Et Midsommertræ skulde deres By ikke savne, og som Fædrene længere tilbage havde skænket dem et at samles om, vilde de lade et gaa i Arv til de Slægter, der skulde komme efter dem. Et nyt Træ fik de plantet, men i Stedet for Asken kom der nu en Kastanje, som i Aarenes Løb har vokset sig stor og bredt sine Grene vidt ud. Fra først af var Jordvolden omkring det indhegnet med et Risgærde; men da det ikke kunde holde men skulde fornyes, satte man senere et Jernbælte derom. Det er selvfølgelig meget prak-

tisk og solidt med saadant et Panser, men kønt er det ikke og passer ikke ind i Rammen om Midsommertræet, saaledes som selv et gammelt og skrøbeligt Risgærde gjorde.

Rasmus Jørgensen, der er født 22. Maj 1850, bor stadig paa sin Fødegaard og har ikke været borte derfra undtagen da han 1873 et halvt Aar laa som Soldat i København. Fra tidligere Tid har Gaarden været Fæste under Søholt, men i 1842 købte Fuglse, Krønge og Bursøs Fæstere deres Gaarde og blev Selvejere paa gode Vilkaar. Gaardene i Fuglse var paa ca. 50 Tdr. Land, men 3 af dem udstykkedes til Parceller paa 15—16 Td.

Paa Rasmus Jørgensens Fødegaard havde man fra først af 6 Heste, 5 Malkekøer og nogle Stykker Ungkreaturer, 7—8 Faar, 2 Slagterisvin, en Snes Høns og 4 Gæs. Alle Lammene blev slagtet og ligeledes Gæssene, gerne 14—15 Stykker af hver. Svinene var oppe paa 3—400 Pund, saa det var en ret antagelig Indslagtning.

Folkeholdet bestod af 2 Karle, 2 Piger og 2 faste Tærskemænd om Vinteren. Som alle andre Steder tærskede de til Punds og fik her hver 20 Td. Betalingen var lidt forskellig paa de forskellige Egne, og i nogle Byer var der ogsaa Forskel paa Taksterne for Vaar- og Vinterkorn, men her var det ens for alle Kornsorter. I Høsten holdtes der ogsaa Folk til Hjælp; mange fik Høstkorn, men det mest almindelige paa Gaarden var at give Daghyre — 3 Mark om Dagen.

Markredskaberne var af den gamle Slags — Træpløve med Jernmuldfjæl og Træharver med Jernpinde; tidligere havde man haft Harvetænder af Træ. En senere Tid har forandret en hel Del paa alt dette, og Rasmus Jørgensen har i sit lange Liv været Vidne til mange

Ændringer af Forholdene rundt omkring ham. Endnu er han selv rask og rørig og husker godt tilbage. I det offentlige Liv har han ikke taget stærkt Del, men har dog en Periode siddet i Sogneraadet. Den Gang var der 9 Medlemmer, nu er der 11.

Mens Rasmus Jørgensen var Barn, havde Byen ogsaa et Fattighus med 4 Stuer og et fælles Køkken. Til Tider var her samlet en Snes Stykker af yngre og ældre Mennesker, som ikke kunde klare sig selv.

Hver Familie fik lidt Fattigkorn, Brændsel og nogle faa Skillinger og tiggede saa ellers for Resten til Li-

vets Ophold. Tilsidst var man oppe paa henved 30 Fattiglemmer, og der oprettedes saa en Fattiggaard i Skottemarke, hvor alle Sognets fattige samlede under et. Gaarden blev drevet af en Bestyrer, men er senere nedlagt og solgt. Et stort og smukt Alderdomshjem byggedes for 7 Aar siden, og Sognets gamle kan nu tilbringe deres sidste Dage under gode Forhold. Det er en Udvikling, der taler sit eget Sprog. Er der end meget at laste vor Tid for, maa det dog indrømmes, at den er mere human overfor de daarligst stillede i Samfundet, end da de første Midsommertræer blev plantet.

Martine Precht, Branderslev.

De fleste indenfor »Den ældste Generation«, særlig af Kvinderne, er Folk, der saa godt som hele deres Liv har været bundne til Hjemstavn, ofte til den samme By fra Vugge og til Grav. For

adskilliges Vedkommende er det endogsaa saadan, at i den samme Gaard og Stue, hvor deres Vugge har gynget, vil deres Kiste komme til at staa. Det var ikke de store Vidder, de kom til at spænde over, men til Gengæld gik de saa dybt ned i den lille Plet, hvortil de var knyttet, og trods de snævre Omgivelser har deres Liv alligevel faaet et smukt og rigt Indhold, saa de senere har noget at tære paa. —

Martine Precht hører til de faa iblandt de ældre, som vidt har faret og meget set. Hun fødtes 21. Febr. 1854 i Taars i Vendsyssel, hvor Fa-

deren var Lærer, og som Barn og ung lærte hun Landsdelen her at kende. Et Par Aar efter Konfirmationen kom hun ud at lære Husholdning og fik senere Plads som Husjomfru paa en større Gaard. Og her traf hun saa sin Skæbne. Samtidig med hende ankom en ung Mejerist til Gaarden, og gennem ham blev hun saa ført ud i den store, vide Verden og fik der de mange forskelligartede Oplevelser baade paa godt og ondt. Den unge Mand hed Precht og var af hollandsk Afstamning og født i Holsten. Forældrene var Mejerifolk og 1864 indvandret til Danmark. For at kunne hjælpe sin tilkommende Mand i hans Gerning lærte Martine Precht nu ogsaa Mejeri, og efter deres Giftermaal fik de en Mejeri-forpagtning. Senere blev Precht tilbudt en Plads som Inspektør og Mejeribestyrer paa et stort Gods i Estland, og 1880 brød det unge Ægtepar og fra Vendsyssel. Rejsen gik ned igennem Jylland og Holsten til Lybæk, hvorfra de sejlede til Reval. Sejladsen varede 3 Døgn. Vejret var

fint ved Ankomsten, og Solen spillede paa de gyldne Kupler og Spir, der spejlede sig i den blanke Sø. Det hele var saa lyst og straalende som tænkes kunde. Martine Precht glemmer heller aldrig det Syn, og tog det som et godt Varsel om kommende Held og Lykke. Fra Reval var der 12 Timers Kørsel med aaben Postvogn til Godset, hvor de skulde fæste Bo. Køreturen var ret besværlig, men de kom lykkelig og vel til Bestemmelsesstedet sammen med deres lille Dreng.

Paa Godset fik de en streng, men alligevel god Plads, da Godsejeren var en retsindig og human Herre. Sine mange Fæstebønder hjalp han paa det bedste og gjorde meget for at oplære dem paa forskellig Vis. Gaardens Besætning bestod af 200 Køer og en Mængde Ungkreaturer; medens Manden ledede Bedriften, maatte Martine Precht staa for hele Mejerivæsenet. Den nymalkede Mælk blev sat op i Zinkspande, og Fløden skulde skummes med Haanden. Ved en Udstilling fik Godsejeren Præmie for sine Mejeriprodukter og forærede i den Anledning Martine Precht 25 Rubler, som en Anerkendelse af hendes Arbejde. Hendes og Mandens egentlige Løn var til at begynde med 700 Kr. om Aaret samt 2 pCt. af det, der solgtes fra Mejeriet. Desuden havde de fri Bolig, Lys og Brændsel samt forskellige Naturalier, Smør, Flæsk, Kartofler o. s. v. Inden de rejste derfra, havde de faaet betydeligt Paalæg i Lønnen, saa de var ret godt stillet. Efter nogle Aars Forløb ønskede de dog at faa deres eget at arbejde med og fik derpaa flere forskellige Mejeriforpagtninger i Omegnen. Alt gik her ogsaa saare godt, indtil den store Revolution brød ud, saa det hele blev slaaet i Stykker for dem som for saa mange andre. I 1905 var der jo en mindre Revo-

lution, der varede i 3 Maaneder, men den mærkede de ikke større til og levede da i det store og hele som paa en lille fredelig Ø. Men grufuld Rygte var i Omløb, og Godsejerne flygtede forfærdede andre Steder hen, da det var de store Jorddrotter, man mest var ude efter.

I Aarenes Løb var Børneflokket vokset, saa der nu var 7 ialt. Til at begynde med havde de Lærerinde og gik i Skole, hvor de skulde lære russisk, men i en Aarrække opholdt de sig i en Købstad og fik der Undervisning i en tysk Privatskole. Den almindelige Skolelærdom var meget tarvelig, og Bondestanden meget enfoldig og uvidende; men Folkene var flinke at omgaas, og særlig beundrede Martine Precht de estniske Piger. Da hun kom til Landet, kunde hun kun tale dansk, medens Manden tillige talte tysk, som var den dannede Klasses almindelige Sprog. Han havde derfor let ved at komme i Forbindelse med Herskabet og de øverste Funktionærer, men overfor de lavere stillede, der talte estnisk, stod de paa bar Bund. Det kunde derfor til Tider være ret vanskeligt for Martine Precht, naar hun skulde give en Ordre og ikke kunde gøre sig forstaaelig, men Pigerne anstrengte sig til det yderste for at hjælpe hende paa Gled og forklare hende, hvad de forskellige Ting hed, indtil hun kom mere ind i Forholdene. Børnene blev ogsaa som stillet overfor 4 Sprog, hvilket adskillige Gange fremkaldte Vanskeligheder, saa de som mindre blandede dem alle ud i et

Da det store Oprør kom, maatte hele Familieu flygte fra Hjemmet og ind til en Købstad, hvor en Slægtning boede, og her oplevede de en frygtelig Tid. Kanonerne tordnede uafbrudt om dem baade Nat og Dag, Granaterne sprang, og grufulde Oprin faandt Sted. Det værste

var Vinteren 1918—19. Sulte kom de dog ikke til i egentlig Forstand, idet de i Forvejen havde bragt en Del Forraad ind i Lejligheden, hvor de boede, saa de havde noget at holde sig til. Men mere end tarveligt var det, og en Kop Rugkaffe uden Sukker med et Stykke tørt Brød til maatte de ofte være glade for. Livet bjergede de dog alle, men da de atter kunde vende tilbage, var deres gode Hjem ødelagt og stod ikke

mere til Oprejsning. Forholdene blev dem dertor for besværlige, og 1924 rejste de tilbage til Danmark og tog Ophold i Branderslev. 1927 mistede Martine Precht sin Mand og bor nu sammen med en Datter og Svingerson. Stille og rolig fremdrager hun de mange lyse og mørke Minder, og hendes Taknemlighed er stor, fordi hun og alle hendes gik frelst ud af Revolutionens Rædsler.

Karoline Ehrenreich, Nakskov.

Som saa mange andre Købstæder har Nakskov udvidet sig stærkt i de senere Aar. Hvor der før var nogen Mark og daarlige Veje med et enkelt Hus hist og her, er der nu fine Gader og fuldBebyggelse. Saaledes er det f. Eks. gaaet med Rødbyvej. Da *Karoline Ehrenreich* for 58 Aar siden flyttede ind i det lille Hus, som hun endnu bebor, var alt der meget forskelligt fra nu, ligesom der paa mange andre Omraader er sket stor Forandring af de Forhold, hun har lært at kende i den lange Aarrække, hun har levet i Byen.

Ikke mindst er Priser og Lønninger forandret stærkt. Da hun som yngre gik ud at vaske og gøre rent, fik hun 1,50 Øre om Dagen fra 6 Morgen til 8 Aften, og paa et Gartneri, hvor hun ogsaa arbejdede, betales 10 Øre pr. Time. For at faa Lønnen lidt op var hun med til at stifte Kvindernes Arbejdsforbund, og herigennem opnaaedes at faa lagt 2 Øre paa Timebetalingen. Kontin-

gentel var til at begynde med 20 Øre om Maaneden, og til hun var 62, svarede hun sine Forbundsopgave.

Hendes Mand var født paa Lolland, men hans Forfædre var af tysk Afstamning. Han arbejdede meget hos en Gartner, men døde tidlig, saa hun kom til at staa ene med deres 7 Drengene, deraf de 3 ukonfirmerede. Men Børnene var flinke og fra Barnshen vant til at tage fat for at skaffe lidt Fortjeneste til Huse, saa alt gik godt, trods de trange Kaar.

Karoline Ehrenreich havde ogsaa en Tid Rengøringen paa Stationen, og i 11 Aar arbejdede hun paa Sukkerfabriken. Hendes Bestilling, dér var mest at vaske Sukkersække. Der kunde være 300 Sække paa Maskinen, og disse hejsedes saa op i Fyrrummet for at tørres; derefter skulde de efterses, og 3 Koner havde stadigt Arbejde med at reparere Sække. Karoline Ehrenreichs almindelige Arbejdstid var om Dagen, men af og til tog hun Ekstraarbejde om Natten og hjalp der til at holde Sække op, mens de blev fyldt med Sukker. Det gav en velkommen Ekstrafortjeneste, men det var heller ikke let at arbejde 36 Timer i Træk.

Karoline Ehrenreich er født 4.

April 1851 i Birket. Faderen var Murer og døde, da Datteren skulde konfirmeres. Der var 12 Børn, og da Moderen giftede sig igen, kom der 3 til, saa Søskendeflokken var stor. Efterhaanden som de kunde maatte de ud at tjene, og Karoline fik Plads i Lindet og var i flere Aar paa Skaftegaarden. Hendes Husbond hed Peder Skafte og var Fader til de to senere bekendte Brødre Kristian og Niels Skafte. Deres Moder var død, og Karoline Ehrenreich maatte saa staa som Hjælperske for de to Smaadrenge; bl. a. altid sørge for at faa dem af Sted til Skole og holde deres Tøj i Orden. Hun blev derved nær knyttet til dem, og selv nu op i sin høje Alderdom mindes hun dem og sin gamle Husbond med megen Venlighed. Forbindelsen mellem Brødrene og hende blev heller aldrig afbrudt, og hun har aflagt flere Besøg i Gaardene; f. Eks. var hun i 2 Dage med til Niels Skaftes Sølvbryllup, hvad der var hende en stor Glæde, og trods det, at hun nu har adskillige andre, der ligger hende stærkt paa Sinde, er hun dog meget optaget af Skaftefamiliens Skæbne. Alt dette vidner om et godt og trofast Hjertelag. —

i sine Pignedage deltog hun i Hjemegnens Ungdomsgilder. Undertiden var hun med til et af de berømte lollandske Dameballe, som rasede 2—3 Dage i Træk, og hvor Deltagerne ved Afslutningen var »saa trætte, saa de godt kunde være gravet ned, uden at de havde mærket det,« siger Karoline Ehrenreich. Fæstelaavns Søndag og Mandag slog de unge Katten af Fjerdings. og af Smaagilder holdt de gerne et hver Maaned hos en Husmand, der havde en Stue, som de kunde danse i! Disse Gilder blev altid lagt paa en Lørdag Aften, saa de havde Søndagen til at sove ud

Mens Karoline Ehrenreich opholdt sig der paa Egnen, hørte hun meget om, at i en af Egholmegaardene skulde der være et Pige-kammer, hvor ingen kunde sove Klokken 12 om Natten, da det spøgede der. Flere Karle mente, at det hele var noget Nonsens og prøvede 2 og 2 at ligge der, men alle flygtede forfærdede derfra, naar Midnatstimen var inde, og ingen vovede tiere at gøre et Forsøg paa at overvinde det onde. Alt det overnaturlige kom som fra Gulvet, hvor det lød som om to Gulvbrædder slog mod hinanden, og Sagnet gik ogsaa, at en Pige havde født et Barn i Kamret og begravet det under Gulvet, derfor kunde ingen sove i Fred derude. —

Efter at Karoline Ehrenreich i længere Tid havde tjent paa Landet fik hun Lyst til at komme til Byen og tog saa Plads i Nakskov hos en Mægler Jessen. Lønnen var efterhaanden steget lidt, saa hun kunde faa mere nu end tidligere, men hun naaede dog aldrig at komme op paa 50 Daler om Aaret, saa hverken som ung eller senere som gift fik hun store Summer imellem Hænder, men det har gaaet endda. Ved at drage ind til Nakskov var hun for bestandig bundet til Byen, og nu kunde hun ikke tænke sig at leve andre Steder. For nogle Aar siden gennemgik hun en Operation for Galdesten, og efter den Tid maatte hun lægge det grove Arbejde paa Hylden. »Hvis ikke den Galdestenshistorie var kommet, havde jeg ellers nok kunnet vaske endnu,« siger hun, »for nu er en Vask for ingen Ting at regne imod, hvad den var før, da man skulde slæbe med Vand og det hele paa en ganske anden Manér.« At Arbejdet nu om Dage er lettere end før, er hun godt klar over, men derfor synes hun dog ikke, at Tiderne er bedre. Og hun har hørt om højere Lønninger

og stigende Skatter, og det sidste er jo værre end det første. De vældige Gas- og Elektricitetspriser véd hun ligeledes Besked med, men hun har

sin lille Petroleumlampe at trøste sig ved, saa andre maa for hende beholde al den dyrebare Elektricitet.

Rasmus Belling, Idestrup.

Husfliden stod højt i tidligere Tider, og mange af de ældre Mænd kunde saa godt som forfærdige alskens Redskaber og Husgeraad. Rasmus Belling, der er født 20. Maj 1853 i Virket, hører til

dem, der fra Barn af blev vænnet til Husflidsarbejdet og har fortsat dermed hele Livet igennem. Faderen, der var Gaardejer, var selv en meget dygtig Husflidsmand, og Sønnen slægtede ham her stærkt paa, saa foruden at arbejde med det hjemlige var han fra 1892 til 1910 Husflidslærer i Falkerslev. Mens Rasmus Belling opholdt sig hjemme, var han bl. a. med til at binde saa mange Birkeriskoste, at de slet ikke kunde faa dem alle slidt. Byens Mænd samledes derfor en Gang imellem i Gaarden, og der blev saa spillet Kort om Kostene.

I Rasmus Bellings Barndom hørte der 16 Gaarde til Virket; gennemsnitlig var de paa 60 Tdr. Land, deraf 15 Td. Græspart, 3 Tørveskær og 3 Skov. Indtil 1860 var de fælles om Skøven. Ligeledes havde de alle Søret til Virket Sø. Som bekendt var Virkerne nogle af de første, der blev Selvejere og er iblandt dem, der længst har holdt fast ved de gamle Bymands-Traditioner, men en Del af Skikkene er dog gledet ud eller forandret. Da

Rasmus Belling var Barn skulde jo saa godt som alle Bekendtgørelser vedrørende Byens Anliggender ske igennem Oldermændene. Naar der var et eller andet paa Færde, tudede han paa Gade 3 Steder i Byen, og Mændene samledes saa paa Pladsen under de store Pile tæt ved et lille Høkeri; forøvrigt har Virket fra langt tilbage haft 2 Høkere, begge tilmed Vævere.

Ved Sammenkaldelserne i Bylavet var der Forskel paa, om det blot gjaldt en Meddelelse, eller de skulde »paa Møning«-holde Møde. 1. Juni blev der synet Skovgærde, og alle 16 Gaardmænd vandrede da ud til Skøven, senere nøjedes man med 8. Byen var som delt i Nordregade og Søndregade, og det ene Aar skulde den ene Gade saa sende sine 8 Mand, næste Aar var det den anden Gades Mænd, som maatte tage Tønnen.

Tilslidst blev det hele skaaret ned til 2 Synsmænd. Lille Juleaften blev der »klaret Stok« hos Oldermændene. Alle blev raabt op ved Navn og skulde svare »Her«. Kom nogen for sent til Møderne, fik de en »Skovre« i Stokken, hvilket kostede 4 Skilling. Udeblev nogen helt, bødedes der 1 Mark.

Som Bymandslavet var stort, var der ogsaa mange i de unges Lag, gerne omkring 50. Alle Gilder og Sammenkomster holdtes skiftevis i Gaardene. Man begyndte med et Høstgilde om Efteraaret og havde saa 2 Julegilder; det første 2. Juledag og det andet en Søndag

straks ind paa det nye Aar. Fra tidligere Tid havde Gaardmansbørn og Tjenestefolk holdt deres Gilder hver for sig, men i Rasmus Bellings Tid blev Skellet slettet, saa alle gik sammen under et. Til Gilderne havde de unge Mad med selv, Øllet fik de paa Gaarden. Til Punsen købtes 4 Potter Rom, Brændevin og Kaffe, samt Musiken skulde ligeledes betales, men et saadant Gilde kunde alligevel gøres for en Tremark! Vinterens største Gildestid var Fastelavnen, hvor man morede sig hele Ugen ud — særlig Mandfolkene. Man begyndte om Søndagen. Karlene mødte da straks efter Middagen og tog fat paa Kortene for at slide dem til Medaftenstid. De gik saa hjem for at spise og kom derefter igen sammen med Pigerne. Sigtebrød og Hvedekage, Smør og Sulevarer havde de med, saa de ud paa Natten kunde holde Fællesspisning og fik desuden den behørig Puns og Kaffe. Kl. 5 skulde de være hjemme for at besørge den sædvanlige Morgensyssel, hvorpaa de fik Lov at sove til Middag. Karlene skulde saa rundt i Byen for »at synge for Æg«, som kogtes til Medaften i Gildesgaarden. Ofte fik de saa mange, saa de spiste sig syge. Efter Maaltidet spillede de Kort og drak Knægte til Midnat.

Tirsdag og Onsdag var det de gamles Tur at tage fat. — Første Dag mødte Mændene for at spise »Klokkenti«. Konerne kom til Middag. Var der Børn, havde hver Familie Lov at tage 2 med. Middagen bestod af Suppe og »Peberrodsød« samt Søsterkage med Syltetøj. Desuden blev der omdelt en stor Kringle til Mands; disse tog man med hjem for senere at have dem at godte sig med. Naar Eftermiddagskaffen var drukket »stak Konerne til Potten« — en gammel ophængt Potte, som de fyrede med Sten, som

Børnene havde samlet. Den, der kaldede Potten ned, var Pottekonige. Til Medaften vankede der koldt Bord og Æggeost, og ind imellem Dansen og Maaltiderne var saa Kaffe og Puns, Øl og Brændevin i store Maader lige til den lyse Morgen. Onsdag kom Mændene for at faa Medaften og sammen med Kort og Knægte at holde ud til Kl. 12.

Torsdag Morgen Kl. 8 begyndte Karlene deres Ringridning. Naar Ringen var taget, og de havde spist Middagen hjemme, red de rundt i Gaardene for at samle Penge ind til deres mange Gilder; her var det dog ellers Pigerne, som betalte Gildet og bød op til Dansen. Natten gik som de øvrige, og Lystigheden varede til ud paa Morgenstunden. Fredag holdt man sig i Ro til efter Medaften. De unge sanledes da igen og tog fat, hvor de før havde sluppet, og endelig Lørdag Aften drak Karlene Afskedspuns. Hvis en Søndergadekarl var blevet Ringkonge, skulde Nordregaden betale Punsen og omvendt. Dermed var der saa sat Bom for Løjerne, men det havde da ogsaa været en lang Fastelavn!

Af andre store Sammenkomster, som Rasmus Belling husker, staar ogsaa Hundreedaarsfesten for Virkerne Selvejerkøb. Dagen fejredes 9. September 1866 og blev noget af det største, der havde været kendt i Mands Minde. Et stort Telt var rejst ikke langt fra Søen, og en Købmand Stybe fra Nykøbing havde Beværtningen og arrangeret Fællesspisning. Til Festen var næsten samlet »det hele Falster og det halve Lolland«. Med 6 Musikanter i Spidsen drog Toget i samlet Flok fra Byen ud til Festpladsen. Da de første naaede derud, var de sidste ikke kommet væk fra Byen, og Børnene maatte rende nede i Grøfterne, naar de vilde frem, da de ikke kunde faa Plads paa Vejen. Rasmus Bel-

lings Fader, der var Sognefoged, bød Forsamlingen Velkommen, og Festtalerne holdtes af Lærer Hansen, Gunslev, og Pastor Johan Koch, Horbelev. Om Aftenen indbød alle 16 Bønder en hel Del af Gæsterne til at tømme en Bolle Puns, og Stemningen var høj og festlig

fra først til sidst. Rasmus Belling, der er gammel Bergianer og har været med under Riffelbevægelsen, har ogsaa mange Erindringer fra den politiske Kamptid, og i det hele er der meget at mindes fra det gamle Virket. —

Marie Galten, Branderslev.

Nogle faa Kilometer fra Nakskov ligger Holmegaard, Forfatteren Gustav Wieds Barn-
domshjem, og tæt ved Gaarden bor hans gamle Barnepige Marie Galten. Hun er født 11. Jan. 1848 i

Huset, hvor hun endnu har sit Hjem, og har derfor igennem hele sit lange Liv faaet nøje Kendskab til Holmegaarden og dens forskellige Beboere. Faderen gik paa Arbejde hos Gaardmændene og fik 24 Skilling om Dagen. Moderen kartede og spandt for Bønderkonerne. Betalingen var her mest Brød og Sul, saa selv om det kun var Smaapenge, der kom ind, manglede de dog aldrig noget til Føden.

Marie Galten blev fra Barn vænnet til at gøre Gavn hjemme i Huset, og det faidt hende derfor ikke besværligt at tage stærkt fat, da hun kom ud at tjene og maatte arbejde haardt, ofte med Arbejdsdage fra 5 Morgen til 10—11 Aften. »Naar Tjenere bliver behandlet ordentligt og faar rigelig Kost, har de ikke noget at beklage sig over«, siger hun; men det er jo ikke alle, der har den Slags Valgsprog.

Kort efter Konfirmationen kom

Marie Galten ind paa Holmegaard som Barnepige. Her var 11 Børn, saa der blev en stor Flok at tumle med, men det gik udmærket. Fruen var en mild og elskelig Dame, der vandt alles Hjerter og kunde faa sine Piger til som at gaa i Ilden for sig, og fik nogen af Vanvare gjort noget forkert og var ked over Uheldet, var hun altid rede til at trøste og opmuntre vedkommende, saa de kunde gaa paa igen med fornyet Mod. Selv var hun meget dygtig og flittig og spandt og vævede og syede alt Tøjet til den store Børneskare. Naar der ikke var andet, som kaldte paa hende, var hun at træffe i Systuen, hvor der laa mægtige Stabler af nyt og gammelt, der ventede paa at komme under Behandling. Mangfoldige Strikketøjer havde hun ogsaa i Gang, saa hun kunde stikke et ud til den, der tilfældigvis havde et Øjeblik tilovers; ledig maatte ingen være; bl. a. hændte det, at Kokkepigen havde noget paa Kog eller ventede med Maden, saa hun kunde se sit Snit til at strikke et Par Omgange, og af egen fri Vilje meldte hun sig saa hos Fruen for at faa Strikkepindene imellem Fingrene og derved gavne og glæde sin gode Madmoder. Blev Marie Galten sendt ud i det fri med Børnene, havde hun ogsaa et Haandarbejde med, men det var ikke altid saa let at faa udrettet noget af Betydning, naar Børnene

tumlede rundt om hende. Tit var hun helt skamfuld over, at hun ikke havde faaet gjort mere, men Skænd vankede der aldrig. »Ja, ja, saa gaar det nok bedre en anden Gang«, plejede Fruen at sige, hvad der ogsaa virkede til, at der næste Dag kom større Fart paa. Idet hele kunde Fru Wied som elske det bedste frem hos sine Tjenestepiger. Gustav Wieds Fader var derimod en meget streng Herre, der særlig svang Svøben haardt over Børnene, hvis de havde forset sig. Hver Aften gik han en Ronde i de forskellige Værelser for at se, om de havde lagt deres Tøj og Sager, som de skulde og forhøre, om der var noget at klage over. Marie Galten søgte altid at hjælpe dem paa bedste Maade og dække over de Smaasynder, de havde begaaet i Dagens Løb, saa i hendes Tid fik de ikke nær saa mange Prygl, som de plejede at faa under de andre Barnepiger.

De hængte derfor stærkt ved hende, og ned gennem Aarene har flere af dem holdt Forbindelsen vedlige: bl. a. sender Direktør John Wied, Aarhus, hende 20 Kr. hver Jul, og en af Døtrene, der er Tandlæge i London, mindes hende altid paa Fødselsdagen. Gustav Wied besøgte hende ogsaa flere Gange, naar han efter at Forældrene var flyttet til Jylland kom paa Egnen for at holde Ferie. Som Barn var der intet ejendommeligt der skilte ham ud fra de andre Søkende. De blev alle opfodt meget tarveligt, og naar Marie Galten skude give ham Mælkegrød, forlangte han altid »store Hokker«. Da han var en Del skeløjet, maatte han gaa med Hefteplaster omkring Øjnene, hvilket han ikke kunde lide og sagde: »Det er ikke nødvendigt; jeg ser godt.« —

Senere kom Marie Galten til at tjene hos Inspektøren paa Sæby-

holm. Inspektørboligen var i det lille Slot »Rudolfsholm«, der laa inde i Haven nede ved Søen. Her holdtes hvert Aar flere Dages Jagtselskaber, hvor der var samlet 30--35 Jægere, alle Grever og Storforgpagtere fra de forskellige Godser. Det var Greven paa Hardenberg, der stod som Vært og bestemte, hvad der skulde spises og drikkes, og Inspektørens to Piger maatte saa besørge Madlavningen. Greven havde selv et Par Tjenere med, der skulde staa for Opvarningen, men kunde ikke overkomme det hele, saa Pigerne maatte ogsaa her tage Haand i med, saa disse Jagtdage gav dem et mægtigt Slid og næsten ingen Søvn. Alligevel var de glade og tilfredse dermed, da der vankede store Drikkepenge. Selve Lønnen var 60 Rigsdaler om Aaret, saa alt i alt fik de langt flere Skillinger paa Lommen end Tjenestepiger i Almindelighed plejede at faa.

Frihed var der saa godt som intet af udover, at Pigerne hveranden Søndag kom med til Kirke. Herskabet var flittige Kirkegængere og tog hver Helligdag skiftevis til Gudstjeneste i Halsted og Aunede og ønskede, at Tyendet fulgte med. Den Pige, der havde Kirketur, fik Lov at køre med Herskabsvognen og sad oppe paa Bukken hos Kusken. Det var en fast Skik, som alle kendte.

Ved sit Giftermaal kom Marie Galten til at bo i sit gamle Barnedomshjem og har ogsaa her udført meget Arbejde. Til hun var 67 Aar, høstede hun hos la Cour paa Holmegaard, og i 45 Aar har hun beskæftiget sig med forskellig Slags Syning; bl. a. har hun paa sine ældre Dage i 12 Aar været Linnedjomfru hos Hotelejer Devantier paa »Skandinavien« i Nakskov. Tre Gange om Ugen spadserede hun ind til Byen og tumlede fra 9 til 5 med Linnedbunkerne. For 23 Aar siden

blev hun Enke og bor nu sammen med sin Datter

Overkomme saa meget som før kan hun selvfølgelig ikke, men hun

kan dog stadig baade sy og hækle, og selv om hun har passeret de 86, lægger hun alligevel ikke Hænderne i Skødet. —

Ane Dorthe Rasmussen, Raagelunde.

Raagelunde By, der hører til Kettinge Sogn, skal ofter en gammel Beskrivelse tidligere heddet »Rokælund« Byen var fra først af Fæstegods under Aalholm eller som det hed før Christiansholm.

Fra ældre Tid har der været 6 Gaarde og nogle Tre Tøndr Lands Huse i Raagelunde. I et af Husene kom Ane Dorthe Rasmussen til Verden 16. November 1843, og her har hun endnu sit Hjem. Det blev købt som Selvejendom 1868. Købesummen var ca 1800 Kr., og $\frac{1}{3}$ skulde udbetales. Ligesom ved de øvrige Fæstehuse var Bygningen meget daarlig og forfalden, saa det hele er derfor i Tidens Løb bygget op; desuden er der købt 2 Tdr. Land ind til, saa der er nu blevet et godt lille Husmandssted.

Ane Dorthe Rasmussens Fader var Havemand paa Aalholm og Bramslykke og havde ofte en hel Mil at gaa til sit Arbejde. I Høsten var han hos en af Bønderne, der pløjede hans Jord, saa han kunde høste Pløjehyren af. Ildebrændsel skaffede Moderen ved at sanke Brænde i Roden Skov, men for at faa Lov hertil skulde hun ligesom de øvrige Brændesankerske være med til at sløjfe et Stykke Vej i Skoven. Som Barn maatte Ane Dorthe Rasmussen hjælpe med ved Sløjfningen, og be-

væbnet med en Skovl gik hun saa i Lag med at faa de dybe Hjulspor fyldt op. Det var et strengt Arbejde for et ukonfirmeret Pigebarn, der ovenikøbet før hun begyndte var halvtræt af den lange Spadseretur fra Raagelunde til Roden Skov; men der hjalp ingen Kærmor. Det gjaldt om at hænge i for at skaffe sig billigt Brændsel.

Sanke Aks i Hovmarken maatte hun ligeledes være med til, saa hun fik tidlig lært at gøre Nytte. Nogen lang Skolevej havde hun ikke. Sogneskolen laa da i Raagelunde, saa hun kunde nemt smutte derhen. Der var da en Lærer, »Gamle Nielsen«, som han siden blev kaldt for at skille ham ud fra Sønnen, der senere fik Embedet. I Skolen var der Teglstensgulv, som Pigerene skiftede til at feje en Gang imellem. Bønderne plejede ogsaa at holde deres Møder i Skolen. Efter den aarlige Eksamen var der »Skolemusik«. Der mødte da en Musikant for at spille op til Dans, og hvert Barn maatte give 4—8 Skilling i Musikantterpenge. Ikke alle Børnene ejede selv et Par Sko at tage paa til Eksamen eller Konfirmation, men laante sig saa frem hos bedrestillede, saa de kunde blive fri for at stille med Træsko.

Kvinderne gik den Gang med Korsklæde og Lin paa Hovedet, og Ane Dorthe Rasmussen fik ogsaa et Kniplingslin til sin Konfirmation. Det blev købt af en omløbende Kniplingskræmmer. Som nykonfirmeret kom hun ud at tjene paa en

Bondegaard og fik 10 Rigsdaler i Løn for et helt Aar. Senere kom hun op paa det dobbelte, og desuden vankede der et Pund Uld og et Pund Laa samt et Stribeforklæde og Lærred til en Særk — Hør til »Opløen«, Blaar til »Nederdelen«. Blaarlærredet kradsede gerne slemt, naar det var nyt, men det hjalp ikke at beklage sig derover. Det hed ogsaa »Jo grovere Særk, des finere Laar«, saa der var altid en Trøst i det ubehagelige. Kosten paa Bøndergaardene, hvor Ane Dorthe tjente, var tarvelig og haard og til Tider ogsaa knap.

Der begyndtes om Morgenen med Søbedavre enten af Mælk eller Øl, og hen paa Formiddagen fik de Mehemmad, men der var kun en lille Snip, saa de unge kunde altid spise meget mere, end de blev budt. Paa en af Gaardene havde man den Skik, at Køerne skulde have en Gumling Brød, før de blev malket, men Pigerne var ofte saa sultne, saa de kneb sig en Bid af det tørre Brødstykke, der var tilmaalt Kvæget. Forøvrigt var der paa Gaarden kun 4—5 Malkekøer og alle saa magre, at de ikke kunde rejse sig om Vinteren.

Almindeligvis vankede der Kaffe hver Eftermiddag og sommetider om Morgenen, men det var ikke altid at Mandfolkene fik noget, naar der var lavet en Kop. Her som saa mange andre Steder snød Kvinderne sig til at drikke en Ekstrataar uden Mændenes Vidende! Til Gengæld fik Mandfolkene saa ogsaa mangen en Ekstrasnaps, saa de led her ingen Nød. I Julen levedes der jo altid højt, og Juleaften var der forskellige Retter at byde paa. Nogle Steder trakteredes der med Suppe, andre bød paa Risengrød og Grønlangkaal. Og i Paasken skulde man have »Nikaal« — Søbegrønkaal af 9 Slags Grønt. Indslagtingen paa

Gaardene kunde være lidt forskellig de forskellige Aar, idet de foruden de to reglementerede Aarssvin slagtede alle Lam og Gæs, og Tallet kunde jo her variere lidt; man tog blot hvad der var og indrettede sig derefter.

De unge i Raagelunde havde gerne »Musik« 3. Juledag og Faste-lavnsmændag. Gilderne blev holdt hos en af Bønderne, som havde en stor »Bagstue«, hvor der var Plads til at røre sig. Mad medbragtes hjemmefra, medens Øl og Brændevin, Kaffe og Puns købtes og betales i Fællesskab. Som Regel var det Karlene, der betalte, men Pigerne maatte dog ogsaa af og til give et Gilde og skulde da »tinge Musik« og byde op til Dansen. Raagelunderne holdt sig altid for sig selv ved Gilderne og havde intet Gildes-Fællesskab med Kettingerne, som de ellers laa saa nær op til og nu er vokset helt sammen med.

Fra sine Barneaar husker Ane Dorthe Rasmussen adskilligt, som blev fortalt om overnaturlige Ting og Væsner. Saaledes har der paa Kobberdalshøjen ligget en stor Sten, der drejede sig, og hvorfra der raabtes paa de døde Trolde.

Paa en Avling skulde der bygges en ny Gaard, og man vilde have nogle bestemte Sten fra en Høj til Grund, men hver Nat var der en Stemme, som raabte »Mordin — Mordin! —«, saa Manden blev nødt til at bygge Gaarden paa et andet Stykke af Marken, og Stenene maatte tilbage til Højen.

Ane Dorthe Rasmussen bor nu som Enke sammen med sin Søn. Mærkelig nok har hun en »Lige-gammel-Bekendt« i Nysted, idet Enke Maren Nielsen, som for en Tid siden ligeledes har været i »Den ældste Generation«, er født paa samme Dag og Aar som Ane Dorthe Rasmussen. Naar de mødes, plejer

hun ogsaa at hilse med et »Godav, min ligegamle Pige!« Og naturligvis har de to gamle Kendinge meget at

drøfte fra deres lange Liv, som er henlevet i en lille Cirkel omkring paa Nystedegnen.

Kirsten Olsen, Øster Kippinge.

Da »Kjolen« i Slutningen af 60 og Begyndelsen af 70 holdt sit Indtog paa Nordfalster, var en stor Part af Kvinderne, særlig de yngre, straks villige til at smide »Skørtet«; andre fulgte mere nølende efter, men som Tiden gik, dansede flere og flere ud paa Modens Bud. Nogle holdt dog trofast ved den Klæde- dragt, som deres Moder og hele Slægten før havde baaeret, og adskillige af de nord- og vestfalsterske Koner bøjede sig ikke for det nye, men sled deres Vadmellsskorter til det sidste. Men nu tynder det stærkt ud imellem Skørtekonerne, og de, der er tilbage, er lette at tælle. Iblandt disse staa*r Kirsten Olsen.* Hun er af dem, der ikke har svigtet, men i al Stilfærdighed været tro imod det gamle og nedarvede, og igennem hende har adskillige af de yngre haft Løjlighed til at lære lidt af den ejendommelige nordfalsterske Kvinde-Nationaldragt at kende

Kirsten Olsen er født 13. Marts 1845 i Ønslev. Faderen havde et lille Sted med Jord til, saa hun kunde være hjemme til efter Konfirmationen. Som Barn gik hun i Ønslev Skole, der den Gang kun havde 2 Klasser. Læreren hed Jørgensen, og foruden Skolelodden havde han et større Jordstykke, saa han holdt et Par Heste og 3—4 Køer. Til at passe Jorden havde han en Karl, og denne maatte sammen med Tjenestepigen spise sin Mad ved et lille Bord inde i Skolestuen. Her havde Pigen ogsaa sit Natteleje i en gammel Slagbænk. Pladsen

i Skolehuset var meget kneben, og Læreren havde mange Børn, saa det gjaldt om at tage det hele i Betragtning og indrette sig paa bedste Beskub. Hygiejne eller andre nymodens Fordringer var der ingen, som spildte en Tanke paa

Kirsten Olsen blev konfirmeret af den gamle Pastor Overgaard. I hans Tid var der temmelig stærk Kirkegang, og som Regel var der hver Søndag en eller flere i Kirke fra hvert Sted. Før nogle Vedkommende var det den religiøse Trang, der kaldte dem ud, for andres var det ikke mindst dette, om der var noget nyt, som skulde lyses til ved Kirkestævne. Disse Meddelelser var jo før Avisernes Tid Menigmands vigtigste Budbringere ude fra den Verden, de kun kendte saa lidt til, og herigennem fik de jo ogsaa Besked om de Love de havde at rette sig efter. Derfor intet Under, at Oplæsningen ved Kirkestævnerne blev fulgt med megen Interesse.

Som ung tjente Kirsten Olsen paa Haregaarden i Stødstrup, men da den ene af Døtrene dér blev gift ned paa Vævergaarden i Alstrup, fulgte hun med hende dertil. Sin sidste Kondition havde hun i Vester Kippinge og kom saa ved sit Giftermaal til at bo i Øster Kippinge. Hun og hendes Mand købte her en Gaardsplads, som før Udskiftningen havde været Bosted for den nuværende Dalmoosegaard. Huset, der var Gaardens gamle Stuelænge, var kun med en Stue og et Køkken, der tillige tjente som Indgang, saa der var ikke meget Slagrum, men

Hjemmet var alligevel godt, og det lille Stykke Jord kunde give Føden til en Ko. Senere er Huset bygget om, og Kirsten Olsen bor nu som Enke der sammen med begge sine Døtre.

I sin Tjenestetid kom hun ikke højere end til 24 Rigsdaler i Løn om Aaret, men som de fleste andre Tjenestefolk fik hun tillige »Faar født og Hør saæt«, og da hun var heldig med sine Lam og flittig og sparsommelig, fik hun samlet sig mange Pund Spind, saa hun kunde faa lavet adskillige Alen Vadmel og Lærred. Bl. a. havde hun saa meget Vadmel, at hun kunde forære sin tilkommende Mand alt hans Brude-tøj. Og til sig selv havde hun rigeligt. Sit Brudeskørt har hun endnu og har det ogsaa paa sin Guldbryllupsdag for 11 Aar siden.

Til et Skørt skulde bruges halvtredie Bredde Vadmel samt 7 Alen Baand og desuden et Stykke »Smitlærred« til Forbredden. Silkebaandene skulde sættes i 2 Rækker henover Skørtets Folder og kostede almindeligvis 3—4 Mark pr. Alen, saa efter de Tidens Penge var det ikke saa ringe en Sum, der blev ofret paa Besætningen. Ved sin Konfirmation fik Kirsten Olsen et Knipplingslin. Kniplingen købtes af en omvandrende Kniplingskræmmer, som regelmæssig kom der paa Egnen en Gang om Aaret. Kniplingslin havde man kun til Stadsbrug. Om Hverdagene gik man blot med »tæt Lin« — et Stykke hvidt stivet Lærred. De fine tynde Lin taalte selvfølgelig ikke at komme ud for Storm og Regn, og for at beskytte dem brugtes der stive Spidshætter, som var lavet af Papp. En Oustrupmand var skrap til at forme disse Hætter og gik ligeledes rundt og solgte dem. De fleste lod dem male grønne; derved kom de ikke alene til at se finere ud, men blev tillige

mere holdbare. Nogle benyttede dem dog, som de var, men bandt saa et Tørklæde over.

Man havde ogsaa andre Linhætter eller Skørtehætter, som de forskellige Steder blev kaldt. De var ligesom Spidshætterne lavet af Papp, men betrukket med uldent Tøj eller Silke; desuden havde de et stort Slag af samme Slags Stof som paa Formen, og Slaget var prydet med Blonder.

Efterhaanden som Tiden gik fandt man, at Linene var for besværlige at have med at gøre og gik saa over til Polkahuerne, der naturligvis ogsaa kunde være baade fine og simple. Til Hverdagsbrug var der »Bahovshøver«.

Sammen med Polkahuerne kom Polkatrøjerne der satte Skuldertørklæder, Ærme- og Brystkantninger paa Porten, og man fik nu ogsaa Livtrøjen eller Spencer af blaåt Vadmel og med et lille Slag henover Skuldrene. Forklæderne, der før havde været af Lærred eller bændelstribet Hvergarn blev nu af Købetøj, saa man nærmede sig mere og mere Bydragten. Forklæderne havde ogsaa deres Møde. Der var glatte Forklæder, og der var nogle ned Garneringer og Rynkestykker. Smækforklæder var en Overgang meget moderne, og de, der sluttede af, var gerne overskaarne og med Skraalæg. En Tid var det ogsaa Skikken med hvide Forklæder og Tørklæder, naar de skulde til Alters og Begravelse, men det har Kirsten Olsen ikke haft. Derimod havde hendes Moder og ældre Søster brugt det. Ligeledes havde de tidligere røde Lænketrojer, senere skulde de være grønne. Af Overtøj var der ikke meget, mest kun smaa Tryksjaler, siden kom Slagkaaberne.

Nogle af de ældre Mænd gik i Kirsten Olsens Barndom med Knæbukser, om Sommeren af Lærred,

om Vinteren af hvidt Vadmei. Desuden havde de Tophuer, Ternhvergarns Veste og Skindpelse. Siden da har Moden skiftet adskillige Gange,

men Kirsten Olsen blev ingen Slave deraf. Under alle Omskiftelser værnede hun trofast om den gamle Nordfalsterdragt.

Jørgen Nielsen Smed, Bruserup.

Fra langt tilbage i Tiden har det været Skik, at der skulde leveres Smedemad til Smeden og hans Folk fra den Gaard, som havde Smededag. Klokkentien havde Karlene gerne med, naar de drog af Sted om

Morgenen, men Middagsmeden maatte Pigerne slæbe hen i Smedien. Der var ikke saa lidt Ulejlighed med alt det, og desuden skulde der mere Mad til, end naar der blev spist hjemme. Sagen var jo den, at ikke alene skulde Smeden og hans Dreng og sommetider en Svend have alt det, de kunde sætte til Livs sammen med Gaardens Karle, som hjalp til ved Smedningen paa en saadan Dag, men Smedekonen og Børnene ventede jo ogsaa at faa deres Part af Smedemaden. Fik de ikke det, blev vedkommende Gaardmandskone naturligvis skældt ud for at være mere end nærig — et Stempel, ikke ret mange ønskede at have siddende paa sig. Det var derfor som Regel store Skuderfulde af Sødgrød, Sulevælling, graa Ærter eller lignende god Smedemad, som skulde transporteres op til Smedehuset foruden al den tørre Kost med Sigtebrød og Hvedekage, røget Lammelaar o. m. a. Boede man tæt ved Smedien kunde Smedene naturligvis gaa hen paa Gaarden for at spise, saa man slap for at levere den, men enten det ene eller

det andet var Tilfældet, gav det Ulejlighed for Kvinderne. Efterhaanden som Tiden gik, blev de ogsaa mere og mere kede af al den Smedemadshistorie, og det samme gjorde Smedene. Jørgen Nielsen var en af de første paa sin Egn, som fandt, det var bedre ikke at smede paa Akkord og dermed blive fri for at faa Smedemad ude fra Bønderne. Ikke alle Mændene syntes om den Slags nymodings Bestemmelser, men til Gengæld var Størsteparten af Konerne glade derover og har ned gennem Aarene omfattet deres gamle Smed med stor Venlighed, grundlagt ved hans Oprør imod Smedemaden. Et andet Slægtled har nu afløst de Kvinder, der blev fritaget for Besværigheden, men de ældres Velvilje overfor Bruserupsmeden er som taget i Arv af de yngre, og da Jørgen Nielsen i Fjor fyldte 90, mødte Konerne indenfor Kundekredsen med en stor Blomsterkurv, »Fra dine Veninder« stod der paa et medfølgende Kort. Venskabet mellem Jørgen Smed og Bruserup-konerne har holdt siden 1872. Saa længe holder ikke alle Venskabsbaand. Forøvrigt har de Bruserup Mænd ogsaa sat Pris paa deres Smed, selv om han til at begynde med ikke vilde have Akkord, men Betaling, og ved hans 50 Aars Jubilæum vistes der ham megen Opmærksomhed.

Jørgen Nielsen er født 22. Marts 1843 i Sdr. Kirkeby, men blev opdraget hos en Faster, som var Gaardmandskone i Egebjerg. Fra han var 8—9 Aar, maatte han være

med at ride Harveheste, en Bestilling, han ikke var særlig begejstret for. Naar de havde Smededag, og Smedemaden skulde bæres op i Smedien, fik han sig en Bytur ved at lukke Leddene op for Pigen. Der var da 7 Led fra Gaarden, der laa lidt udflyt, og op til Byen, saa det var temmelig besværligt at komme frem. Forøvrigt brændte Plejeforældrenes Gaard, og da den ikke var assureret, fik de et »Brandbrev« og kunde saa gaa rundt for at »brandsle« — d. v. s. fik Tilladelse til at bede om Hjælp til at bygge Gaarden op igen; bl. a. gav deres Venner og Bekendte dem den nødvendige Tækkehalm. Ildbrand i de Tider var en frygtelig Ulykke. Fra Trearskrigen husker Jørgen Smed ogsaa flere forskellige Begivenheder, som der taltes meget om — 6. Julislaget, General Ryes Død o. m. a. Alle sang da stærkt begejstret »Den tapre Landsoldat«, men de første Folketingsvalg blev der ikke taget videre Notits af.

Jørgen Niensens Lyst til Smedehaandværket blev vakt allerede, da han var Barn. Han kendte da en Smededreng, som paa de hellige Dage kunde tjene en hel Mark i Fritiden ved at lave Træskobeslag. Her var altsaa noget at gøre. Desuden havde han ligesom andre Beviser paa, at Smederiet kunde give noget til sin Mand. I Egebjerg var nemlig en Smed, der hed Engelbrekt og vejede sine 370 Pund. Han havde været indkaldt i 48, men der fandtes ikke nogen Mundering, der kunde passe ham, saa han kom ikke med i Krigen. Som han var tyk, var han ogsaa stærk og kunde spise en utrolig Bunke Sul, og Esbjergerne morede sig over at kunne føde saa mægtig en Smed.

Da Jørgen Nielsen kom i Lære, skulde han have 12 Rigsdaler i Løn det første Aar og 14 det andet, men

Læremesteren kneb ham for de 2 sidste Rigsdaler, fordi han var »vokset for lidt!« Ved Sessionen blev han taget til Mariner og maatte ligge inde i 14 Maaneder, men kom alligevel ikke ud at sejle. I Marchpenge fik han 8 Mark, og det varede 2 Dage at komme fra Egebjerg til København. De falsterske Soldater søgte i de Tider meget hen i en Kælderbeværtning, hvor Madam Svendsen regerede. Hun var næsten som en Moder for dem og havde deres Penge i Forvaring, og naar de vilde have fat i nogle Skillinger, holdt hun altid stærkt tilraade med, at de ikke brugte for mange til Fornøjelser.

Efter endt Soldatertjeneste blev Jørgen Nielsen af Maribo Amts landøkonomiske Selskab kendt værdig til at faa et Par Maaneders Kursus i Hestebeslag paa Veterinærskolen. Understøttelsen var 40 Rigsdaler. Det var baade en stor Hjælp og en stor Ære.

Senere arbejdede han 4 Aar i Ourupgaards Smedie. Lønnen var her 80 Rigsdaler om Aaret samt Kost og Logi; desuden maatte de i Fritiden lave flere forskellige Ting. Han kom ogsaa her til at smede de store Jernlaager til Systofte Kirkegaard. Tesdorpf, hvis Valgsprog var »Arbejde er Livets Hjul«, satte stor Pris paa sin flittige Svend og hjalp ham siden til at faa eget Hjem i Bruserup. Smedien var kun lille og gammel, men Tid efter anden fik Jørgen Smed bygget den op og udvidet det hele, hvilket ogsaa var nødvendigt, da han fik stor Søgning og ikke mindre end 13 Børn; heraf lever de 12, og den ene af Sønnerne har nu Hjemmet.

I de sidste Aar har Jørgen Nielsen ikke hjulpet til i Værkstedet, men nøjes med at pusle lidt i Haven og ved Bierne. Begge Dele har altid haft hans Interesse, ikke mindst

Bierne, og i 25 Aar var han i Bestyrelsen for Maribo Amts Biavlerforening og staar nu som Forningens Æresmedlem. Efter sin Alder er han rask og rørig og for-

tæller livligt op fra gamle Dage; ud af det hele mindes han naturligtvis med særlig Glæde de mange Aar, da han fik Ambolten til at synge i Brusrup Smedie.

Niels Peter Jensen, Torkildstrup.

Efter gammel falstersk Overlevering har Torkildstrup faaet Navn efter en Hedning, der hed Torkild og skal være den første, som paa-stod, at Jorden gik rundt, saa det er ikke nogen ringe Søn,

der har navngivet den falsterske Landsby. Hans Ry har vist alligevel ikke svunget sig ret langt ud over Falsters Grænser.

En anden og senere er blevet mere kendt, nemlig Digteren Bernhard Severin Ingemann, der fødtes 28. Maj 1789 i Torkildstrup Præstegaard. Da Jens Peder Jensen var Barn og helt ung taltes der dog heller ikke meget om Ingemann i hans Fødesogn, og kun saare faa beskæftigede sig der med hans Digtning. Det var først da Morten Bredsdorf blev Præst i Torkildstrup og begyndte at slaa til Lyd for, at der skulde rejses en Mindesten for Ingemann i Præstegaardens Have paa Hundredaaret for hans Fødsel, at man ret kom i Tanker om, hvilken betydelig Digter, der her havde set Dagens Lys. Nu er det jo noget af det første, som nævnes.

Forøvrigt har Ingemannnavnet aldrig været glemt der paa Egnen, men fra længere tilbage var det altid Digterens Fader, Provst Søren, man beskæftigede sig med. Fra

Mund til Mund gik Fortællingen om Provsten, der blev hentet til Skør-ringe for at mane en Ugle væk, som sad paa den døende Frues Hovedgærde og gjorde det umuligt for hende at slippe ud af denne Verden. Ved Provstens overnaturlige Magtbud maatte den onde Fugl fly, saa Fruen kunde dø i Fred, men da han vendte tilbage til Torkildstrup, sad Uglen paa Ledstolpen ind til Præstegaarden og hilste »Godmorgen, Hr. Ingemann!« Samme Nat døde Provsten og blev derefter begravet i et Gravkammer under Kirkegulvet.

Kirken er fra gammel Tid kaldt »Lange Maren«. Den er ogsaa 44 Alen lang, men kun 11 Alen bred. Ingemanns Hustru, Fru Lucie, har skænket den et Maleri — »Kristus velsigner Børnene«.

Torkildstrup har tidligere haft et Herresæde Torkildstrupgaard, og af Ejerne her nævnes særlig Slægterne Venstreman og Sparre. En Tid hørte det ogsaa ind under Kronen. Bygningerne skal være brændt 1662, men endnu er der svage Spor af Voldgravene omkring Gaarden.

Her i det minderige Torkildstrup har Niels Peder Jensen haft sit Hjem siden 1879, og til Sognet har han hørt fra sin Fødsel, idet han er født 1. Februar 1854 i Nabobyen Gunslevmagle, hvor Faderen havde en Gaard. Gunslevmagle var med sine 18 Gaarde den største af Sognets Byer, men Torkildstrup stod jo alligevel som Hovedbyen, idet den baade havde Skole og Kirke. Skoledrengene tog imidlertid intet Hen-

syn til, hvem der var størst eller højest, og næsten hver Aften var der lystigt Slagsmaal mellem de forskellige Byers Dreng, der søgte at jage hverandre hjem.

Da Niels Peder Jensen begyndte at gaa i Skole, var der kun 2 Klasser, men ikke længe efter kom der 4, og de fik da en Andenlærer, der ikke tog med Fløjlsvanter paa de smaa Især maatte Husfolks Børn holde for. Gaardmandsbørnene klarede sig bedre -- ikke mindst, hvor Forældrene inviterede ham ud til en god Medaften og et Slag Kort. Som Dreng fik Niels Peder Jensen en meget fin Skindpels, der var udstyret med Besætning og lunede godt. Til en fuldvoksen Mandfolkepels skulde der 5 Lammeskind. En gammel Mand i Gunslevmagle kunde berede Skind og tog 24 Skilling for Stykket. Naar de skulde sys, kom der en Skræder i Huset, og selv om Betalingen til ham ikke var stor, løb det dog altsammen op, saa det var ikke hver Skoledrengs Sag at faa en ny Skindpels. I Skoletiden kom Niels Peder Jensen nogle Gange med til Fastelavnsgildet, som Gaardmændene holdt rundt om hos hver andre, og hvor de fra hvert Sted maatte tage et Par Børn med. Ligeledes fik de om Sommeren Lov at komme til Skovbal i Gunslevmagle og Taarup og senere i Magleholm Skovene; derimod holdtes der ingen Skolegilder. Inden Forsamlingshuset kom, havde de unge Gilder i forskellige af Gaardene. Som Regel holdt de 2 i Julen og 3 i Fastelavnen. Bekostningen var almindeligvis et Par Mark.

Bønderne i Gunslevmagle havde deres faste Samlingsplads ved Smedien midt i Byen. Naar de skulde samles, tudede Oldermændene paa Gade hele Byen igennem, og alle havde da at troppe op med det samme. Bymandsmøderne gik paa

Omgang i Gaardene, men Mortensgildet stod hos Oldermændene. Her spistes da 3 Gange, ved de almindelige Møder hjalp man sig med 2 Maaltider. I Bymændenes Lav maatte kun Gaardmændene være med. Parcellister og Husmænd havde deres for sig selv.

Efter Konfirmationen kom Niels Peder Jensen i Snedkerlære i Gunslev. Læretiden var ikke altid lige behagelig. Mesteren var streng, og Arbejdstiden som Regel fra 5 Morgen til 8 Aften samt Søndag Formiddag og med Værkstedsrengøring om Eftermiddagen. Kosten var meget sløj, gerne med Grønkaal 4 Gange om Ugen. Sommeren 1872 arbejdede de paa Orehoved Station, hvilket blev en meget interessant Tid imellem de mange Mennesker, som var med ved Baneanlægget. Lørdag efter Fyraften spadserede de fra Orehoved til Gunslev for saa at traske Vejen igen Mandag Morgen. Som Svend arbejdede Niels Peder Jensen i København og fik der Lejlighed til paa nært Hold at faa et Indblik i det store Socialistrøre 74 og 75. Han var ogsaa med til Møder, hvor Louis Pio talte, og for de unge Svende stod alt i Pios Brix og Geleffs Tegn. Vist kun saare faa af vore gamle Landsbyhaandværkere har som Niels Peder Jensen personlige Oplevelser fra de bevægede Aar i København.

For Snedkersvendene var det midt i 70 gode Aar i Hovedstaden. Der var Arbejde nok at faa, og paa Akkord kunde der tjenes 4 Kr. om Dagen, hvad der den Gang var en stor Dagløn. Et Værelse med Morgenkaffe kostede 2 Kr pr. Uge, og Middagsmaden en gammel Mark -- 33 eller 35 Øre, saa en flittig og sparsommelig Svend kunde faa et pænt lille Ovrskud. Men var der end helt godt at være i København, vilde Niels Peder Jensen dog alli-

gevel hellere til Falster igen og hosatte sig saa i Torkildstrup. Og meget Arbejde har han her haft mellem Hænder. Mest har han staaet som Møbelsnedker, og en Mængde Skabe, Kommoder, Borde, Stole og Senge og forskellige andre Møbler er gaaet ud fra hans Værksted. En Overgang skulde næsten alle have runde Borde, og til saa godt som hver eneste Gaard i hele Sognet lavede han 2, nogle fik endda 3. Prisen var 25 Kr. De fleste Senge var dobbelte til 14—15 Kr. pr. Styk, og Stole med Rørsæder kostede 4—5 Kr. Slagbænke var den Gang ellers

ved at gaa af Mode, men der blev dog lavet nogle faa Stykker; de var til at trække ud og kom op paa 12—14 Kr.

Niels Peder Jensen kan endnu hver Dag arbejde med paa Værkstedet, men siden han begyndte at bruge Sav og Høvl er der sket store Forandringer paa Snedkeriets Omraade. Ikke mindst har Maskinerne skabt Forandring. Naar et Stykke Træ skal dannes til, kan meget af det køres igennem i et Nu — det er ikke som da den gamle Snedker skulde lave alt med Haanden.

Christian Rasmussen Hjulmand, Raagelunde.

»Der er ingen Fugle, der kan flyve
saa højt,
som Falken med sine Unger;
og der er intet Sværd, der skræ'
Hjertet saa dybt,
som Menneskenes falske Tunger.«

Dette gamle Vers sang Christian Hjulmands Fader i sin Ungdom, saa det ligger langt tilbage, siden Veraset blev formet, men derfor har ikke mindst de to sidste Linier Gyldighed den Dag i Dag. Falske Tunger kan skære dybt og gøre meget ondt. Christian Hjulmand havde arvet Faderens Sangstemme, og som ung var han altid med til at synge, naar Karlene red Fastelavn. Et af Takkeversene lød:

»Tak for Skænk og Tak for Kage,
Tak for alt, hvad vi formaar,
glad vi vender nu tilbage,
kommer igen til næste Aar«. —

Fastelavnsrylterne red ikke alene

rundt hos Bønderne, men kom ogsaa ind hos Provst Gad i Kettinge, og en Gang, da han var i særlig godt Humør, trakterede han baade med Vin og Kage og gav dem desuden en hel Rigsdaler til Hjælp til deres Gilde. Men ikke altid var han saa rundhaandet, og Sognets fattige, der skulde henvende sig til ham for at faa lidt Hjælp, turde knap nok gaa derop, saa de kom kun, naar den bitreste Nød tvang dem dertil.

For Fattigfolk var det jo i de Tider haardt at slaa sig igennem, og de maatte da være glade for hver en Smule, som blev kastet hen til dem. For Kettinge fattige var det derfor ogsaa et Gode, da »den galne Grev Christian« byggede et Fattighus, der fik Navnet »Christiansgave«, men ogsaa kaldtes for Hospitalet. Her var to Stuer og et Køkken. Ved Siden af er senere bygget et Alderdomshjem. Samme Grev Christian havde forøvrigt den Skik at laane smaa Pengesummer hos Bønderne, men de fik dem altid tilbage igen med Renter. Han var ogsaa kendt for sine mange mærkelige Indfald og kom en Gang ind hos

Christian Hjulmands Farfar, der hed Mads og var Skovfoged, og vilde sove der om Natten, skønt han ikke havde ret langt til Slottet og let kunde naa hjem. Naturligvis fik Greven det ønskede Nattelogi og tillagde derfor Skovfogden 200 Rigsdaler i Pension, saa det var en respektabel Betaling for Indkvarteringen.

Christian Hjulmand er født 6. August 1848 i Raagelunde. Hans Fader drev baade Hjulmageri og Vognkørsel og havde tillige et lille Landbrug, der var købt sammen af 3 forskellige Huslodder, som laa langt fra Hjemmet, saa Moderen havde ca. en halv Mil at gaa, naar hun om Sommeren skulde ud i Marken for at malke. Faderen var en dygtig Arbejder, men boglige Kundskaber havde han ikke ret mange af og kunde kun skrive sit Navn — Rasmus Madsen — med 3 Bogstaver, R. M. S. I Regning var han heller ikke nogen Mester og maatte ogsaa her have Hjælp, naar han skulde udbetale eller indkassere større Beløb. Sønnen maatte tidlig hjælpe ham tilrette baade med Arbejdet og Regnskabet, og da de havde megen Kørsel og en hel Del at udrette paa Værkstedet, blev der nok at tumle med. Bl. a. kørte de en Mængde Grus fra Herritslev Grusgrav og var med ved Anlægget af Nysted—Nykøbing Landevejen.

De fleste Stadsvogne var paa de Tider de saakaldte Holstenere, men Faderen lavede sig en Fjedervogn, og naar de kom ud at køre i den, stod Folk og tog Huen af for det fine Køretøj. Den gamle var saaledes lidt forud for sin Tid. En Søster til ham havde Rejselyst i Blodet og drog til Amerika. Turen gik med Sejlskib, og det tog hende et halvt Aar at komme til sit Bestemelsessted, saa der skulde et vist Vovemod til for i de Dage at give

sig i Lag med en saadan Rejse fra det lille Lolland til det fjerne Vesten.

Christian Hjulmand arbejdede som ung mest hjemme hos Faderen, men fik senere en Ejendom i Tokkerup. Efter nogle Aars Forløb solgte han den og har siden haft forskellige Jordsteder rundt om paa Lolland, indtil han nu igen som ældre er vendt tilbage til Raagelunde. I 13 Aar var han Retsviðne i Nysted under Byfogderne Holck og Lassen. Der var da 4 Vidner, og Betalingen var 17 Kr. 50 Øre Kvartalet. Det meste af det, han har deltaget i, har været Bedrageri- og »Fruentimersager«.

— Som Barn hørte Christian Hjulmand adskillige af sin Hjemegns Sagn, og der fortæltes da, at der en Gang var blevet stjaalet en Vædder fra en af de gamle Præster, men da Tyven vilde slagte Vædderen, kunde han ikke stikke den, fordi Præsten paa usynlig Vis holdt hans Haand tilbage.

En anden af Præsterne var en Nat ude at køre, men pludselig kunde Hestene ikke trække Vognen ud af Stedet. Præsten bød da Kusken tage det ene Hjul af og lægge det op i Vognen, og paa tre Hjul kørte de saa Resten af Hjemvejen. Selvfølgelig var det den onde, der havde standset Køretøjet og nu paa Præstens Bud maatte løbe som fjerde Hjul det sidste Stykke. —

En Familie i Musse var ligeledes en Nat ude paa en Køretur, da der pludselig sprang en hvid Skikkelse op i Vognen og blev siddende der et Øjeblik. En af de tilstedeværende blev straks syg af Samværet med den overnaturlige Køresvend og maatte ved Hjemkomsten gaa til Sengs for aldrig mere at komme op.

Christian Hjulmand husker godt, saa han har en Del at fortælle baade om dette og hint. Trods sin høje

Alder er han ogsaa rask og rørig og har stadig et og andet at pusle med. Saaledes har han sidste Vinter la- vet baade en Vognkasse og flere

Hjulbøre foruden forskellige Smaa- ting, saa det er ikke alle, der gør ham det efter.

Julian Johansen, Bandholm.

Der fortælles, at Bandholm har faaet Navn efter en »Bania«, som byggede en Holm, og heromkring er saa Bandholm vokset op. Om det passer eller ej, vides ikke, men meget Vand er i hvert Fald løbet i Stranden siden Spiren til Båndholms Grundvold blev lagt, og mange Forandringer er sket. Særlig i den sidste Menneskealder er meget forandret i og ved den lollandske Havneby.

Julian Johansen, der har henlevet sin meste Tid i dens Nærhed, siger, at det slet ikke er som den samme By, han lærte at kende i sine Drengeaar. Da var der hverken det ene eller det andet imod, hvad der er nu. Men selv om end Byen i de senere Aar har udvidet saa stærkt, og meget nyt er skudt frem, var den dog alligevel ikke uden Betydning, da den stod i sin mindre Skikkelse igennem sit Toldsted, sin Havn og de forskellige Pakhuse og Magasiner o. m. a. har den i Tidernes Løb draget mangt og meget til sig. I Begyndelsen var Indsejlingsforholdene særdeles primitive og besværlige, idet Købmændene og hvem andre, der skulde hente eller sende Varer, maatte køre 1 a 2 km ud i Vandet for at losse og lade Skibene. En lang Skibsbro, hvorpaa Varerne kunde køres ud til Prammene, blev saa 1835 anlagt af Grevskabet Knu-

thenborg. Senere fik man Havnen, og andet er siden fulgt efter. Kirken kom 1874, og noget af det sidste stotte nye er Skole og Alderdomshjem — ikke klistret tæt op ad Bandholm, men centralt beliggende ved Landevejen og i Nærheden af Kirken.

Julian Johansen, der er Enkemand og ikke har nogen Børn eller nærmere Slægtninge, var en af de første, der flyttede ind paa Hjemmet, og er glad for det gode Forhold her. Han er født 17. December 1852 i Hunseby og tilbragte der sin Barndom. Efter Konfirmationen kom han til at tjene 5 Aar paa Knuthenborg, og fra den Tid, han kan huske tilbage, er dere ogsaa foregaaet stor Forandring. Han har set Enkesædet og Flintestenshuset samt Skovrider- og Inspektørboligen og den nye Avlsgaard blive rejst, og først og sidst var der den mægtige Stenmur omkring Parken. Man begyndte at arbejde paa den 1867, og efter Datidens Pengeforhold var det en kolossal Pengesum, der stensattes her. Forøvrigt har den berømte Stenmur jo bevart sin Anseelse ned i Nutiden, selv om der i vore Dage regnes med større Tal end før. Julian Johansen husker ogsaa, hvordan Godtkontorerne har skiftet Plads i de forløbne Aar. Det første laa ved Vandfaldet, det andet i Nærheden af Flintestenshuset, og den gamle Skovriderbolig blev senere Præstegaard. Knuthenborg og Bandholm er jo knyttet sammen, og den enes Forhold griber ind i den andens.

Mens Julian Johansen tjente paa

Knuthenborg, var Møller, senere Lerbjerggaard, Bestyrer der. Kl. 4 om Morgenen maatte de stille i Stalden for at strigle, og Kl. 6 begyndte de i Marken. Arbejdet gik alligevel ikk over Kræfterne. Grød fik de 3 Gange om Dagen, men der var dog ikke Grund til at klage paa Kosten. Dø var ca. en halv Snes Karle, som skulde spise inde i Borgstuen, et nægtigt Rum, næsten som en hel Lade. Her kunde de ogsaa opholde sig om Aftenen, men da der altid var koldt, tyede de gerne ind i Pigernes Kammer, som laa ved Siden af Borgstuen. Pige-kamret var Opholdssted for 5—6 Malkepiger, og naar der saa yderligere samledes 9—10 Karle derinde, skulde der nok blive baade Varme og Lystighed. Det er Johan Skjoldborgs og Jeppe Aakjærs Skildringer af Herregaardsliv, der her gaar igen.

Julian Johansens Løn var 15 Rigsdaler for første Aar, tilsidst kom han op paa 40. I Begyndelsen af Tjenestetiden var Parkens og Stenmurens Anlægger, Grev Eggert, Regent. Som bekendt var han ugift og opholdt sig meget i andre Lande, men naar han var hjemme, kom han ikke sjældent ud i Marken til Folkene og saa altid efter, om der blev løjet lige Furer. Han døde og-

saa i Udlandet og førtes derefter hjem for at bisættes, men Folkene mærkede ikke noget til Begravelsen. Deres Festsdag var som paa andre Herregaarde det aarlig Høstgilde, hvor de fik Suppe og Steg, Smørrebrød og Kaffe, Øl og Brændevin og Puns i store Maader. Til Dansen havde de en »gløjet« Musikanter, der blev kaldt for Spille-Jens, og under Tonerne fra hans Violin svang de sig saa den hele Nat lige til den lyse Morgen.

I 1875—76 laa Julian Johansen i 16 Maaneder som Fæstningsartillerist paa Trekroner, og efter endt Tjenestetid hog han i Tømmerlære i Rødby, hvor hans Plejefader boede. Læretiden var $\frac{4}{5}$ Aar med $\frac{1}{2}$ Kr. om Dagen, men han skulde saa holde sig selv med Kost og Logi. Som Tømmer-svend arbejdede han baade paa Nykøbing, Nakskov og Assens Sukkerfabriker, saa han fik her Lejlighed til at se sig lidt om. Da han blev gift, fik han et Jordhus med 4 Tdr. Land i Koholt og drev saa Tømmerhaandværet vd Siden af, saalænge Kræfterne slog til. Nu kniber det for ham at bevæge sig fra Stue til Stue, men Tankerne løbcr som i forrige Tider hurtig mellem Knuthenborg og Bandholm.

Hans Kaare, Vanthore.

Et Gadehorn har i ældre Tider været enhver Landsbyes faste Ejen-del. Nogle har dem endnu, men de fleste er gaaet tabt — kastet til Side som en værdiløs Genstand, det ikke var Umagen værd at opbe-

være. En Del er dog skænket til forskellige Musæer, hvor de selvfølgelig ogsaa har deres Plads, naar Byerne ikke længere ønsker at give dem Husrum.

Disse Gadehorn kunde være ret forskellige. Flere af dem var af Metal, andre af Horn. I Taagense havde og har man forresten endnu et stort Dyrehorn, og heri skærer Oldermændene deres Navne. Hans Kaare, der har været Oldemand et Par Omgange, har saaledes for hver

Periode skaaret sit Navn og tilsvarende Aarstal deri. Hornet har sit første Mærke fra 1717, saa det har været i mange Hænder, siden det blev indviet til Byens Brug.

Hans Kaare er født 3 Juli 1850 i Taagense, hvor Forældrene havde en Fæstegaard paa 60 Tdr. Agerland under Aalholm. I Landgilde skulde der svares 10 Tdr. Rug og 10 Tdr. Byg, og 2 a 3 Dage om Ugen maatte der gøres Hoveri. bl. a. havde Moderen ofte redet Plovhest paa Hovmarken. At Bønderne maatte forsømme deres eget for Hovarbejdets Skyld, siger sig selv. I 1859 købte nogle af Fæsterne deres Ejendomme. Købesummen for Hans Kaares Fødegård var 3600 Rigsdaler. Aalholm ejedes da af »den gamle Grev Christian«. En af hans Fornøjelser var at skyde Skader, naar han kørte med 4 for.

Til hver af Taagensegaardene hørte en lille Skovpart; noget af det var kun Krat — og Hvidtjørn, men der var ogsaa en Del gode Træer. Det meste baade af godt og ondt blev dog ryddet først i 60. Saaledes er en Ejendom paa 14 Tdr. Land opstaaet paa bortryddet Skovareal. Der fandtes ogsaa en ca. 10 Tdr. Land stor Eng, som den Gang kaldtes »Maaen«. Igennem den løb en lille Aa, der senere omtrent helt er groet til.

Paa Hans Kaares Fødegård havde man i hans Barndom 4—5 Heste, 6—7 Malkekøer og 8—9 Faar. Af Svin var der kun et Par Stykker, som gerne blev 1½ Aar gamle, inden de var tjenlige til Slagtning. Der slagtedes altid 20 Gæs. Havde man flere, blev de solgt. I alle Gaardene var der Ler- eller Stengulv. Man havde ogsaa Alkover, men senere fik de Omhængssenge.

En gammel Mand, som laa syg i længere Tid og ikke kunde slippe at Sted med at spytte ud paa Gul-

vet, spyttede altid paa Alkovevæggen — den ene Klat værre end den anden, saa det var ikke videre hyggeligt for dem, der skulde dele Sovrum med ham, men al Almindelighed blev den Slags ikke taget ret højtideligt.

Nogle af Bønderne høstede saa daarligt, at Kreaturerne tit om Foråret maatte fodres med Straa fra Tagene, saa det meste var ringe og gammeldags. Det var heller ingen Sjældenhed, at et sygt Faar eller Lam blev taget ind i Stuen for at varmes op ved Kakkelovnen; det gjaldt jo om at redde, hvad reddes kunde.

Taagense Skole var i Hans Kaares Barndom meget gammel og primitiv. Læreren var en flink Mand, men fulgte heller ikke Hygiejnens Bud; for det meste kom han ind i Skolen med Træsko, som han gik med i Stalden.

Hans Kaares Fader døde tidlig, og hans Stedfader blev borte i Krigen 1864. Han havde skrevet hjem et Par Dage før Slaget ved Dybbøl, men derefter hørte al Underretning om ham op. Han blev senere kendt død, saa hans Enke kunde gifte sig igen. Med Hensyn til Krigerbrevene var det her som alle Vegne, at de blev afleverede hos en Købmand i Adressatens nærmeste Købstad, og der kunde de saa ved Lejlighed afhentes. Paa den Vis kunde der tit gaa lange Tider mellem Afsendelse og Ankomst, saa Nyhederne var af gammel Dato, naar de endelig naaede Bestemmelsesstedet. Men man kendte jo ikke noget bedre og følte det som en hel Begivenhed, naar der en sjælden Gang kom en Skrivelse til Huse. Vi i vor omspændte Post-, Avis og Radiotid kan slet ikke gøre os noget rigtigt Begreb om, hvorledes en saadan lille Budbringer virkede, hvis man ikke har sat sig lidt ind i Datidens Forhold.

I Hans Kaares Ungdom holdt de unge Gilder rundt om i Byens Gaarde. Reglerne var at holde Ungdomsgilde Jul, Fastelavn og Paaske. Mad havde de med hjemmefra. Kaffe og øvrige Drikkevarer købtes, og sommetider gav de ogsaa lidt for Stuen, de morede sig i. men et Gilde kom dog sjældent til at koste mere end 2—3 højst 4 Mark.

I Taagense havde man ogsaa et Ornelag, og Mændene samledes saa til Ornemøde. Forøvrigt var første Søndag i Maj en fast Mødedag indenfor Bymandslavet. Man mødte da til Eftermiddagskaffe og fik senere varm Medaften, og alt gik lystigt til.

Traditionen tro fortsætter Taagenserne endnu med disse Majdagsmøder.

Bymændene har tidligere ejet Smedien og havde da Smedegilder. Bønderne var ogsaa samlede i Møglav — gerne 5—6 Stykker sammen — og kom saa for at hjælpe hverandre med at køre Gødningen ud. De mødte med Heste og Vogn senest Klokken 3 om Morgenen for

at begynde Arbejdet. Fra hver Gaard sendtes 3 Hjælpere, 2 Karlfolk og 1 Pige. Trakteringen var som i Højtiderne, og Møggilderne blev store Festdage.

Efter at Hans Kaare havde været Soldat, fik han omtrent Halvdelen af sin Fødegaards Jorder og opførte der et nyt Hjem. I 1872 holdt han Bryllup. Der var da kun en Fjedervogn i Sognet. Den blev stillet til Raadighed, saa de unge Brudefolk kom fint til Kirke. Hele Brudefølget maatte derimod runle af Sted i de gamle stive Vogne. Bryllupsgæsterne mødte for at faa Frokost med Saltmadfad. Suleskankerne var pyntet med hvidt Papir og røde Silkebaand. Til Middag vanke de der Gaasesteg og Æggeost. Noget særligt Andendagsgilde holdtes ikke; man nøjedes med at danse og møre sig den første Dag. Hans Kaare og Hustru kom forøvrigt til at fejre mange andre Bryllupsdage, idet de har haft baade Sølv-, Guld- og Diamantbryllup. De sidste er holdt i Vanthore, hvor de har boet i 26 Aar.

Jens Andersen, Flintinge.

I vor Tid er der ikke Brug for ret mange

Tækkemænd.

Paa de fleste Huse og Gaarde er der haardt Tag og kun de færreste er tækket med Straa.

Tidligere var det helt anderledes. Gaar vi

blot et lille Stykke tilbage i det forrige Aarhundrede, kunde det i nogle af Landsbyerne være en hel Sjældenhed at se et »Tilta« (Tegl-

tag), et saadant stak derfor gerne i Øjnene og kunde tage sig helt fornemt ud. Men Tækkemændene var ikke begejstrede for dem. De haarde Tag gav hverken straks eller senere Fortjeneste til Tækkemanden — de gjorde ham blot overflødig og tog som Brødet ud af Munden paa ham. Og som Tiden gik, blev det værre og værre, og havde det før været en Sjældenhed med et teglhængt Hus, blev det omvendte nu Forholdet. Naar undtages Udhusene ved en Del Bøndergaarde fik saa godt som alle Bygninger Tag af Tegl, Skiffer, Cement eller Pap. Tækkemanden var derfor blandt

nogle af de første, som den nyere Tid slog ud. Senere er flere andre fulgt efter.

Jens Andersen, der selv i ca. 30 Aar har været Tækkemand, er ud af en gammel Tækkerslægt, idet baade hans Far og Farfar har drevet paa med Tækning. Som Gaardmændene tidligere gerne ønskede, at deres Børn skulde træde i Forældrenes Fodspor og have deres Hjem og Virke i en Gaard, saadan var der ogsaa mangfoldige gamle Haandværkere, der helst saa deres Sønner gaa ind i den samme Profession, som de havde arbejdet med. Flere Steder blev der som et helt nyt Dynasti, hvor Haandværkersønnerne igennem adskillige Slægtled tog Arven og Bestillingen op efter Faderen.

Saaledes ogsaa her. *Jens Andersen* har dog ikke al sin Tid beskæftiget sig med Tækningen, men har i sine yngre Dage haft forskellig andet Arbejde. Han er født 7. April 1854 i Vignæs og kom 10 Aar gammel ud for at vogte Gæs. Løn vankede der ikke, men han fik jo Kosten, hvad der i de Tider betød meget for et Husmandsbarn. I sit sidste Skoleaar tjente han det meste af sit Konfirmationstøj, deriblandt et Par Støvler. Det var første Gang, han kom i Besiddelse af Læderfodtøj, hidtil havde han kun haft Træsko paa Benene. De nye Konfirmationstøvler skabte derfor en vældig Højtid. I den ene af sine Pladser kom *Jens Andersen* til at tjene hos en Gaardmand, der havde Kæmpekræfter og med Lethed kunde bære 2 Tønder Hvede paa sin Ryg. Han blev en Dag gal paa Drengen og lagde ham over et Spiltov og slog ham med en Stok paa Ryggen, saa Stregerne gik ud paa Brystet. Barnet klagede selvfølgelig sin Nød for Faderen, men denne turde intet sige til Mishandlingen. Han boede i

Gaardmandens Hus og var som de fleste af sine Jævnlige underkuet og fortrykt, saa han vovede ikke at tale sit mishandlede Barns Sag, saa alt gik upaataalt hen. Det første Aar efter Konfirmationen fik *Jens Andersen* 15 Rigsdaler i Løn og 16 for det andet. Da han en Tid havde tjent hos Bønder, fik han Plads paa Oreby- og Agerupgaard og var ogsaa siden Kusk hos gamle Konsul Nielsen i Nykøbing. Senere tog han Arbejde ved Sukkerfabrikerne i Nakskov, Nykøbing og Stege og var her med til at indsætte alle Batterierne til Saftkogningen. Tilsidst gik han saa i Lag med den gamle Familiebestilling og blev Tækkemand. Faderen havde i sin Tid kun faaet 35—40 Skilling om Dagen, men *Jens Andersen* fik straks 1 Kr. for saa siden at stige til 1,50. I Krigsaarene kom han endnu højere og naaede da 5 Kr. Til at begynde med tækkede han for det meste kun med plejl-tærsket Langhalm, hvad der var det allerbedste, men da Folk blev ked af at svinge Plejlen, maatte han i Lag med andet. Og Materialet kunde være ret forskelligt — Rør, Flæg og »Foer«. »Hvem der forstod at arbejde med det, saa var Byghalm ualmindelig godt,« siger *Jens Andersen*, »for det kunde blive næsten som et Brædt.« De fleste Steder brugtes et Tækkelad, naar der skulde tækkes, men henne omkring Rødbykanten havde de en »Krage«, der var langt bedre for Tækkemændene at ligge paa end Ladene. Ved Benyttelse af Kragerne blev de ikke saa ømme i Knæene, som naar de laa paa et Lad. Fra gammel Tid er Halmen blevet bundet fast paa Taget med spidsede Pilevidier, men efter haanden er man gaaet over til at bruge Tækketraad, da det baade er nemmere for Tækkemændene og i det hele lettere at gaa til, da der ikke var saa lidt Ulejlighed ved at

skære og »vætte« (spidse) alle de mange Pileris, som var nødvendige til en Tækning. Forøvrigt er det gaaet her som paa saa mange andre Omraader, at man fra først af har hjulpet sig med det hjemmegjorte som ikke kostede andet end Arbejde, men senere er det kasseret, og man har faaet Købevarer i Stedet baade for Nemhedens Skyld som fordi at flere af de købte Ting var lettere at arbejde med.

Jens Andersen kan nu ikke længe haandtere Tækkerejerne, men maa holde sig hjemme for at hjælpe sin Kone, der i mange Aar har været blind. Fra sin Ungdom husker han en gammel Skaalvise, som gerne blev sunget, naar man var samlet i et muntert Lag. Den lød saaledes:

»Værten til Ære, skal denne Skaal
være
vi synger med Glas og Haand:
Ja saadan et Stykke, vi alle til Lyk-
ke
vil ønske den ærlige Mand.«

Ja, her kan vi finde, vor Balvært
inde
og han er selv Mand i sit Hus;
deraf kan vi vide, at han vil os
skænke,
indtil vi faar os en Rus.

Naar Punsen er skænket og Gæsten
er bænket
saa maa jo al Sorgen bortfly;
men kommer saa Sorgen tilbage i
Morgen
saa vil vi begynde paany.

»Gid at han maa leve, i Fryd og
Velstand svæve
og aldrig lide stor Nød,
og dette af Hjertet vi alle vil ønske,
indtil at han lægger sig død.«

Visen kunde forøvrigt ændres lidt, saa den blev passende efter forskellige Omstændigheder — Bryllupper, Fødselsdage o. l. Endelig kunde der ogsaa skydes nogle Linier ud, hvis man var hos særlige Maadeholdsfolk. Saa »indgetogne« kunde man ogsaa være i gamle Dage.

Marie Gregersen, Ø. Ulslev.

For adskillige Smaafolks Børn ude paa Landet har Præstegaarden i tidligere Tid staaet som noget ophøjet og stort og været det, deres Tanker og Interesser i høj Grad har kredset om, da de derfra fik adskilligt, som var med til at lindre de trange Kaar, de ellers var inde under.

Herom kan Marie Gregersen tale med, og for hende og hendes Søskende kom det i Barneaarene til at

betyde overordentlig meget, at de kunde ty ind i Præstegaardens Folketue og der faa nogle Rundtenommer Grovbrød og en stor Skudefuld Mælkegrød. Uden dette havde det været en Umulighed at bjerge Livet, naar de ikke skulde ud med Tiggerposen. I de Tider var det en ret almindelig Ting, at Fattigfolks Børn blev sendt ud for at bede om lidt i Guds Navn, men i al deres Fattigdom var Marie Gregersens Forældre for ærekære til at lade deres Smaa-børn gaa ud paa den Vis. De skulde spares for Tiggergangen og den dermed følgende Forhaanelse, som trods al Tilvantheden dog ikke godt kunde undgaas.

Men hvor flittige og sparsomme-

lige de end var, kunde de alligevel ikke med deres bedste Vilje igennem den almindelige faste Fortjeneste skaffe Udkommet til deres 9 Børn; derfor blev Maaltiderne i Præstegaarden det Redningsanker, der holdt Familien oppe. Paa den anden Side kunde det ogsaa siges, det var Præstens Dagløn, der holdt Arbejdsmanden nede, idet Fortjenesten kun var 3 Mark for en hel Uges strengt Slid, men i Fyrrene var 12—16 Skilling og Kosten paa adskillige Egne en almindelig Betaling, og ved som her at faa den samlet hver Uge lagdes der endda et Par Ekstrasilling paa. For saa vidt var der intet at beklage sig over, tværtimod maatte man være taknemlig for, at der i det hele taget var Fortjeneste at faa. Naar Præsten udbetalte den magre Ugeløn medfulgte der en Formaning om at bruge den med Forstand og Sparsommelighed, et Raad, der ogsaa altid til det yderste blev fulgt. Antagelig har Pastor Dahlerup dog nok kunnet indse, at hans fattige Arbejdsmand med sin knappe Daghyre ikke kunde møtte de mange Munde, som var til Huse i det lille Hjem, og derfor kom Præstegaardens Madbord saa ofte til at staa aabent for Børneflokken. Men Gavn maatte der ogsaa gøres herfor af dem, der evnede det. Passe Smaakreturer og løbe Ærinder var deres faste Bestilling, og hver Dag skulde der hentes Post fra Nysted. Det var ingen lille Spadseretur fra Øster Ulslev, men alle var vant til at bruge Benene, saa det faldt ikke saa besværligt. Om Sommeren løb de barbenet, og om Vinteren travede de af Sted med Træsko. Marie Gregersen har taget Turen mangfoldige Gange. Fra Præstegaarden fik hun en laaset Posttaske paa Ryggen, og som en anden Postmand bar hun saa Præstens Postsager frem og tilbage. Tit kunde det knibe med at

slippe lykkelig og vel fra Nysted Drengene, der ikke sjældent var efter Børnene fra Landet.

En Gang blev hun ogsaa sendt 3 Mil hen med et Brev, og Vejen her tog hun ligeledes pr. Træsko. Et Par Sko fik hun først ved sin Konfirmation. Præsten forærede hende da en pæn Bomuldskjole, og en af hans Døtre et Underskørt, en anden en Krave, saa den lille Konfirmand kom finpyntet frem paa Kirkegulvet.

Marie Gregersen er født 12. April 1853 i Øster Ulslev og har hele sit Liv holdt til i sin Fødeby. Forældrene boede i et lille gammelt Hus, der tilhørte Pastor Dahlerup og laa tæt ved Kirken og Præstegaarden. Naar de skulde til og fra deres Arbejde hos Præsten, gik de over Kirkegaarden, og en mørk Aften, da en af Smaadrene var paa Vej hjem, faldt han til sin vilde Rædsel i en aaben Grav, som lige var gravet. Inde fra Huset hørte Faderen ham skrike og kom ham til Hjælp, saa han slap lykkelig og vel op paa Jorden igen.

Skønt Hjemmet var yderst fattigt, var det alligevel bedre end saa mange andre, og Børnene blev strengt opdraget til at gaa frem i Ærlighed. Der blev da heller ingen »Udskejere« imellem dem. Begge Forældrene kunde baade læse og skrive og ønskede meget, at Børnene kunde faa Lov at passe deres Skolegang og lære deres Lektier, saa de ikke helt skulde staa tilbage for Bønderbørnene. Hvad der foruden Maden fra Præstegaarden hjalp til at give Familien det nødvendige Brød var Akssankningen. Fra de første Agre blev tømt og helt op til Frosten kom, var Moder og Børn at finde paa Stubmarkerne, der ikke blev pløjet saa tidlig som nu, og hvor Aksene i forholdsvis store Mængder laa hen langs Vandfurer og rundt omkring i »Stevlet«.

Til Gavn for Akssankerne rev Haandriver og de gammeldags Hesteriver ikke saa rent som de nymodens Maskiner, og her blev saa samlet alle mulige Slags Kornsorter. Rug til Hjælp til Brødet, Byg til Gryn, og Hvede, saa der kunde vanke lidt Kage i Julen; desuden skulde der ogsaa sørges for noget til Fedegæssene.

Forældrene havde en Gaas, som de om Sommeren fik ud paa Græsning. I Begyndelsen kunde de nøjes med at give hver tredie Gæsling som Betaling for Føden til Flokken, men senere maatte de af med Halvparten.

En frygtelig Uvejrsdag 9. Marts 1847 brændte Præstegaarden, og Ilden sprang da over Marie Gregersens Hjem og antændte et andet Hus, der laa ved Siden af. At Hjemmet blev skaanet mente man skyldtes en gammel Morfar, som var til Huse der. Han var nemlig født med »Sejrstøj paa, derfor kunde han slippe uskadt gennem meget. I sine yngre Dage havde han ogsaa en

Gang frelst Herremanden paa Bramslykke fra at blive revet hjul af en gal Tyr.

Som Glanspunktet af alt det gode, der blev Familien til Del i Præstegaarden, stod det store aarlige Høstgilde, hvor der vankede særlig god Mad og Drikke, og hvor Præsten og Fruen svang sig i Dansen sammen med Folkene.

Efter sin Konfirmation kom Marie Gregersen ud at tjene Bønder og maatte som de fleste af hendes Jævnlige arbejde haardt for en lille Løn; bl. a. maatte hun ofte bære store Kurvfulde Smør paa sine Arme ind til Nysted, hvad der var endnu strengere end at gaa med Posttasken. Senere blev hun gift med en Snedker og Moder til 11 Børn og maatte ogsaa i sit Ægteskab tage godt fat. Hun har nu været Enke i 13 Aar og kan ikke længere virke som før, men lidt har hun stadig at pusle med, og hendes forskellige Haandarbejder vidner om, at hun ikke har haft »to Kejter«.

Peder Mikkelsen, Sørup.

flere tilbage af dem, der for 70 Aar siden stod i deres fulde Kraft og kunde være med at gaa i Ilden for deres Fædreland. Imellem de endnu levende er *Peder Mikkelsen* — en gammel Kernekarl, som stadig holder sig rank og godt kunde lyve

sig 20 Aar fra, hvis det skulde være. Trods sine 95 kan han endnu gaa ind i Dagens Gerning, og bl. a. skærer han med Haandkraft al Hakkelsen til sin Søns Heste. Han kan ikke lide den nymodings Idé, at Hestene skal fodres med hel Halm; derimod finder han det rimeligt, at Køerne faar det, og da han i sin pure Ungdom skulde staa og skære »Kohakkelse« i Middagsstunden, mens de andre fik sig en Lur, da var han slet ikke begejstret for Hakkelseskæringen. Endnu hører han godt og kan følge med i det, der foregaar om ham. Brillen maa han bruge, naar han skal læse, men han kan undvære dem, naar han faar sig et Slag Kort. Og han kan »haade sove og faa Mad«, saa det

er vel egentligt alt hvad der med Rimelighed kan forlanges af den, der har passeret Midten af de 90. Peder Mikkelsen er født 8. Juli 1839 i Lundby, hvor Faderen havde et Tre-Tønder-Lands-Hoverishus under Vennerlund. I Begyndelsen maatte begge Forældrene gaa til Hove paa Herregaarden og havde der deres bestemte Hovdage. I Høsten havde de deres visse »Hovmaal« at meje og binde, saa her gjaldt det særlig om at hænge i. Da de senere fik Afløsning fra Hove-riet, maatte de svare 3 Tdr. Byg efter Kapitelstakst i Afgift for Hus og Jord. Naar Faderen ikke havde Pligtarbejde paa Herregaarden, gik han ud hos andre, mest ved Tærskning. Betalingen var 12 Skilling om Dagen samt Kosten. Siden tog han fast Plads som Røgter paa Lundby Møllegaard og arbejdede der i 36 Aar for 40 Rigsdaler om Aaret.

Moderen gik ogsaa paa Arbejde, hvor der var noget at faa. Fortjenesten bestod mest af Fødevarer, og naar Bønderne bagte, fik hun og flere andre fattige Huskoner Lov at faa bagt et Brød med, saa de kunde spare deres eget »Ildebræn«. Peder Mikkelsen var ude at tjene, mens han gik i Skole. Lønnen blev et Par Lærredsbukser. Ved at spinke og spare paa alle Leder og Kanter havde Moderen faaet samlet og spundet Uld til en Vadmelsklædning til hans Konfirmation. Den blev syet godt »til Vokst«, saa han kunde bruge den som Stadshabit, til han var 20 Aar. Det første Aar efter Konfirmationen fik han 13 Rigsdaler i Løn. Til sidst kom han op paa 45 fast og desuden tærskte til Punds, og da Kornet var i høj Pris, naaede han 120 Rd.. saa det var store Penge.

Fra sin Barndom husker han Tre-aarskrigen. Det ældre Mandskab i

Lundby maatte da til Øvelse ude paa Markerne. Ingen af dem havde Skydegeværer«, men mødte med lange Stager, som de skulde øve sig i at knalde Fjenden med. Da Freden var sluttet, holdtes der stor Krigerfest for de hjemvendte Soldater. Gildet stod paa »Skovgaarden«, hvor der blev spist og drukket og danset og holdt Skaaltaler lige til den lyse Morgen. Peder Mikkelsens Moder var der som Kokkekone, og derved kom han ogsaa med til Festen.

»Ja, det var noget andet for Soldaterne efter 48, end da vi kom hjem 64,« siger den gamle Veteran; »de første festedes der for, os andre spyttedes der paa.«

Ved Sessionen var Peder Mikkelsen udtaget til »Trankusk eller Trandunk«, som det ogsaa hed, men han havde trukket for højt Numer og var derfor ikke kommet ind som Soldat. Men ved Krigen blev der Brug for Fritrækkerne, og Peder Mikkelsen blev indkaldt midt i December og skulde stille i Odense. Sejlsadsen over Storebælt skulde foregaa i en Kreatur-Transportbaad, men Vejret var saa haardt, at den ikke kunde lægge ud, og de maatte vente en Tid i Korsør til Stormen stilnede. I Odense laa de i 14 Dage uden at foretage sig det mindste. Mange mente ellers, at naar de skulde i Krig, burde de have lidt Uddannelse, men her var hverken Uniformer eller Vaaben eller Befalingsmænd til at lede noget, saa Dagen gik blot med at slaa Tiden ihjel. Alle boede rundt om i Byen. Peder Mikkelsen var indkvarteret hos en Glarmester og havde det godt.

Omsider kom de af Sted til Aabenraa. Her skulde 8 Trankuske udtages til at hente Heste i Jylland, men de lange Natteridt i den strenge Vinter var ingen begejstrede ef-

ter, og de fleste søgte at gemme sig, saa de kunde slippe for Turen. Peder Mikkelsen slap ogsaa fri og blev senere Kusk for en Ingeniør-Kaptajn i Slesvig. Under Opholdet i Aabenraa logerede han hos en meget tysksindet Bager, men i Slesvig maatte han holde til ude i Stalden hos sine Heste. Han var da heller ikke af Klæderne. Og Tøjet var hans eget. Skønt han laa inde i 9 Maaneder, naaede han aldrig at komme i Uniform. Han sled da ogsaa sit gode Vadmestøj helt op, men da han blev permitteret, fik han som Erstatning Penge til en ny Klædning. Tods Natteløbet i Stalden og mange haarde Tørne, naar han var ude at køre for Kaptajnen, havde han det alligevel bedre end saa mange andre Soldater.

I Slesvig blev de til Dannevirkestillingen var taget, og i flyvende Fart kørte han derpaa sin Kaptajn til en Skovrider, der boede lidt udenfor Flensborg. Her vilde Kaptajnen overnatte, medens Kusken vendte ind til Byen med Køretøjet. Kl. 6 næste Morgen skulde han møde igen, men han kunde da ikke komme frem paa Vejen for Soldater, som var paa Tilbagetog, saa Klokkeren blev 10, inden Kaptajnen kom til Kørende. Nu skulde de til Sønderborg med Holdeplads ved Slottet. Paa Als havde de fast Kvar-

ter i Melse, indtil Dybbøl maatte rømmes. Af Sted gik det paany. Denne Gang gjaldt det Nordborg. Her var alt vild Forvirring for at komme med »Rolf Krake« og et andet gammelt Skib, der skulde sejle de flygtende Soldater til Faaborg. Og alle lod de alt i Stikken for at slippe bort. Rytterne spændte Sædlerne af Hestene og lod dem løbe, hvorhen de vilde, og Kaptajnens Køretøj blev ogsaa overladt til sin egen Skæbne. Ingen maatte tage noget med paa Skibet, men Peder Mikkelsen fik dog stukket en af sin Herres smaa Kufferter ned til ham og tjente sig derved en Tremark. Skibet var overlastet i allerhøjeste Grad, saa det var et helt Guds Under, at det lykkelig og vel naaede Faaborg. Inden Peder Mikkelsen blev hjemmitteret, laa han en Tid ude paa Amager, men Kosten hos Bønderne der syntes han ikke om. Den var værre, end da han i Felten maatte nøjes med raat Flæsk og Beskøjter.

Da Krigen var forbi, drog han hjem til Falster igen og har været her siden. Som gift Mand boede han 26 Aar i Oustrup og drev der baade Landbrug og Kreaturhandel. Senere opholdt han sig i 12 Aar i Torkildstrup og har nu været 15 i Sørup. Alt i alt har Peder Mikkelsen lange Aaremaal at se tilbage paa.

Bodil Skovfoged, Frejlev.

Foruden mange andre og store Goder er det faldet i Greverne af Hardenbergs Lod at faa en Mængde mægtige Skove i Besiddelse. Og ned gennem Aarene har de her haft

en stadig rindende Indtægtskilde af Brændsel og Vildt. Og her har de jagtet og jaget Skovens Dyr og Fugle og holdt lystige Klapjagter sammen med andre høje Herrer, som heller ikke har haft stort andet at tænke paa end at more sig og slaa Tiden ihjel. Og naar Jagthornet har lydt, og Hundene halset, og Klapperne staaet parat ved Skydelinien, mens Jægerne har haft Finge-

ren paa Aftrækkeren, da har mere end Harenes Hjerter banket. Og da har der været Liv og glade Dage for Jagtens Herrer, som først skulde forlyste sig med at knalde løs paa Daadyr og Harer, Ræve og Grævlinger, Fasaner og Agerhøns, for derefter at styrke sig paa en bedre Frokost ude i Skoven og senere ved en dito Middag hjemme paa Slottet.

Bodil Skovfoged har set meget til noget af alt dette. I 38 Aar var hun Skovfogedkone ved Frostrup Skov ikke langt fra Rosenlund, og naar hendes Mands grevelige Foresatte ønskede at byde ind til Klapjagt, maatte hun være rede til at Frokosten kunde spises i Skovfogedhuset. Frostrup hørte ind under Hardenberg, og det var særlig i Grev Rudolf Holcks Tid, at de store Jagter holdtes. I Skovfogedboligen fandtes en lille Sal, der kaldtes for »Grevens Stue« og var udstyret med Borde og Bænke og stod helt og fuldt til Jagtselskabets Raadighed. Hjemme fra Slottet medbragtes Frokosten og de behørigte Drikkevarer, som Tjeneren serverede.

Kaffebonner havde de ligeledes med, men Bodil skulde sørge for kogende Vand og Kopper og hjælpe Tjeneren med at faa det hele i Orden.

Til Klapjagterne stilledes der med ca. 50 Hunde, anført af Slottets Jæger. Hundene blev kørt ud i Skoven i en stor Vogn og holdt her et forfærdeligt Spektakel ved Ankomsten, men Jægerens Kommando vovede de i al deres Vildskab dog ikke at trodse. Som Regel var der henvend 30 Klappere, derimellem nogle Skolebørn. De voksne fik en almindelig Dagløn, og Børnene tjente her en 25 Øre. Det var ikke store Summer, men Ørene var da mere værdsat end nu, og der var altid noget stort og spændende for en rask Dreng ved at være med i Laget, saa

de fik en hel Oplevelse ved Siden af den lille Fortjeneste.

Ogsaa ved andre Lejligheder var der Lystighed i og omkring Skovfogedhuset, særlig paa Auktionsdage. Da skulde Auktionsherrerne bespises, og Auktionsgæsterne kunde faa Kaffe og Øl. Mest gik det løs med »Knægtene«, der kostede 15 Øre Stykket; en Bajer kunde faas for 10! For Bespisningen af Auktionsholderne vankede der 15 Kr. Egentlig skulde Traktingen kun gælde for 4 Personer, men tit kom der flere til, saa Fortjenesten for al Ulejligheden blev kun mager. Til Skovfogedhuset hørte ca. 15 Tdr. Land, og her kunde de holde 2 Heste og 5 Køer foruden forskellige Smaakreaturer. En Del af Aaret var der megen Kørsel i Skoven, og de havde derfor gerne en Karl til Hjælp. Skovfogdens Distrikt var stort, idet han foruden Frostrup ogsaa havde Teglskoven og Østerskoven under sig, saa der var meget at overfare. Nogen speciel Uddannelse havde Bodils Mand ikke, men hans Fader havde ogsaa været Skovfoged ved Frostrup, og hos ham havde Sønnen faaet den nødvendige praktiske Lære, saa da den gamle ikke kunde mere, tilbød Greven den unge at gaa ind i hans Plads. Faderen havde forøvrigt først været Skovløber og var derefter avanceret til Skovfoged, saa Familien var som nøje knyttet til Skoven Bestillingen som Skovfoged havde selvfølgelig sine Goder og Fordele, men adskillige Gange om Vinteren maatte der tages nogle drøje Ture for Krybskytternes Skyld. Især gjaldt det om at være paa Færde og have et vaagent Øje, naar der var faldet Sporsne, og ude i de lange Frostnætter hentedes Spiren til megen Gigt. Mange af Krybskytterne kom langvejs fra for at prøve at knalde et Dyr eller flere paa Pelsen, men

nogle var ogsaa at finde i Nærheden, og enten de boede det ene eller det andet Sted, var de ikke lette at holde borte.

Skovfogdens øverste Foresatte ved Forstsvæsenet var Skovrider Bornebuch, der var en meget flink Mand at arbejde under. Efter Grev Holcks Død blev den tyske Grev Haugwitz Herre paa Hardenberg. Han kunde ikke tale dansk, saa det kneb straks for Skovfogden at forstaa ham, men Tid efter anden gik det dog saa nogenlunde. Med Grev Holck hørte de store festlige Jagter tildels op, og de faa, der senere blev holdt, var kun som Skygger af de første.

Tilslidst nægtede Skovfogdens Ben at gøre Tjeneste, og han og hans Kone maatte flytte bort fra det gamle Hjem. Skoven savnede de haardt, og særlig havde Bodil altid holdt af at høre Fuglesangen i de tidlige Morgener, naar hun om Sommeren gik til Malkning ude paa Marken.

Under det lange Ophold i Skovens Nærhed havde de ogsaa lært at kende noget til Fuglenes og Dyrenes Liv og Færden og vidste, hvor mange af dem holdt til, og hvordan de byggede deres Reder og havde deres Gange. Ved at flytte bort fra

alt det vaante, rykkedes der adskillige Traade over

Om en Plads ved Skoven hedder det forøvrigt, at her kan tre Herskaber holde Stævnemøde, idet Frostrup hører ind under Hardenberg, Sønderskov under Fuglsang og Langskov under Aalholm.

Bodil Skovfoged eller Bodil Eriksen, som hun ellers hedder, er født 19. Maj 1853 i Sløsserup. Faderen havde der en Gaard; foruden denne var der kun 5 andre Gaarde i Byen. Mens hun var Barn, byggedes Flintinge Nyskole, og hun kom ind i Skolens første Hold. I hendes Ungdom holdtes der Dameballer rundt om i Gaardene, men de trak ikke saa længe ud og var heller ikke saa kostbare, som mange andre Steder paa Lolland. Her kunde Karlene slippe med et Par Rigsdaler, i flere af de vestlollandske Byer har man som tidligere fortalt været oppe paa 5. Her stod Vestlolland absolut højt hævet over alle øvrige Landsdele paa Sydhavsøerne. Østlollænderne har her taget mere efter Gilderne paa Falster, hvor de unge kunde more sig for færre Mark, end de andre brugte Daler.

Jens Philekær Hjortshøj, Sæddinge.

tog 46 i Sjælstofte, saa det bliver

En Del af vore gamle Landsbylærere har igennem en længere Aarrække virket ved en og samme Skole, men det er dog kun de færreste, der naar tæt op imod det halve Hundrede. Lærer *Hjortshøj*

mange Undervisningstimer, han har givet i sin lange Lærergerning. Han naaede da ogsaa at undervise 3 Slægtled, og en lille Pige, der skulde begynde at gaa i Skole, saa forbavset paa Hjortshøj, da han sagde til hende, om hun nu kunde blive ligesaa flink til at læse og skrive som hendes Bedstemoder havde været det, da hun gik i Skole hos ham. For den lille laa Bedstemoderens Skolegang saa langt tilbage i Tiden, saa den slet ikke kunde komme i Forbindelse med hendes egen — og

saa var det dog den samme Mand, der stod som Lærer for dem begge.

Lærer Hjortshøj er født 15. Marts 1849 i Vejlbj ved Aarhus. Her havde Slægten resideret som Lærere igennem 4 Generationer, saa Hjortshøj er ud af gammel Vejlbj-Degn-familie. Til Skolen hørte ca. 12 Tdr. Land Jord, og som noget af en Mærkelighed kan anføres, at Fattighuset var sammenbygget med Skolens Udhus. Børnene fik derved god Lejlighed til at lære Fattiglemmernes Forhold at kende. Efter sin Konfirmation maatte Hjortshøj arbejde en Tid hjemme ved Faderens Landbrug og lærte ogsaa her at svinge Plejlen ude paa Tærskeloen. Da han senere fik sin egen Skolelod i Sjelstofte, kom den tidligere Lære ham til Gode, saa han her kunde tærske sit eget Korn. Som nykonfirmeret oplevede Hjortshøj, at Fødebyen blev besat af Prøjserne under Krigen 64.

De første, der kom, var et Elitehold, der blev kaldt for Elisabet Garden og bestod af fine, dannede Folk. Senere kom et Regiment Infanteri, der var fuldstændige Mod sætninger til de andre. Det var mest raa og vilde Personer, der sloges og drak og stjal som Ravne og var Byen og Omegnen til stor Besvær.

Under hele Besættelsen maatte Skolen holdes lukket, og adskillige Soldater havde dér deres Kvarter. Om Aftenen dansede Prøjserne i Skolestuen. Den første Aften maatte de nøjes med at svinge hverandre, mens Byens Piger stod udenfor og kiggede indad Vinduerne. »Uh, nej — de vilde da rigtignok ikke danse med de tyske Røvere!« Anden Aften holdt de ogsaa Stand, men den tredje kunde de ikke modstaa Frelselsen til at blive svunget af de fremmede Krigsfolk — og Aaret efter sad 8 af dem med hver sin lille Halvtysker paa Skødet.

Hjortshøjs Fader var Formand for Sogneforstanderskabet, og da Prøjserne mente, han maatte sidde inde med særlige Oplysninger om danske Forhold, som han ikke vilde fortælle om, blev han bundet og kastet op paa en Vogn og kørt ind til Aarhus, hvor han en Tid blev holdt fanget og sultet. Tilsidst maatte de dog løslade ham, uden at de havde faaet noget at vide. Hans to Heste tog Prøjserne til sig sammen med flere andres, men efter Fredsslutningen fik alle deres Betaling for de afleverede Kreaturer. Men det var den danske Stat, der maatte betale. Fra Vejlbj kom mange med i Krigen, 4 faldt og adskillige blev saarede. Hjortshøjs ældste Broder var ogsaa med: da han kom tilbage, mødte han i en gammel Præstekjole. Uniformen og alt hans øvrige Tøj havde Fjenden taget.

Da Hjortshøj var 17 Aar, kom han sammen med en anden Broder paa Lyngby Seminarium ved Grenaa. Efter et 3aarigt Ophold tog de begge Eksamen med første Karakter. Mens de læste, boede de paa en Gaard udenfor Byen. Udgifterne ved Seminarieuddannelsen var ca. 2000 Kr. for hver. Seminariets Forstander var Professor Langhoff, en streng, men retfærdig Lærer. Desuden var der 4 andre Lærere ved Seminariet. Der blev ingen Undervisning givet i Sprog.

Efter at Hjortshøj havde aftjent sin Værnepligt og haft en Huslærerplads, blev han Lærer ved Bjørnbaks Højskole og havde her en indholdsrig og interessant Tid. Det var just i Højskolens Glansperiode, hvor den stod med ca. 120 Elever og 6—7 Lærere. Bjørnbak selv sled for mere end to og kunde arbejde næsten uden Søvn. De politiske Bølger gik højt, og han var omtrent stadig ude, men forsømte dog ikke Skolen. Enten man var med

eller mod ham, maatte det indrømmes, at han var flittig og dygtig som kun faa Hjortshøj blev hos ham i 4 Aar for derefter at faa Embedet i Sjølstofte. Begyndelseslønnen var halvanden Krone om Dagen paa egen Kost.

Skolen var gammel og lavloftet, og kunde Tid efter anden ikke rumme de mange Børn, som kom til, saa den maatte senere ombygges, og en Lærerinde blev ansat som Medhjælper. Sjølstofte-Læreren var ikke Kirkesanger og skulde kun møde i Kirken, naar der var kirkelige Forretninger fra hans Skoledistrikt. Indtil Offerafløsningen fandt Sted stod Barnedaab, Bryllupper og Begravelser jo som en Indtægtskilde for Præst og Degn, saa derfor betød disse Kirketure altid et Tillæg til den ofte magre Degnelønning. Det samme var Tilfældet med de 3 Højtids ofre. Ingen kan fortænke Datidens Lærere i, at de interesserede sig stærkt for Offersedlernes Indhold. Tit var det kun Smaapenge, der fandtes i de smaa Papirlapper — først 4 Skillinger og senere 10 Ører, udgjorde ikke sjælden et Degneoffer fra Husfolk og Tje-

nestefolk. Men den ene Skilling lagt til den anden blev altid til noget, og fra det store Hartkorn kom ogsaa adskilligt, der vejede godt til og raadede Bod paa noget af det andet. For alle Parters Skyld var det dog det bedste, da hele Offersystemet ophævedes, og den faste Betaling indførtes.

Som Skik og Brug var blev Degnefolkene næsten altid bedt med til Gilde hos Sognets Folk, og Traktementet var ikke at foragte. Særlig Gildessuppen var ypperlig. Foruden Kødboller var der baade Langboller og to Slags Trilleboller, der næsten kunde smelte paa Tungen. Naar der var Begravelse, talte Hjortshøj altid i Hjemmet over den døde og blev derfor i al Venlighed kaldt for Lunde høje-Præsten.

Efter at Hjortshøj havde taget sin Afsked, boede han en Tid i Holeby, men er senere flyttet til Sæddinge Villakvarter. Begge Steder har han været veltilfreds med Opholdet og mindes ogsaa med Glæde saavel sin Fødeby som Aarene paa Bjørnbaks Højskole, men Sjølstofte er dog det første og det sidste for ham.

Rasmus Hansen, Herritslev.

Herritslev har adskillige Gange ned gennem Tiderne været hjemsogt af Ildebrand. Første Gang man véd at fortælle herom var 1608, hvor en stor Del af Byen blev lagt i Aske. Desuden brændte Kirkens

Vaabenhus. Da det igen blev opbygget, flyttedes det om ved den an-

den Side af Kirken. I det gamle Vaabenhus skulde nemlig have været en dødbringende Gulvsten, saa hvis en Barselskone kom til at staa paa den, naar Præsten holdt Indledningstale for hende, vilde hun dø inden Aaret var omme. For at frøse fremtidige Kirkegangskoner for en snarlig Død, fik Vaabenhuset altsaa en anden Plads. I 1746 kom der atter Bud efter Kirken, og nu gik Spiret samt Anneks-Præstegaarden op i Luer, og 1762 brændte 4 Gaarde, 2 Huse »og 1 Skræder«. 1806 blev Skolen og 3 Steder et Rov for

Ilden, og endelig 1822 overgik der Byen saa stor en Brand, at der stod »22 nøgne Skorstenspiber« paa Tomten. En gammel berygtet Smed skal have været Skyld i den sidste Brand. Som man ser har Ilden været en streng Herre imod Herritslev, og naar det betænkes, at der i de Tider ingen Brandassurance var, saa forstaar man, at Ulykken ramte dobbelt.

Herritslev By har ogsaa været Midtpunktet for adskillig andet. Saaledes skal 3. April 1766 have staaet et stort Slag mellem Bønder og Toldbetjente og flere andre. Man mistænkte nemlig Herritslev-erne for ulovlig Brændevinsbrænding, og Toldbetjentene var derfor ude for at søge efter Brændevinstøj, som imidlertid var sænket ned i »Gaesjøvling«. En stor Flok Nysted-Mænd med Herredsfoged Gjerløv i Spidsen var fulgt med Tolderne, og mellem Borgere og Bønder kom det til et drabeligt Sammenstød, hvor Nystedfolkene blev jaget paa Flugt. Bagefter samlede Bønderne sig ved Bregninge Kirke og vedtog, at de hverken vilde købe eller sælge noget i Nysted, saa det var Boykotning efter alle Kunstens Regler. Gemytterne faldt dog dermed ikke til Ro, og i Slutningen af April maatte en Major med 40 Ryttere ud for at slaa ned paa Urostifterne. Senere dømtes 11 af Oprørerne til Tvangsarbejde og Kagstrygning, saa det hele har været alvorligt nok. De piskedes blodige Skjorter sendtes ogsaa til Herritslev for at hænges til offentligt Skue, andre til Skræk og Advarsel.

I kirkelig Henseende har Herritslev paa en Maade ført en ret omtumlet Tilværelse, idet Sognet fra Reformationen og til 1695 var et eget Pastorat med Bregninge som Anneks, hvorefter det kom ind under Nysted for saa senere igen at

blive skilt ud herfra og tilsidst forenet med Ø. Ulslev. Grunden til den nuværende Præstegaard er skænket af Kancelliraad Jensen, der var Sognefoged gennem en længere Aarrække.

Rasmus Hansen, der er født 29 Aug. 1853, kender godt til Herritslev By og Sogn, da han med Undtagelse af sin Soldatertid har været knyttet dertil hele sit Liv. I 40 Aar havde han en Ejendom ved Herritslev Skov, og i 11 Aar har han haft sit Hjem lidt udenfor Byen. Faderen havde en Gaard paa Nærmarken i Stubberup. Baade han og Moderen var fra Fejø og førte derfra Navnet Baddike. Ved Overtagelse af Gaarden i Stubberup var den Fæste under Aalholm, og Faderen maatte da gaa til Hove og svare Hoverispenge. Siden kunde Gaardene købes for 1000 Kr. pr. Td. Hartkorn.

Rasmus Hansens Fædrenegaard var paa ca. 50 Tdr. Land, mest Sandjord, saa der kunde ikke godt gro Hvede, derfor holdt de sig gerne blot til Rugen og Vaarkorn. I hans Barndom plejede de at have 4—5 Heste, 6—7 Køer, 6 Faar og et Par Slatgesvin til eget Brug. Hvis nogen en enkelt Gang havde en Gris at sælge, maatte de til Maribo med den, da ingen af Nysted-Slagterne var Mænd for at kunne købe et Fedesvin. I Hjemmet havde de altid et Par Levegæs og plejede at slagte 10—12 Gæslinger. Byens Bønder ejede i Fællesskab en «Kølne», hvor de fik tørret deres Malt, men en Gang fyredes der for stærkt, saa baade Kølne og Byg gik op i Røg. Stubberup har altsaa ogsaa haft sin Brand at slaas med.

Paa Gaarden havde man Træplove med Muldfjæl og Skær af Jern og ligeledes Træbulsharver med Jernpinde, men til at harve Kløverfrø ned med brugtes dog en gammel Harve, der helt igennem var af

Træ. Rivelsen paa Stubmarkerne rev de sammen med en Slæberive. Et Par Folk, der havde en mindre Ejendom, hvor de holdt 2 Heste, ejede to af disse Slæberiver og havde Akkord paa at rive alle Aalholms Høstmarker. Her kørte saa Mand og Kone med hver sin Hest og Rive Ager op og Ager ned paa de store Marker og tjente derved 10 Rigsda-
ler.

Det meste af Kornet paa Hjem-
gaarden blev tærsket med Plejl,
men senere kom der en Lejemas-
skine rundt, og denne benyttedes
saa, indtil de selv fik en Tærsk-
maskine. Deres Plejler lavede de
altid selv. Handlen var Fyr, Træet
af Avnbøg. Til Hellen anvendtes of-
te Aaleskind.

Mølle fandtes der ikke i Stubberup, men i Herritslev havde man først en Stubmølle, siden en hollandsk Mølle. Her var ogsaa Sognets Fattighus, som senere er omdannet

til Kommunalstue. Før man havde faaet denne, holdtes Sogneraadsmøderne skiftevis rundt omkring i Hjemmene hos de forskellige Sogneraadsmøder. Imellem Stubberupper og Herritslev kunde der i ældre Tider opstaa lidt Skærmyster om Sognets og Byernes Forhold, men det jævnedes sig dog gerne uden større Sammenstød. I Herritslev har tidligere været en hel Del Skov og Krat, som nu er ryddet. Alt i alt er der ændret adskilligt baade i Stubberup og Herritslev i den Tid, Rasmus Hansen kan huske tilbage.

Da han kom i Skole var hans første Lærer en Sønderjyde, der blev afskediget paa Grund af Drukenskab, saa her var Forholdene i den Tid ikke gode. Som Barn hørte han ofte om, at der rundt omkring paa forskellige af Herritslevs Marker brændte Lys om Natten, saa her har nok ogsaa været noget, der ikke var, som det skulde.

Rasmus Christensen, Taarup.

Naar man nu om Dage kan fare Landet rundt med fl-togsfart og gerne skælder ud, fordi det ikke gaar hurtigt nok, tænker man sjældent over, hvor besværligt det i ældre Tider kunde være at komme fra Sted til Sted selv paa en kortere Strækning. Holder vi os blot til vore hjemlige Egne og tager Forbindelsen til og fra Stubbekøbing, vil vi faa at se, at foruden meget andet maatte man udstyres med en god Portion Taalmodighed for at være tilfreds med Transporten.

Rasmus Christensen, der i 70 var Kusk hos Postholder Jørgensen, Stubbekøbing, kan fortælle meget om den lille Bys Forbindelse med Omverdenen. Postholderen maatte have 12—13 Heste og 6 Kuske til at besørge forskellige Kørsler, der paahvilede ham. De 2 Mand var faste Deligencekuske, som kørte Post og Passagerer mellem Stubbekøbing og Nr. Alslev. Til hver Tur havde de 1 Time 10 Minutter. Den første Deligence afgik fra Stubbekøbing Posthus allerede Kl. 4 om Morgenen. I Alslev blev den saa til Kl. 1½ for at faa Posten og eventuelle Rejsende med tilbage. Deligence Nr. 2 kørte fra Stubbekøbing Kl. 12 Middag med Ophold i Alslev til sidste Tog var kommet ind fra København. Som Regel kunde de være hjemme 2½

Nat. En stor Del af deres Tid maatte disse Kuske altsaa tilbringe i Alslev og være henviste til at drive lidt rundt i Byen eller hænge paa Gæstgivergaarden flere Timer i Træk. At de undertiden kunde faa nogle drøje Ture, naar det om Vinteren faldt i med Frost og Sne, siger sig selv, og det var derfor ikke altid lige behageligt at være Deligencekusk, skønt det i mange Retninger var et Driverliv. Lønnen var 8 Kr. om Ugen samt Drikkepenge og frit Logi, Kosten skulde de selv sørge for. Postholderen fik 12 Kr. om Dagen for at besøge Kørslen. Deligencerne var Postvæsenets, men Postholderen skulde bekoste Reparationerne. Betalingen for hver Tur Stubbekøbing—Nr. Alslev var 90 Øre. I Deligencerne var Plads til 4 Personer og 1 paa Bukken hos Kusken. Pladsen skulde bestilles 10 Min. før Deligencens Afgang, og i Tilfælde af, at der var flere end Kareten kunde rumme, skulde der sættes en Bivogn i Gang. Ved Højtiderne kunde det hænde, der blev Brug for 2 Bivogne. Postholderen var forpligtet til at have 2 lukkede Vogne, men havde 3. saa han var altid i Stand til at kunne efterkomme de Krav, der stilledes til ham i saa Henseende. De andre Kuske skulde besøge den øvrige Kørsel rundt om paa Egnen. En stor Part var med Handelsrejsende til Nykøbing. Taksten for en lukket Vogn var 10 Kr. 20, en aaben kunde faas for 9 Kr. 30 pr. Tur. Tog man Returvogn, var det lidt billigere. Det blev altsaa ingen helt billig Fornøjelse at komme et Svip mellem de to falsterske Købstæder. Der var mange Smaakørere, som gerne vilde have fat i Forljenesten, men Postholderen havde Eneret paa Kørslen, saa først hvis der var bestilt 2 Vogne hos ham, havde man Lov at tage andet

Køretøj. Vognene skulde bestilles paa Posthuset, som saa gav Tilsligelse til Postholderen. Fra Posthuset udleveredes en Timeseddel, der viste, naar Vognen var afgaaet, og efter endt Kørsel skulde Sedlen underskrives af de Rejsende. Var de ikke tilfredse med Kørslen, kunde de her fremsætte deres Klager. Timesedlen skulde derpaa afleveres paa Posthuset i Nykøbing, og var der Passagerer med tilbage, skulde der udskrives ny Timeseddel til Aflevering paa Stubbekøbing Posthus. Alt i alt et indviklet og omstændeligt Kineseri. I Begyndelsen maatte en Nykøbingtur tage $2\frac{1}{4}$ Time, men efter at nogle Rejsende havde gjort Vrøvl over Længden, blev Farten sat op til 2 Timer.

Rasmus Christensen var 2 Kusk og har taget mange Ture fra Stubbekøbing og ud i Omegnen. Hans Løn var foruden Kost og Logi 12 Kr. om Maanedes samt Drikkepenge. Disse kunde til Tider være ret klækkelige. Naar der var flere Handelsrejsende, som paa en Gang skulde fra Byen, slog de sig gerne sammen om en lukket Vogn og lod Bagagen følge efter paa en aaben. De tungeste Kufferter var Isenkræmmernes, og da Postholderen kun skulde medtage en vis Vægt, kunde han forlange Kufferterne vejjet, men som Helhed blev de stablet op uden særlige Viderværdigheder, og der kunde da vanke en god Skilling til Tak. De mest fedtede Betalere var Tyskerne. Nogle af dem kunde stramme sig op til at give en 5 Phenning, hvad der blev omkring 4 Øre. Rasmus Christensen kørte ogsaa meget for Doktor Widebæk, naar han skulde ud for at vaccinere. De tog da altid 2 Skoler om Dagen. Ligeledes var der megen Kørsel for adskillige af Byens Bedsteborgere, naar de skulde til Selvskab ude paa Landet. Kun Køb-

mændene Wulff og Benzou samt Doktor Rostrup havde selv Køretøjer; de andre maatte leje. Rasmus Christensen har en Gang kørt til et Dansebal paa Skørringe, hvor der var 17 Kuske samlet. De holdt naturligtvis til i Borgestuen og fik der baade Mad og Drikke. Paa de forskellige Steders Kusketraktering kunde der være stor Forskel. Det flotteste var altid hos gamle Schultz paa Dalbygaard.

Rasmus Christensen er født 30. Maj 1851 i Virket. Faderen var Arbejdsmand, og Drengen maatte ud at tjene, da han var 11 Aar og blev i sin Tjeneste de næste 11, for saa siden at faa Plads i Stubbekøbing. Da han sluttede hos Postholderen, blev han Staldkarl hos Gæstgiver Jens Hansen for derefter at tage et lille Trip til Amerika. Han kom helt op til Nord Dakota, hvor Nybyggerne endnu boede i Jordhuler, og mange havde hele og halve Mile til den nærmeste Nabo. Skønt Rasmus Christensen ellers ikke var fordringsfuld anlagt og heller ikke havde noget imod at tage en Tørn, fandt han dog Forholdene for primitive, og efter at have arbejdet der

i 6 Maaneder og tjent 75 Dollars pr. Maaned vendte han hjem til Falster igen. Rejsen derop havde kostet 220 Kr., hjem lidt mere, men alligevel maatte det jo siges at være en billig Amerikatur.

Ved Hjemkomsten blev han ansat som Hegnsmand ved Oustrup Statskov og blev her i 26 Aar. Han havde her frit Hus med stor Have, frit Brændsel og Græsning paa 3 Tdr. Land Eng. Daglønnen var til at begynde med 1,30, men steg saa gradvis — 1,50, 1,66 til 2 Kr. Der blev altid afholdt 2 store aarlige Klapjagter, hvor Omegnes fine Jægere mødte op, og hvor det altid gik livligt til. For Hegnsmændene kunde der ofte blive nogle haarde Nætter, naar de skulde ud paa Krybskyttevagt, og Rasmus Christensen bev da ogsaa tilsidst syg og kunde ikke mere. I de senere Aar har han haft Ophold i Torkildstrup Sogn og bor nu hos sin Datter og Svigersøn, Murer Nielsen, Taarup. Hørelsen er ikke god, men Hukommelsen er upaaklagelig, og han fortæller livligt op om Fortiden, ikke mindst om Livet og Forholdene i Stubbekøbing Postholdergaard.

Maren Henriksen, Guldborg L.

Om den gamle Excellence fra Oreby fortæller der, at hans Tanker tit kredse om Guldborg Lolland, og han vilde gerne se det lille Overfartssted vokse frem. Han troede ogsaa paa, det vilde komme

en Gang, og nu er det gaaet, som han ønskede og haabede. Guldborg L. har i Tidens Løb udviklet og

forandret sig paa mange forskellige Omraader, og kunde Excellencen staa op af sin Grav og se Guldborg i dens nuværende Skikkelse, vilde han sikkert fryde sig.

Maren Henriksen, der snart i 60 Aar har haft sit Hjem i Guldborg, kan ogsaa for Alvor tale med om Forandringen, som er foregaaet dernede. Da hun kom dertil var der ikke mange Huse og kun meget lidt Forretningssliv udover Kornleveringen, som fandt Sted der. Den eneste rigtige Forretning var Købmand Vetts. Købmanden var en Broder til den bekendte Vett i Magasin du

Nord. I en længere Aarrække havde han en efter Forholdene stor Købmandshandel og var med til at sætte sit Præg paa Byen. Sin sidste Tid henlevede han i København, men baade han og hans Hustru var dog saa stærkt knyttet til Guldborg, at de ved deres Død vilde tilbage til den lollandske Muld og begraves paa Majbølle Kirkegaard.

En anden af de kendte Skikkelser fra forrige Tider var gamle Nielsen, Planteskoleejer Otto Nielsens Fader. Ved Siden af Kreaturhandelen begyndte han at plante en Del Frugttræer, det, som hans Søn i saa rigt Maal har fortsat og igen sit Arbejde for og med »Guldborghave« har gjort Guldborgs Navn kendt over hele Landet og trukket en Mængde Frugtinteresserede til Byen. En saadan Virksomhed betyder baade direkte og indirekte meget for en Egn.

Maren Henriksen omtaler ogsaa en lille Høkerhandel, der en Gang har været i Guldborg, men nu er omdannet til Brugsforening. I Førstningen var der ligeledes en gammel Færgetro, som heller ikke er mere. Begyndelsen til det nuværende Hotel blev lagt af en indvandret tysk Murer, der hed Hallech. Han byggede først et Hus, hvor hans Kone drev lidt Bageri og Beværtning. Ved et Besøg, som Prins Valdemar for mange Aar tilbage aflagde i Guldborg, bad Madam Hallech om Lov til at opkalde Beværtningen efter ham. Prinsen gav allernaadigst Tilladelsen, og det kongelige Navn smykker stadig det guldborgske Hotel.

Om Hotellet skal gamle Nielsen forøvrigt have sagt: »Her ligger en Guldgrube« — en Udtalelse, som vidner om, at den gamle Forretningsmand havde Udsyn for Fremtiden. Og Spaadommen har ikke været ved Siden af, idet der igen mange Aar har været en stærk

Tilstrømning til Guldborg, særlig naturligvis om Sommeren og her igen selvfølgelig mest de hellige Dage, naar Vejret har lokket Folk ud. Guldborg L. har altid været et yndet Udflugtssted. Det blanke Sund ved Skovene og de gamle Skanser i Nærheden har øvet en tiltrækkende Kraft paa mangfoldige, ikke mindst paa Nykøbingensere. Før Bilernes Tid gik det gerne pr. Baad ned gennem Sundet, nu er Sejlturene blevet færre.

Guldborg F. har aldrig kunnet glædet sig ved saa stort Fremmedbesøg som Guldborg L. »Vi har alt det, der trækker. Paa Falstersiden er der ikke noget af Betydning,« siger Guldborg Lollændere. »Folk tager til Lolland, fordi de her har Udsigten til Falster, og den er det køneste af det hele,« svarer Falstringerne.

Nu sidste Sommer med Guldborgbroens Opførelse og Indvielse har man paa begge Sider haft store Besøg. Hvor Tyngdepunktet fra nu af bliver lagt er ikke godt at vide. Muligvis bliver Resultatet, at den forbedrede Overfart vil føre store Skarer over Broen uden at der vil blive taget særlig Notiits af de to Guldborgbyer. Saadan er Nutidens Trafikliv; men enten det bliver saa eller saa, staar Guldborgbroen dog som en Pryd for vor Landsdel.

»Ja, nu er det noget andet, end da vi skulde med Joller eller Slæbefærge, for at komme et lille Smut over paa den anden Side,« siger Maren Henriksen. »Og hvor nære Naboer vi end var med Falstringerne, kunde det dog ofte været meget besværligt at besøge hverandre.«

Ja baade besværligt og bekosteligt var det for Beboerne i de to Navnesøsterbyer at have lidt Samkvem og Forbindelse. Hvis de selv intet Fartøj havde, skulde de altid have fat i Portemoniksen for at

aflægge en Visit hos Mennesker, som de ellers næsten kunde raabe til. Og var det end kun nogle faa Ører, det drejede sig om, plukkede det alligevel, saa ihvert Fald Smaafolk nok skulde mærke det. Og Færgerne gik kun paa bestemte Klokkeslet og paa bestemte Tider af Døgnet, saa der var adskilligt at tage Hensyn til. I Trækfærgernes Tid var det i Storm ogsaa ofte en langsommelig Fart, der blev sat op, naar Færgemændene med deres Jernlænker skulde hive af Sted med den gamle klodsede Færge. En stor Fordel var det, da Motorfærgerne kom, saa det kunde gaa med Maskinkraft, men alligevel var der Ulemper og Bekostning forbunden med et lille Komsammen mellem L. og F. Guldborgerne. Gennem Broen er alt dette ophævet, og den er derfor deres fælles Hjerdebarn og Stolthed.

Maren Henriksen er født 15. Oktober 1851 paa Femø og kom efter sin Konfirmation til at tjene i Præstegaarden hos Pastor Blicher, der var en Gren ud af den kendte Sten Blicherske Familie. Han blev siden Præst i Kettinge, og Maren Henriksen fik anden Tjeneste, men har stadig haft Forbindelse med sit forrige Herskab og deres Børn, som hun endnu omfatter med megen Venlighed

Som 19aarig kom hun til Oreby Kro hos den gamle Madam Mengel, der selv bestyrede Kroen, medens Manden, der var Skipper, sejlede med »Herkules« mellem Saxejøbing og København. Han bragte ogsaa de forskellige Drikkevarer, som skulde bruges i Kroen. Alt kom i Ankre og Tønder, og de maatte derefter tappe deres Bajerskøl paa Flasker. Det var da ikke mange Gæster, der kom i Oreby Kro, og her kunde de heller ikke faa varm Mad, kun Smørrebrød og Kaffe. En Gang var der dog et vældigt Rykind. Det var da Kronprinsen, den senere Frederik d. 8., besøgte Rosenørn-Lehn. Folk strømmede da til Oreby i saa store Skarer, at de nær havde maset Kroens Betjening.

Mens Maren Henriksen var i Oreby, lod Exellencen Slottets to Taarne opføre, et meget stort Arbejde, der samlede mange Haandværkere. Hun lærte ogsaa her sin Mand at kende. Han var da Snedker, men opgav siden Snedkeriet og blev Fisker. I Guldborg L. fik de saa deres Hjem, og her har Maren Henriksen derefter levet sit Liv i de mange Aar og set den store Forandring og Udvikling, der har fundet Sted i den sidste Menneskealder. Men over det hele staar Guldborghroen.

Helene Hansen, Sdr. Alslev.

Dobbeltbryllup har for mange af de ældre staaet som noget saare uheldigt, og derfor noget, man helst ikke skulde indlade sig med. Selv om to Søskendepar skulde »paa Bytte« fra en Gaard til

en anden, saadan som det tidligere ofte har været Tilfældet, og »Byttet« skulde finde Sted samtidig, saa fandt de fleste dog, at Vielsen ikke maatte foregaa paa en og samme Dag. Det var ikke godt for to Søskende at blive viet i en Time. Men naar man nu stod overfor det, at f. Eks. to Døtre skulde glide ind i Ægtestanden ved et og samme Tidspunkt, kunde man alligevel nok lide at slaa Gilderne sammen, saa det hele blev gjort med nogenlunde

ens Ulejlighed; adskillige valgte derfor at lade det ene Par blive viet en Dag eller to før det andet. Saaledes holdt en Gaardmand paa Nordfalster Bryllup for sine to Døtre, der skulde giftes med en anden Gaardmands to Sønner. Om Onsdagen viedes de to ældste af dem, om Fredagen de to andre, og endelig om Søndagen var der Andendagsgilde for begge Parrene. Gaardmanden slap her med tre Dages Festlighed imod ellers at faa fire, hvis Døtrene skulde holde Bryllup hver for sig, og ved at give Brudeparrene hver deres særskilte Bryllupsdag, havde man værnet sig imod de Uheld, som ellers kunde ventes ved et Dobbeltbryllup.

Lad mig her lige indskyde den Bemærkning, at der findes adskillige Nutidsmennesker, som ogsaa slaar syv Kors for sig, naar Talen falder paa samtidig Vielse af et Søkendepar. De gamles Spaadomme om, at ihvert Fald et af Parrene vil blive ulykkelige, har bidt sig saa godt fast, at det ikke er let at ryste af.

Men har end de fleste før holdt paa Uheldet ved de dobbelte Søskendebryllupper, er det dog ikke alle, som har næret Frygt derfor. Helene Hansen og hendes Søster og deres Mænd vovede dristig at styre ind i Ægteskabets Havn paa en og samme Dag og Time. Det store Dobbeltbryllup stod paa den Gaard, hvor Helene Hansen endnu har sit Hjem, og der var brygget og bagt og slagtet i svære Maader for at fejre den sjældne Fest ved et sædvanligt Todagsgilde og med tre Gildeslav tilsammen.

Brudgommerne var nemlig fra hver sin Gaard, og hver havde sit Lav i Følge, saa her blev mange at tage imod sammen med Brudenes Slægt og Venner. Efter Tidens Skik bestod Middagen af »Kødbolle-

suppe og Peberrodskød«, og Dagen før Brylluppet sad syv »færdee« Koner og skrabede Kød til Kødbollerne. Inden Kødhakkemaskinernes Tid var det et mægtigt Arbejde at lave Fars. Ikke en »Seje eller Sej-sing« maatte der være i Skrabekødet, som saa skulde under en Hakkekniv eller en Økse for siden at røres, og finthakket Tælle skulde der i dem, ellers blev de ikke skøre eller »pive«, som de burde være.

Og nede i Kælderen stod 17 store kogte Skinker paa hver sit Fad sammen med lige saa mange Lammelaar, Rullepølser, Medisterpølser og en halv grønsaltet Gaas paa Toppen. Saaan skulde jo et ordentligt Gildes-Saltmadsfad se ud, naar det blev sendt af Sted fra Slægt og Venner indenfor »Bærelavet«. I de ældste Tider skulde en fin Gildesulebøtte være grøn med røde Ben, men siden fik man vældige Fajancefade at lægge Sulet paa. Saltmadsfadene var fremme til Medaften samt de to Frokoster, hvormed Gilderne begyndte og sluttede. Efter Andendagsgildet tog Konerne deres Fade med sig hjem igen; paa dem alle var der ikke lige meget. Man plejede at sige, at de begærlige Koner søgte at faa deres Saltmadsfade paa Konebordene, da Konerne ikke var saa haarde ved Sulet som Mændene. Men der var ogsaa adskillige, der satte en hel Ære i, at der var gjort et ordentligt Indhug paa deres Sulevarer, da det var et Bevis for Lækkerheden. I Sdr. Alslev var det forøvrigt den Gang Skikken, at de Koner, der havde leveret Saltmadsfad, fik en stor Hvedekage som Tak for det Sul, hun havde ydet til Gildesgæsterne. Desuden var der ogsaa »baaret« Smør, Æg, Fløde og Fjerkræ fra Lavet, saa de indbudte fik ogsaa at mærke, der skulde laves til Gilde.

Til den dobbelte Bryllupsfest blev der bl. a. bagt en Halvtønde-fuld af Tvebakker, og Æblekagerne rørtes i det store Dejgtrug, saa der var Gildestillavning, saa det kunde forslaa noget. Søsteren, der var to Aar ældre end Helene Hansen, blev gift med en Dyrlovson, og som de ældste viedes de først. Begge Brudepar fik mest Brudeskænk, d. v. s. rede Penge, men Helene Hansen fik dog ogsaa en Brudegave — et stort Sukkerfad, som hun har endnu. Til Brylluppet havde hun faaet en fin sort Damskkjole og var smykket med Myrtekrans. Hun er nemlig Lollænder af Fødsel og har derfor aldrig baaret den almindelige Falsterdragt. Som Andendagskjole havde hun en af brunt Alpakka, og endelig havde hun ogsaa faaet en ny Hvergarnskjole — og dem alle skulde hun vise sig med og maatte derfor klædes om flere Gange.

Under Spisningen sad begge Brudepar Side om Side i en lang Sofa, og ved Middagsbordet gik der Tavler rundt baade til de fattige og Musikanterne. Om Natten dansedes der ude paa Loen, og der blev »rendt Langrumpe« gennem hele Gaarden. Der var Fest og Glæde overalt.

Helene Hansen er født 9. Decbr. 1848 i Øster Ulslev, hvor Faderen den Gang havde en Gaard. Her gik hun ogsaa i Skole, og hendes sidste Lærer var en Broder til Sønderjydernes kendte Fører, Gustav Johansen. Kort efter hendes Konfirmation flyttede Familien til Sdr. Alslev. Turen gik baade for Folk og Fæ pr. Vogn og pr. Trækkfærge over Guldborgsund fra Sundby L. til Nykøbing. Flytningen var besværlig, men gik dog helt godt, kun med

Tabet af en Hane. Helene Hansen var ikke straks glad for at komme til Falster, og i flere Aar led hun stærkt af Hjemvé efter Lolland. Hendes Moder var en Lærerdatter fra Krønge og havde tjent i forskellige Herskabshuse; bl. a. havde hun været Barnepige for en General Evalds Datter, der siden blev gift med Baronon paa Lungholm. Som Baronesse rakte hun ogsaa senere sin gamle Barnepige en hjælpende Haand. Morfaderen hed Kranker. Den daværende Skole var meget gammel og laa med Møddingen ud imod Vejen ligeoverfor Kirken. I Hverdagsstuen var Alkover med et lille Aflukke ind imellem, hvor man havde et Slags Spisekammer.

Da Helene Hansen kom til Sdr. Alslev maatte hun ofte spadserere til Nykøbing efter Post, og da hendes Forlovede senere var Soldat vandrede hun ogsaa ind for at faa sine Breve afsendt til ham. Baade hun og hendes Søster havde nemlig faaet Lov selv at vælge de Mænd, de helst vilde have, derfor blev der ogsaa Breve at skrive, hvilket ellers paa de Tider ikke var helt almindeligt.

Paa 25 Aarsdagen for det store Dobbeltbryllup holdtes der dobbelt Sølvbryllup hos Dyrlovss. Guldbryllupsdagen fejredes i Helene Hansens Hjem, men da var Søsteren Enke. En lille Sønnedatter blev samtidig døbt, og Guldruden var Gudmoder.

Helene Hansen har nu været Enke i 9 Aar, saa hun kommer ikke til at opleve flere store Højtidsdage af den Art som 11. November før har budt hende, men Mindet om de, der er svundne, lyser for hende med en klarlig Glans.

Rasmus Skov, Ravnse.

Der er flere af vore Landsbyer, som paa en eller anden Maade har indtaget en Særstilling indenfor deres Sogn, enten ved at ligge lidt hengemt eller ved at staa paa en fremtrædende Plads.

Ogsaa andre Forhold har gjort sig gældende, saaledes at en By her og der har været som noget »for sig selv«.

Om Ravnse kan det siges, at den fra gammel Tid har været som en Stat i Staten. Den har hverken trukket sig særlig tilbage eller skudt sig bemærkelsesværdig frem, men den har som ikke mange andre tro lig staaet paa sit eget og haft et udmærket Sammenhold. Naturligvis var det kun Bønderne, der slog Kreds om deres eget, og det var ene dem, der tænkes paa, naar der taltes om Ravnse. Som overalt var det Gaardmændene, Hartkornet, der gav Tonen an, og det var derfra det hele udgik. Husfolk og Tjenestefolk var nødvendigt Tilhæng, som man ikke spildte videre Tanke paa, naar Talen var om en By. Til Ravnses Ære skal dog siges, at man her indirekte tog mere Hensyn til det uundgaelige Appendiks end det ellers var Tilfælde de fleste andre Steder. Fattigfolk i Ravnse har haft det godt i Modsætning til mange andre Byers Indsiddere og Arbejdere. og Tjenestefolk er i adskillige Henseender blevet behandlet som Bønderbørnene« Naar der var Høstgilde eller anden større Festlighed i Gaardene, kom Gildeslavets Tjenere altid til at nyde godt deraf og har

haft mange Fornøjelser indenfor Gaardmændenes Lag.

Meget af alt dette hævdholdes endnu, og paa mange af de gamle Slægtsgaarde, hvor der stadig sidder Efterkommere af de ældre Tiders Ravnsere, er man blevet Traditionen tro ved fortsat at tænke paa Smaakaarsfolk og gamle enligstillede Mennesker der i Byen.

Rasmus Skov, der i den sidste Menneskealder har haft sit Hjem i Ravnse, har adskillige Lovord baade om det forrige og nuværende Slægtled. Da han blev gift, købte han en lille Udflytterejendom paa 4 Tdr. Land, men den kunde ikke føde ham og Familien, saa han maatte ud paa Arbejde de fleste Hverdage for saa om Søndagen at gaa i Lag med det derhjemme, som hans Kone ikke havde kunnet overkomme. For at faa pløjet sin Jord hjalp han til i Høsten, og Pløjehyre og Høsthyre gik saa lige op. Paa en af Gaardene høstede han i 22 Aar.

Den almindelige Dagløn var til at begynde med 2 Mark, men steg saa til 1 Kr., og det var endda en af Gaardmændene — afdøde Anders Rasmussen — som af sig selv lagde paa. »Vi faar nu lidt mere for vore Sager,« sagde han, »og saa er det kun rimeligt, at I Arbejdsfolk faar lidt mere for jert Arbejde.« Rasmus Skov og de andre Arbejds mænd tog naturligvis glad imod den tilbudte Forhøjelse, men et Par af de øvrige Gaardmænd var ikke begejstrede for Stigningen, da man nu forlangte det samme hos dem. — »Det var en mærkelig Idé af Anders Rasmussen saadan at lægge paa af sig selv,« brumlede de. »Han kunde vel idetmindste have ventet med at give det, til de selv forlangte det.« Senere maatte de en Tak højere op med Betalingen, men da

var den gamle Gaardmand uden Skyld.

Rasmus Skov er født i Øster Kippinge 16. Decbr. 1853. Hans Forældre var Gaardmandsfolk, men døde med 3 Dages Mellemlum, da han var 4 Aar.

Gaarden var Fæste under Nykøbing Præsteembede, og en af dens Forpligtelser lød paa, at Fæsteren skulde køre Kirkekørsel for Præsten fra Nykøbing til Tingsted. Bestemmelsen kunde naturligvis ikke efterkommes bogstavelig, saa der maatte paa Gaardfæsternes Regning lejes til Pligtkørslen. Da Rasmus Skovs Forældre var døde, blev en 18aarig Søster gift, og hendes Mand købte saa den gamle Fæstegaard. For at den lille forældreløse Dreng kunde faa sit Ophold i Hjemmet, kvittedes der 32 Rigsdaler om Aaret i Afgiften til Præsten i Nykøbing, og Rasmus Skov blev saa hos sin Søster og Svoger, til han var konfirmeret. Siden havde han forskellige Pladser, indtil han ved sit Giftermaal kom til Ravnse, hvor han siden har været og er groet fast. Igennem de mange Aars Ophold har han ogsaa lært Byen at kende baade i Nutid og Fortid og kan fortælle adskilligt dernede fra.

Ravnse har for en Del Aar tilbage haft 10 Gaarde foruden nogle Smaaejendomme og Huse. Ved Udsiftningen fik den kun 2 Udflyttergaarde. Resten blev oppe i den lune By. En mindre Fredskov har tidligere været Fæleseje, men blev senere delt, saa hver Gaardmand fik sin Skovpart i Forhold til Gaardens Størrelse. Et andet Skovstykke, kaldet »Skiftet« blev delt paa lignende Vis og det samme gjaldt Græsningsparterne. Tidligere var der mange Kvaler med Vandforholdene ude paa Græsningsen, og Rasmus Skov har tit været med til at fiske Græsset op af Vandet og

bære det op paa Højderne, hvorfra det saa kunde køres hjem. Ravnse har ogsaa sine Høje, og flere Steder er der meget Grus og mange Sten. I Nærheden af Skerne Sø er man stødt paa en gammel Begravelsesplads, som menes at stamme fra et Pestaar, og i Læssevis er hensmuldrede Skeletter og Knogler kørt derfra og gravet ned paa Nr. Alslev Kirkegaard.

Ravnse har før ejet sin egen By-smedie, og Smeden var deres antagne Mand. Tæt ved den gamle Smedie var da en lille Høkerhandel, men den er forlængst nedlagt. Ved Smedien var ogsaa tidligere en By-stævne, hvor Byens Mænd samledes for at drøfte deres forskellige Anliggender. Stævnen er der ikke mere, men det gamle Bylav holder stadig. Endnu samles de til Oldermands-gilde, selv om der omtrent intet er at forhandle. I Modsætning til de fleste andre Byer hvor det kun var Gaardmændene, der havde Adgang til Bymandsssammenkomsterne, kunde Ravnse Smaaakaarsnænd her følge Trop, hvis de havde Lyst. Men Fornøjelsen var som Regel lidt for dyr for de fleste. Et Oldermands-gilde kostede før i Tiden 4 Kr., og med de 2 Marl. i Daghyre røg saa en hel Uges Fortjeneste. Prisen blev derefter en Overgang sat ned til 2 Kr. for en Gaardmand og 1 Kr. for en Husmand, men Gaardmændene skulde saa have Gaasesteg, medens Husmændene maatte nøjes med en mere almindelig Slags Steg!

Ved Oldermandsgilderne blev der opkrævet forskellige Afgifter og Tiender, og Rasmus Skov skulde bl. a. svare »10 Øre Syndsforladespenge«, som en vittig Gaardmand kaldte det, til Torkildstrup Kirke.

Meget andet er der at fortælle fra Ravnse i tidligere Tider, og Rasmus Skov tager det hele med

godt Humør. En haardfør Natur er han, og sin Middagsøvn vil han efter gammel Vane have ude paa en

Lo eller oppe paa et Stænge, boret ned i Hø eller Halm. Ved Dagen vil han ikke ligge og børe i en Seng.

Hans Lise, Nr. Kirkeby.

I vore Dage er det Folkene, der giver Gaardene Navn, i ældre Tid var det omvendte Tilfældet, da var det god Falsterskik, at Gaarden navngav sin Ejer. Hvor mange forskellige Mænd,

der end kom ind paa en Gaard, og hvilke forskellige Navne, de end før havde lydt, fik de Gaardens Tilnavn hæftet paa sig, naar først de havde taget den i Besiddelse.

Saaledes ogsaa paa Hans Lises Hjemgaard i Systofte. Ved Udskiftningen blev Lisegaarden flyttet ud, og her var saa først en Gabriel Lise. Senere kom en Berthelsen ind, men han blev ogsaa straks døbt om til Lise. Paa samme Maade gik det med Hans Lises Fader. Han var en Kyllingsøn fra Taaderup, men ved at gifte sig med Lises Datter og overtage Lisegaarden, blev han selv en Lise. Ret mange Aar kom han dog ikke til at bære Navnet, idet han døde tidlig, og Hans Lise var kun et halvt Aar gammel, da han mistede sin Fader. Moderen giftede sig igen, nu med en Ravn fra Bønne, som saa ved sit Giftermaal med Liseenken fik Lisegaarden og Lisenavnet i Tilgift. Og saadan kunde der nævnes talløse Eksempler paa gammel falstersk Navneskik.

Lisegaarden var forøvrigt en meget daarlig Avling paa 52 Tdr. Ld. med Krat og Mose og fuld af Vand.

Tidligere havde den været Fæste under Vestensborg, og Hans Lises Moster og Bedsteforældre havde der gjort Hoveri. I Slutningen af 50 afløstes Fæstet, og Gaarden blev fri Ejendom. Købesummen var godt 6000 Rigsdaler.

Hans Lise er født 18. December 1847, og i hans Barndom havde man da paa Gaarden 4 Heste, 6—7 Køer, 15—16 Faar og Lam samt en Snes Gæs og et Par Slagtesvin. Gaardens Stuelængde var kun med to Stuer og to Kamre. I Hverdagsstuen var Lergulv og Alkover, medens der var Fjællegulv i Stadsstuen. Hans Lise husker endnu, hvordan han som ganske lille Barn en Nat laa inde i Alkoven og vaagne ved et forfærdeligt Spektakel, som kom fra nogle Karle, der holdt Krigsøvelser i Stuen. Det var da straks efter Trearskrigen, og Byens unge havde nu Ungdomsgilde i Lisegaarden. Hen paa Natten var Humøret særlig højt, og de hjemvendte Soldater skulde saa vise, hvorledes de med nogle Kæppe kunde præsentere Gevær og gaa løs paa Fjenden. Under hele Tumulten blev den lille Dreng saa rædselsslagen, at Mindet derom aldrig er gaaet ham af Glemme, men staar lyslevende for ham helt op i hans høje Alderdom.

Mens Hans Lise var Barn kom der af og til nogle Fattiglemmer rundt paa Omgang hos Bønderne. De fleste af dem havde deres Tilhold i Byens Fattighus, hvor der var Plads til 4—5 Familier. En Del af Omgangslemmerne var forholdsvis raske og rørige og maatte derfor ogsaa udrette, hvad de kunde, naar

de var ude for at faa Føden paa Gaardene. Andre var svage og daarligere og kunde ikke andet end spise det Naadsensbrød, der blev sat hen til dem. Det var en haard Lod, som Sognets fattige da var underkastet.

Fra tidligere Tider har Systofternes Sogneskole ligget i Hullebæk, men blev senere flyttet op i Systofte By, og Hans Lise var i et af de første Hold, som kom til at gaa til Skole der. Børnene havde gerne et aarligt Skolegilde; det holdtes dog ikke i Skolen, men hos nogle Husfolk, der havde en større Stue. Mad medbragtes, og Værtsfolkene lavede Kaffe, med Spillemandspenge iberegnet kunde hele Gildet komme til at koste omkring en Mark. For Smaaafolds Børn kunde det ogsaa være mere end nok, naar Faderen ofte ikke tjente stort mere om Dagen.

Som et uhyggeligt Barneminde staar Tyfusaaret 1858 for Hans Lise. Alene i Systofte By og i August Maaned døde da ikke mindre end 21 Mennesker. Forholdene var frygtelige rundt om i de forskellige Hjem, hvor næsten alle laa syge, og ingen turde komme dem til Hjælp. Systofte Udflyttere mærkede saa godt som intet til Sygdommen, og imellem dem døde kun en — en ung Mand, som tilmed var den første, der blev angrebet; men ingen anede da, at det var en farlig eller smitsom Sygdom, der var Skyld i hans Død. Han var Plejesøn paa en af Gaardene, og efter Datidens Skik og Brug blev der holdt stor Begravelse. En Gaardmandskone blev straks smittet og døde, men heller ikke endnu vidste man, hvordan det stod til, og det sædvanlige Begravelsesgilde holdtes ligeledes her. Med rivende Hast spredtes Smitten derpaa videre ud, og man begyndte nu at forstaa, at der maat-

te være noget særlig galt. Paa en af Gaardene, hvor man først fik det ret at mærke, hændte det saa, at to Læger traf sammen. Gaardmanden og hans Familie havde nemlig Dr. Struckmann fra Nykøbing, til Folkene kom en Doktor Jespersen. Dr. Struckmann havde stadig ikke givet nogle Oplysninger om, at det var den smitsomme Tyfus, der grasse-rede, men Jespersen kaldte ham her op i et Kammer og »skældte ham der saa læsterligt ud« over Forsømmeligheden. Paa Jespersens Foranledning fik alle derpaa Klarhed over, hvor alvorlig Stillingen var, og bl. a. blev de store Begravelser forbudt, men det varede længe før man kom paa ret Køl igen efter Tyfusaaret.

Som ung arbejdede Hans Lise hjemme paa Fædrengaarden og deltog i de almindelige Ungdomsgilder, der holdtes rundt om i Gaardene. I Julen havde de to Gilder, i Fastelavnen tre og desuden et særskilt Pigegilde en Gang i Vinterens Løb. Efter sit Giftermaal med en dobbelt beslægtet Kusine har han boet flere forskellige Steder, deraf 42 Aar i Nr. Kirkeby Sogn, først i Lommelev, siden i Nr. Kirkeby By og nu ude ved Nykøbing Landevej. Da han i 1911 byggede sit Hus derude, var det ene i sin Flok, men Aaret efter kom Forsamlingsbygningen til, og nu er der blevet som en hel lille By med mange kønne og velholdte Haver. Hans Lise har ogsaa drevet Havebrug og haft en Del Frugt og Grøntsager til sælge. Dette havde han lært lidt af igennem sin Moder, idet hun ogsaa af og til solgte Havesager ind til Nykøbing — bl. a. tørret Frugt og Nødder. Hvad hun havde at bringe til Torvs, maatte hun bære paa sine Arme, og selv om det ikke var store Partier, var det dog ikke let at slæbe ad lange og daarlige

Veje. Foruden at arbejde paa Omegnens Gaarde, og hvor der ellers var noget at faa, har Hans Lise og hans Kone været Klokkerfolk ved Nr. Kirkeby Kirke i 25 Aar. Betalingen var til at begynde med 20

Kr. om Aaret. Det kunde blive ca. 2 Øre pr. Gang, hvilket vel ikke kunde siges at være for meget for at krybe op og ned ad en Taarntrappe og hive med Kirkeklokken.

Dorthe Vidt, Radsted.

Radsted har som bekendt nylig faaet indviet sit store, smukke Alderdomshjem, der uden Forklejnelse af de øvrige Hjem af lignende Art kan siges at være det mest herskabelige paa Lolland-Falster. Her er vidt til Væggene og højt til Loftet, og ingen af Nutidens Bekvemmeligheder savnes. Her er alt, hvad Hjertet med Rimelighed kan begære.

Tidligere blev der ikke budt Radsted gamle eller fattige saadanne Forhold at leve under. Fra ældre Tid har man haft et Hospital, men det var ingen misundelsesværdig Stilling, som der var at hente. Hospitalet var oprettet af Grevskabet Hardenberg og havde kun to Stuer med Plads til en halv Snes Mand i den ene og ligesaa mange Kvinder i den anden

»Luften dér var forfærdelig«, siger Dorthe Vidt, som i sin Ungdom har været inde i det gamle Hospital. Ingen kan heller undre sig derover, naar saa mange var stuvet sammen i et Rum. -- Og tør Kost skulde de selv holde sig med, og deres Vask skulde de ligeledes selv sørge for — derfor intet Under, at det kunde kvalme for de fremmede, der stak Næsen indenfor i de dunstfyldte Hospitalsstuer. Middagsmaden blev lavet til dem af en »Hospitalskone, og naar hun raabte »Færdig« maatte alle Lemmerne møde frem med deres Skaale for at faa den bestemte Portion. Da Hospitalet blev nedlagt, fik en hel Del af Sognets gamle en Pengehjælp fra

Hardenberg, men nu er saa Legatmidlerne gaet ind til det nye Alderdomshjem.

Fra langt tilbage i Tiden har man ogsaa haft et Fattighus i Radsted; her var da tit yngre Familier med flere smaa Børn, og ikke sjældent var der saa mange Fattiglemmer, at der maatte lejes et ekstra Hus for at skaffe Plads til dem alle. Et Sogn med en Herregaard indenfor sine Grænser har i mangfoldige Tilfælde faaet en lang Skare forhulede Stakler, som har været Kommunen til megen Udgift og Besvær.

Om Hardenbergs mange forskellige Adels herrer gaar der forøvrigt en Mængde Historier. Saaledes fortælles der bl. a. om en Hr. Palle Axelsen Rosenkrantz, at han forskaffede sig en Mose fra Fuglsang ved særskilt Kneb, idet han nemlig gav 12 af sine Bønder Jord i Skoene og Grene i Hattene, saa de frit kunde sværge paa, at de stod paa hans Jord og under hans Træer; men da de skulde ud i Mosen for at aflægge Eden, fik den ene af Bønderne Samvittighedsskrupler og nægtede at gaa med Hans Kone saa imidlertid anderledes paa Sagen og trak derfor i hans Klæder og gik med i Mandens Sted. Men til Straf for alt dette maa de 11 Mænd endnu hver Midnat vanke om derude paa Mosen. Bagefter dem render en Kælling, som raaber: »Jeg vil med!« Jeg vil med!«, og man mener, at Hr. Palle selv anfører hele Skaren. For deres Forbrydelse har de saaledes alle været

stævnet for Folkemundens Domstol.

Dorthe Vidt, der er født i Radsted 17. Maj 1850, er iblandt det første Hold, som er flyttet ind paa det nye Alderdomshjem og sidder nu og hygger sig der, imens hun fortæller noget af det, hun i sit lange Liv har lært at kende. Det meste er knyttet til Radsted, som er hendes By fremfor nogen anden. Selv om hun har været lidt borte derfra og bl. a. opholdt sig nogle Aar i Rørbæk, saa betyder det intet i Sammenligning med Fødebyen og hvad dertil hører.

Her ind under kommer ogsaa Kirken, hvor hun selv er døbt og viet. Efter Overleveringen er Radsted, Nysted og Kippinge Kirker, der alle er kendt for deres høje, slanke Spir, opførte af tre Søstre. Den ene af Damerne var lidt skæv, og det er Radsted Kirkespir derfor ogsaa. Om flere af de gamle Radsted-Præster gaar der sære Sagn og Fortællinger, men det beskæftiger Dorthe Vidt sig ikke med; derimod taler hun med stor Venlighed om den nuværende Sognepræst, Pastor Hakonsen. »Han er en meget flink Mand,« erklærer hun flere Gange.

Af de forskellige større Begivenheder, som er foregaaet i Radsted i Dorthe Vidts Tid, kan f. Eks. nævnes, at en af Konerne der slog sin Mand ihjel. Dette satte naturligvis Sindene stærkt i Bevægelse. Ligeledes var der ogsaa en Gang en større Ildebrand, hvor Kirkemandens Gaard brændte. Ilden var paa-sat af et Fattighuslem, der blev kaldt »Lærke-Lavs«.

I sin Ungdom tjente Dorthe Vidt paa en af Byens Gaarde. Der var 7—8 Køer at malke, og om Sommeren bar hun Mælken hjem med en »Dragt« over Skuldrene. Som alle andre Steder kernede de selv deres Smør. Fra først af havde

de kun en Stavkerne, men siden fik de en Svingkerne, hvilket var et stort Fremskridt.

Man bagte jo ogsaa selv, og ved de almindelige Hverdagsbagninger bagtes der gerne 12—14 store Rugbrød. Her var Rundtenommer med Forslag i, og et saadant Brød snittedes ikke op i en Fart. Man begyndte heller ikke som nu at skære straks, mens Brødet var ganske nyt og friskt. De økonomiske Husmødre havde som Regel lidt Forskud af det gamle, naar de stillede an til Bagning. De vidste nok, at Brødet blev drøjere ved at gemmes, og i de Dage tog man mest Hensyn til det fordelagtige. Men trods alt var det haarde hjemmebagte Grovbrød baade sundt og nærende, og man nød det med Ærefrygt som den Guds Gave det var.

Sigtebrød vankede der kun ved Højtiderne, og man bagte da et Par Stykker ind imellem Grovbrødet. Hvedekage var heller ikke Hverdagsspise, saa almindeligvis fyldte de ikke meget op i Bagerovnen.

Dorthe Vidt tog altid sin Malketur paa fastende Hjeerte og fik saa en Kop Kaffe med brunt Sukker til, naar hun havde faaet Mælken til Side. Davren bestod af en kogt salt Sild med tørt Brød og ovenpaa et Fad Øllebrød. Midt paa Formiddagen fik de Mellemmad, der ligesom Medaftenen var smurt og tillavet, som de skulde gaa i Lag med den. Folkene fik aldrig Lov »at smøre selv«. Naar der smurtes Gaasefedt paa Brødet, var der intet Paalæg. Til Middag spiste de efter gammel østlollandsk Skik Sulet først og Grøden sidst. Ved Firetiden var det Medaften, og inden Sengetid sluttedes der med Nadver, sommetider Mælkegrød, mest dog Øllebrød med lidt Mælk i. Saadan var Kosten den Gang, og man var tilfreds med det, der blev budt.

Axel Rude, Nykøbing F.

For Byernes Læredrenge og forskellige andre unge Mennesker, der ikke har deres Hjem i Nærheden, kan der tit og mange Gange blive nogle lange kedelige og ofte farlige Aftentimer, særlig om Vinteren.

Som Regel forstaar disse unge jo ikke at benytte Fritiden til Gavn for sig selv, da der ellers i mangfoldige Tilfælde nok kunde være noget at beskæftige sig med; men det er kun de enkelte, som er i Besiddelse af Vilje og Energi til at gaa løs paa en eller anden Opgave, naar først de er sluppet ud af Arbejdsselen. Gennemgaaende søger de blot ud paa Gader og Stræder for at slaa Tiden ihjel med tilfældigt Sjov og kommer ikke sjældent ind i noget, som de ikke burde. For manges Vedkommende lægges der i disse dinglende Aftentimer Grundvolden for æuget, som er af det onde. Det er derfor udmærket, hvor der aabnes et Fristed for disse unge, som paa en vis Maade er hjemløse eller i hvert Fald vil være sammen med jævnaldrende Kammerater, og hvor de saa kan tilbringe nogle hyggelige Timer i et lyst og lunt Lokale og her forslaa Tiden uden Udgift og uden at hente sig Tømmermænd hverken af den ene eller den anden Art.

Hvilken Betydning alt dette kan have i forskellig Henseende, er der ikke mange, der har haft større Forstaaelse af end gamle Rude. Han var selv med til for snart en Snes Aar siden at oprette Ungdomshjemmet i Nykøbing, og som ingen anden

her har han ofret sig derfor. I flere Vintre mødte han Aften efter Aften for at holde Opsigt med Hjemmet, og skønt selv ældre gjorde han sig ung sammen med de unge Fyre og vandt deres Fortrolighed i fuldt Maal.

For Størsteparten af dem blev han en god gammel Farbror eller Bedstefar, som de dristig kunde henvende sig til, og saa vidt det var ham muligt søgte han at lede dem ind paa de rette Veje og kalde det bedste frem i dem. Mangen en Lærermester eller hvem andre, der har haft et ungt Menneske i deres Brød, har meget at takke Rude for, naar deres forskellige Lærlinge og Elever kunde møde friske og veloplagte til deres Arbejde om Morgen. I det stille og ofte i det upaaagtede har han været med til at holde flere oven Vande og været et Støttepunkt for adskillige i den farlige Lømmelalder. Heller ikke saa faa Mødre og Forældre i det hele taget har Grund til at mindes ham med Taknemlighed for det Rygstød, han har været med til at skabe for deres Dreng.

Naar Axel Rude saaledes har haft Øje og Hjerte for de unge Mennesker, skyldes det ikke alene hans af Naturen gode venlige Sindelag, men ogsaa, at han i sin Barndom og Ungdom har levet med i Friskole og Frimenighedsbevægelsen og der lært baade at bringe personlige Ofre og at faa Liv til at gro frem. Og det grundtvigske Livssyn har hjulpet ham gennem mange Vanskeligheder og holdt ham oppe under Prøvelsen.

Axel Rude er født 17. Maj 1852 i Odense. Faderen var Skibskaptajn, og Familien flyttede siden til Kerteminde. Her kom Rude til at gaa i Byens Realskole, men Forholdene var der meget utilfredsstillende, og under Paavirkning af Kristen Kold

og Povlsen Dal, der da holdt Skole paa Hindsholm, var Faderen med til at oprette en Friskole. Rude gik saa der til sin Konfirmation. Den fandt Sted en Søndag, om Onsdagen var han til Alters og rejste om Torsdagen til Hamborg, hvor hans Fader laa med sit Skib og ventede paa at faa ham med paa Langfart. I 2 Aar sejlede Rude mellem Syd og Nordamerika, og det var ogsaa Meningen, han skulde fortsætte som Sømand, men en ondartet Halslidelse tvang ham til at opgive Søen. Han skulde saa være Landmand og kom som Landvæsenselev til Fyn paa Boltinggaard — den Gaard, hvor Vilhelm Birkedal prædikede i Laden, indtil han fandt sit Valgmenighedsvirke i Ryslinge. Under sit Ophold paa Boltinggaard kom Rude i nær Forbindelse med Forfatterne P. R. Møller og Mads Hansen og fulgte stærkt med i Valgmenigheds- og Højskolebevægelsen her. Hans Forældre havde forøvrigt ogsaa været med til at oprette Valgmenigheden i Kerteminde, der kom ind som Nr. 2 af de danske Valgmenigheder.

Efter at Rude havde aftjent sin Værnepligt og været Elev paa Askov Højskole, blev han en Tid Forvalter paa en svensk Herregaard Ulrikka-dal, ikke langt fra Trelleborg. Det var derefter hans Mening at tage en Tur til England, men blev saa tilbudt en Plads paa et Mejeri i Estland og rejste derop 1876. Da han havde været der et Par Aar, blev han Bestyrer hos en Godsejer, hvis Besiddelser var af samm Størrelse som hele Falster. Inden han overtog Pladsen, rejste han hjem til Danmark for at holde Bryllup. Hjemrejsen var meget haard og strakte sig over 8 Dage, medens den ellers i al Almindelighed kunde gøres paa 3. Rude og hans Hustru blev 16 Aar i Estland og levede sig godt ind i Forholdene. Landbruget

var meget tilbage og Befolkningen meget uvidende og undertrykt. Naar Arbejderne vilde bede om et eller andet, kom de ofte krybende paa deres Knæ hen til deres Overordnede. Med Hensyn til Sproget herskede der næsten babylonisk Forvirring paa Godset, idet de allerhøjeste talte fransk, Funktionærene tysk, og Arbejderne estnisk. Den daglige Regnskabsføring skulde ligeledes være paa estnisk, medens Hovedbogen førtes paa tysk, og Handelsforbindelserne gerne var paa russisk

Rude havde et lille Husapotek og maatte ofte optræde som Doktor for Arbejderne, og de kom altid først til ham, naar der var noget i Vejen for dem. Ved sin Afrejse fik han ogsaa mange Beviser paa deres Hengivenhed. Efter at Rude med Familie var vendt hjem til Danmark, købte han Gaarden »Borretlund« i Frejlev og blev til at begynde med kaldt for »Russeren«. Sine Ungdomsidealer tro fik han bl. a. startet en Foredragsforening, og mange af Foredragsholderne havde deres faste Stamkvarter hos ham. Han har ligeledes været med til at oprette den lolland-falsterske Valgmenighed og staar som livsvarigt Bestyrelsesmedlem I 1908 blev han Foretningsfører for de lolland-falsterske Venstreblade, og har i de senere Aar skiftevis opholdt sig i Frejlev og Nykøbing.

Iblandt de mange forskellige Ting, der har haft hans varme Interesse, har Ungdomshjemmet indtaget en stor Plads i hans Hjerte. Han fungerer ogsaa endnu som Formand og følger stadig med i Arbejdet og glæder sig, naar der er Raad til at traktere de unge med en Kop Kaffe. Men de vanskelige Tider mærkes ogsaa her. Selv om Kaffehandler Jeppesen giver de Bønner, der til Rettens Maade forlanges, mangler der jo baade Sukker, Fløde og Ka-

ger, og det løber altsammen op, saa det kan ikke blive Hverdagsregel — ikke en Gang Helligdagsregel, hvis ikke venligssindede Mennesker hjælper til.

Rude har i sit lange Liv taget Del i mangt og meget og foretaget mange Rejser — nu venter han kun Rejsen op paa Kettinge Kirkegaard, hvor hans Hustru hviler.

Marie Petersen, Musse.

Musse er ingen Storstad, men den har dog Æren af at have givet Navn til et helt Herred. Grunden hertil er ikke slaaet fast, men en eller anden Betydning maa Byen og Sognet have haft, siden man har valgt Navnet.

Ligeledes menes det, at Musse er den første lollandske Landsby, der har faaet Kirke, men det samme siges om andre Byer, saa helt ud kan der ikke fæstes Lid til de overlevede Beretninger, som ned gennem Tiderne er gaaet igen om Førstepladsen. Men at Kirken er gammel, meget gammel endda, kan ikke bestrides. Fra længere tilbage i Tiden hørte den ind under Knuthenborg og Musserne maatte her svare deres Kirketiende.

Byen har tidligere haft en Bysmedie med en lille Jordlod til. Alle Gaardmændene var fælles om det hele, og da Smedien siden kom i privat Eje, blev en Snip af Jorden lidt af et Stridens Æble og ligger nu tildels herreløs hen.

I Musse har der fra først af været 8 Gaarde, medens Lille Musse kun havde 4. Som alle andre Byer havde Musserne deres Bylav med Oldermænd og Byhorn. Et lille Byflag hørte ligeledes med. Bymændene holdt baade et Fastelavnsgilde og

et Majdagsgilde, og her gik det gamle Dage gerne haardt til. Mødetiden var allerede Klokken 2 om Eftermiddagen for at faa Bugt med de mange store Knægte og 3 Maaltider — Medaften, Natmad og Frokost — som skulde sættes til Livs. Intet Under, at disse Bymandsmøder kunde strække sig over 12-14 Timer, naar der var saa meget at besørge. Ved Fastelavnsgildet drak man ogsaa »Tiendebrændevin«, som Sognepræsten maatte svare sit Bidrag til. Endnu holdes det gamle Bymandslav i Ære, og man er stadig fælles om en Grusgrav og en Tørvemose.

Musse har haft flere store Høje, og adskillige Overleveringer har knyttet sig dertil. Her har man f. Eks. set Lys brænde ved Nattetide, og nogle Gange stod Højene paa gloende Pæle. En Høne har ogsaa gaaet og klukket der, og en af Præsterne skal en Gang have manet et Spøgelse ned derude. Om den ene Høj er altid blevet sagt, at man ikke maatte flytte Jord derfra, da det saa vilde gaa vedkommende ild. Om man af Frygt eller Pietet har holdt sig borte, er ikke til at sige, men igennem umindelige Tider fik den ihvert Fald Lov at ligge urørt hen, saa Høvdingen, som skulde være begravet der, kunde hvile i Fred.

Tilslidst var der dog en Mand, som for ca. et halvt Hundrede Aar siden lod haant om alle gamle Traditioner og uden at tage Notits af de advarende Røster, som lød til

ham fra de ældre, begyndte at køre Jord fra den fredede Høj. Ret længe varede det ikke før Spaadommen gik i Opfyldelse. Manden blev syg og døde, og særlig flere iblandt de ældste saa heri som et Tegn om, at ingen ustraffet kunde flytte den hævedfredede Jord. De gamles Forudsigelse om Straffen var jo bekræftet igennem dette Dødsfald.

Efter nogle Aars Forløb vovede andre sig dog igen i Lag med Arbejdet, men i en ganske uhyggelig Grad blev de alle ramt af forskellige Ulykker, og Døden gjorde en brat Ende paa deres Liv og Virke, saa det hele minder meget om Kong Tut.

Marie Petersen, der er en af Mus-ses ældste, kan fortælle en hel Del om Byens Historie og kender godt til Livet der. Hun er ikke indfødt Musser, men har boet der i 38 Aar. Hun og hendes Mand har tidligere haft en mindre Ejendom og ved Flid og Sparsommelighed arbejdet sig vel frem. For nogle Aar siden overlod de det gamle Hjem til en Datter og Svigersøn og bor nu i et lille Hus inde i Byen

Marie Petersen er født 25. Febr. 1853 i Sløsserup. Forældrene boede i et Lejehus, og Faderen maatte høste Huslejen af; kom det til at knibe med Indhøstningen, gik Moderen i hans Sted, saa han kunde komme ud paa sit Akkordarbejde, som han havde i Fuglsangsskovene.

Marie Petersen kom som Barn tidlig ud at vogte Gæs hos Bønderne og tjente der Føden og et gammelt Stykke Tøj, hvilket var meget værd i de Tider. Sin Skolegang begyndte hun i Raagelunde Skole, men gik der kun en kort Tid. Flintinge Nyskole blev nemlig opført 1860, og her hørte hun saa til og blev i første Hold, som indviede Skolen. Efter de Tidens Forhold var den særdeles fin med Brædde-

gulv og en stor Kakkellovn midt i Skolestuen. Og rent skulde det hele holdes!

Ældste Klasses Piger, som kom først til Skole, maatte derfor ogsaa feje Gulvet hver Morgen inden Undervisningen begyndte. Børnene i yngste Klasse havde derimod ingen Forpligtelser i saa Henseende, men nød kun godt af de størres Rengøring. Men 3 Gange ugentlig Skolefejning var ogsaa i de Dage ganske udmærket. Der var Steder, hvor man omtrent kun fejede til de aarlige Eksamener.

Hvert Aar havde Børnene »Skolemusik« og mødede sig da fra midt om Eftermiddagen til hen paa Aftenen. Mad havde alle med og Jrak en Taar af Vandposten til. Nogle faa Skilling samledes ind til Musikanteren, og dermed var Udgifterne dækket.

Som Barn var hun ogsaa med Forældrene til Høstgilde hos Gaardmanden, i hvis Hus, de boede, og her vankede da Suppe og »Kød-sul« og Kage i svære Maader, saa det var en stor Højtidsdag at komme med til. Ofte var der ikke Plads ved Bordet til Børnene, men saa fik de Maden hen paa en Bænk og stod der og spiste. Nutidsbørn vilde vist meget have sig frabedt paa den Maade at blive sat til Højborde!

Marie Petersen blev konfirmeret af Professor Nielsen, Thørey. At Bønderbørnene ventede han et Offer, men ønskede ikke noget af Smaafolks Børn, og fattige Konfirmander fik altid en Salmebog. Dengang ofrede de heller ikke til, men Faderen plejede at gøre en Dags Arbejde i Stedet for.

Efter Konfirmationen kom Marie Petersen ud at tjene for 9 Rigsdaler, og lidt Uld i aarlig Løn. I sin sidste Tjeneste som Husholderske paa en Bondegaard var hun oppe paa 100 Kr. I Tjenestetiden kom Ung

domsgilderne, som blev holdt Jul, Fastelavn og Paaske. De to første betalte Karlene. Paaskegildet gav Pigerne. Foruden »Mikmuskage« (Høstkage) fik Tjernerne ogsaa tidligere Julekage, bestaaende af Fjerdeparten af en Hvedekage, nogle Klejner og Æbleskiver. De kunde saa gode sig dermed, naar de syntes. Juledag maatte Pigerne ikke sy, da

det saa vilde »helle paa Kreaturerne«, og Kyndelmisse skulde de og saa lade Synaalen hvile, da de ellers fik Fingerbrud. Julen helligholdtes gerne til Helligtrekonger. De skulde saa igen til at sidde Aftensæde for Madmoderen og satte ikke Rokkene til Side før Klokken 9. De fleste af Skikkene fra Marie Petersens unge Dage hører en svunden Tid til.

Ole Rasmussen, Døllefjelde.

Døllefjelde Præstegaard skal fra gammel Tid have haft den største Avling her i Stiftet og staaet med 28 Tdr.

Hartkorn. I en gammel Provstebog skrives der, at Valdemar Atterdags Søn, Hertug Christof-

fer, har givet en Del Jord til Præstekaldet, men meget af denne Jord »falder ond og svigefuld«, fordi der særlig i Søndermarken findes mange »Kildespring«. Hertugen skænkede forøvrigt Jorden til Kaldet »for sin Sjæls Saligheds Skyld«.

Syd for Kirken skal have været en undergørende og helbredende Kilde, helliget St. Kjeld, og da man en Gang stoppede Kilden, sprang den frem inde i selve Kirken. Der skal ogsaa tidligere have været afholdt Kildemarkeder i Døllefjelde.

Kun 16 Tdr. Land af det før saa vældige Areal hører nu til Præstegaarden, men man har ikke mindre end 2 Skove, som sorterer under Kaldet og bestyres af Menighedsraadet. Vist ikke ret mange Steder har Menighedsraadene den Slags Opgaver at varetage. Den ene af Skovene er nu Fredskov, og der maa ikke hugges mere, men fra den anden

sælges stadig Brænde, mest underhaanden.

Ole Rasmussen, der bor i Nærheden af Kirken, fortæller ogsaa om, hvordan der før har været en hel »Redelighed« ved Præstegaard og Kirke — ialt 4 Ejendomme, deriblandt Fattighuset og Jydegaarden. En vældig Ildebrand gjorde imidlertid lyst i Redeligheden og lagde en stor Part af Byen i Aske.

Han fortæller ligeledes om, hvordan Døllefjelde Mænd samledes for at ordne Byens Anliggender. Gaardmænd og Husmænd var delt i to Hold. Husmændene gik skiftevis paa Omgang hos hverandre — ret om med Solen — for at »skyde Tiendepenge sammen«. Disse blev derefter afleveret til den Gaardmand, der stod for Byens Pengekasse. Bønderne var jo selvskrevne til at ordne Byens Sager udadtil. Husmændene havde kun at opkræve deres Skyldighed hos hverandre; men en glad Aften kunde de ogsaa faa ud deraf. I Begyndelsen, da Ole Rasmussen kom med, havde de Mad med sig i Lommen, men siden blev det lidt større, og Husværten leverede saa Maden. Da Kirketiendet blev afløst, havde Husmændene ikke mere af den Art at samles om, og Sammenkomsterne hørte op, men endnu kan det mere at faa de gamle Begivenheder oprisket lidt.

Ole Rasmussen er født 5. Marts

1854 i et af Nielstrups Arbejderhuse. Til Gaarden hørte da ca. 850 Tdr. Land. Foruden mange andre Kreaturer holdtes der ogsaa en Masse spanske Faar og Geder. Overopsynet med hele Flokken havde en Schæfer, men Ole Rasmussen var som Dreng med til at vogte dem. De blev kun klippet en Gang om Aaret, og naar de skulde vaskes, blev de først en Dag »plumpet«, som det kaldtes, i en Mergelgrav. De kom da blot ud for at faa Pelsen gjort vaad, saa Snavset kunde blødes op til den følgende Dag, hvor de saa vaskedes igennem. Hele Vasken foregik ligeledes i Vandstedet, og adskillige Mennesker maatte hjælpe til ved den store Vask. Ved Klipningen hjalp Gaardens Piger til og fik saa her en lille ekstra Fortjeneste. Ole Rasmussen gik i Krogerup Skole. Et Par af Pigerne i ældste Klasse skiftedes til at feje Gulvet, og Drengene maatte ligeledes paa Omgang levere en Ris-kost. De Dage, yngste Klasse var i Skole, blev der her som saa mange andre Steder skudt over med Fejningen. En Gang om Aaret havde de »Skolemusik«, og her gav Degnen Kaffe. Sommetider trakterede han ogsaa med »noget, der skulde kaldes Puns«, saa Humøret var nødt til at staa højt ved disse Lejligheder.

Foruden adskilligt andet har Ole Rasmussen ogsaa som Barn prøvet at trille med en Hjulbør fra Nielstrup til Sækjøbing for at hente et Anker Øl. I Hjemmebrygningens Størhedstid var en Ølvogn et ukendt Begreb, saa det kunde da være meget besværligt at skaffe sig lidt Drik-kelse, hvis man ikke var i Stand til at faa brygget. Anden Besværlighed lærte han ligeledes at kende i sin Barndom. Forældrene havde Lov at lade en Ko græsse sammen med »Hovkvæget«, men Moderen havde ofte sin Hyre med at faa Smør. Hvor meget de end tærskede løs

paa den stakkels forpiskede Fløde, vilde Smørret tit ikke komme. Hun prøvede saa at »koge Smørret af«, men det blev som en tynd Vælling, der næsten hverken var til det ene eller det andet. Saa det var et stort Tab for en fattig Huskone, naar hun ingen Smørlykke havde.

I sine Drengenaar skaffede Ole Rasmussen sig af og til en lille Fortjeneste ved at lukke nogle af de mange Led op, som fandtes rundt om ved Vejene. Betalingen var mest en Skilling. Efter sin Konfirmation tjente han i længere Tid paa Nielstrup. Maden og Behandlingen var ret god. Om Fredagen vankede der Pandekage, og Laugfredag fik de hver 7 Æg. En af Arbejds mændene kom gerne og tiggede en Pandekage hos Kokkepigen, og naar han fik den, puttede han den i en gammel sort Klud, han havde i sin høje Uldhat og vandrede saa lykkelig af Sted med Pandekagen paa Hovedet. Samme Mand var forøvrigt meget stærk og havde en Gang stjaalet og slæbt af med en Gris paa 18 Lispund.

Som paa alle Herregaarde var Høstgildet Festen over alle andre Fester. Folkene samledes ret før Middag i Borgestuen og fik der en Bid Brød og en Dram i Mejerikælderen spiste de Middags-Suppe og Bedesteg med brunede Kartoffler. Siden spillede Musiken op, og under Dansen kunde de stadig slukke Tørsten i Ølpotterne. Skaaret Smørrebrød var der ogsaa at gaa i Lag med, og ved Midnat kom en stor Træ-Mælketønde ind fyldt med Puns. Kusken øste op til Folkene, der drak af øreløse Kopper. Til Forpagteren var et Glas, og naar han havde klinket med Arbejderne, sang og drak de hans Skaal. Et Par store Kurve Æbler blev baaret ind og hældt ud paa Gulvet, saa Deltagerne kunde slaas om dem. Adskillige

trampedes i Stykker, saa der maatte altid fejes Gulv bagefter, inden de kunde begynde Dansen igen. At Gulvet var mere end støvet, naar Æblerne hældtes ud, betød intet. Ved Indhøstningen var ogsaa sommetider lidt Festlighed, og i selve Høsten vankede der en Snaps til Mands, baade til Frokost og Middag. Brændevinen skænkedes i en »Blikstøbe«, der rummede ca. en halv Pægl, saa det var en ordentlig Dram; den kunde ogsaa udmærket være bidt over til en 3—4 Stykker, men Støben skulde videre rundt til de øvrige, saa det hele maatte til dels stikkes ud i et Drag.

Lene Skaaning, Stubbekøbing.

Det er forbavsende, saa mange af vore gamle, der har en glimrende Hukommelse. Selv om de er kommet ind baade i de 80 og 90, husker flere af dem lige levende, hvad der er passeret i deres Barndom og Ungdom, og hvad de har lært og arbejdet ved. Lene Skaaning rager i saa Henseende højt op imellem disse. Friskt og sikkert fortæller hun om, hvad hun har hørt og oplevet, og særlig kender hun ud og ind Forholdene i Barup By og Lillebrænde Sogn, hvortil hun har været knyttet gennem mangfoldige Aar. Og Hjemegnen staar hendes Hjerter nær, og Tankerne gaar ofte tilbage til Barup, hvor hun er født 6. Maj 1843. Hendes Forældre var Gaardmandsfolk og havde 7 Døtre, saa her kan siges med Digterinden — 7 Søstre sad.

Lene Skaaning var den næstyoungste i Flokken, og Faderen døde, da hun var godt 3 Aar. Til at begynde med var Gaarden Fæste under Skørringe, og Forældre maatte gøre Hoveri der. Moderen giftede sig senere, og Stedfaderen købte saa Gaarden til fri Ejendom.

Efter at Ole Rasmussen havde af-tjent sin Værnepligt som Mariner, men uden at have været ud at sejle, var han en Tid paa Hardenberg for saa senere at bosætte sig i Døllefjelde. Og her har han arbejdet og stræbt som en af de bedste. Sin lille Ejendom har han drevet op og hentet sig en lang Række Præmier for sit veldrevne Husmandsbrug. Radikal Venstremænd har han altid været og følger gerne med i det, der foregaar. Endnu er han stadig rask og aandsfrisk, og der kommer et spillende Liv over ham, naar han opfrisker gamle Dages Farter og Fester.

I Barup var kun 8 Gaarde, og deraf laa blot de 2 i Byen. Her var ogsaa tidligere en Smedie, som By-mændene ejede i Fællesskab; siden ophævedes dette, og Smedien flyttedes ud ved Landevejen.

Som Byen var lille, kunde By-mandslavet heller ikke blive stort, men de havde dog deres Oldermandslav med Byhorn og det hele. Naar der skulde kaldes til Mødetudede Oldermænd paa Gade, som det anstod sig, men da kun de færreste kunde høre Tonerne, maatte der bagefter et Bud rundt hos Ud-flytterne for at forkynde, hvad der var paa Færde.

Bymandsmøderne holdtes altid hos Oldermænd, hvor de blev trakteret med Mad og Drikke og betalte 1 Mark for Traktementet.

Som Barn gik Lene Skaaning i Lillebrænde Skole Vejen dertil var baade lang og sommetider næsten ufremkommelig, men de maatte jo se at ase sig igennem paa bedste Maade. Da der i de gamle Skoler som Regel var kneben Plads til Overtøj og Madposer, var det gerne Skik, at Børnene længere bort fra

havde et eller andet Sted i Nærheden, hvor de kunde finde Husrum for det, de ikke lige skulde bruge. Her kunde de saa skifte Hoser, hvis de var blevet »vaadskoet« paa Henvejen og faa tørret de vaade Klæder; og her kunde de have deres Mad i Fred, hvilket ikke altid var Tilfældet, dersom den skulde ligge i Skolen, hvor tit en eller anden kunde se sit Snit til at nappe den. Ikke alle Skolebørn var den Gang saa velforsynet med Mad som nu. Tavlerne lod Børnene ogsaa blive paa Tilholdsstedet, saa de kunde være fri for at slæbe dem frem og tilbage ad de lange Skoleveje, saa alt det havde mange Behageligheder. Selvfølgelig skønnede Mødrene ofte paa, at deres Smaabørn havde et saadant »Tæty«, og særlig Bønderkonerne vidste altid paa en eller anden Maade at godtgøre Ulejligheden, saa adskillige Huskoner vilde heller end gerne aabne deres Stuer for Skolebørnene. Mange Gange kunde en saadan Forbindelse strække sig flere Slægtled igennem, og i det samme Hus, som Lene Skaaning havde sit Skoletøj, fik senere hendes Døtre ogsaa deres.

Hjemme paa Fødegaarden maatte de mange Søstre gøre en Mængde grovt Udendørsarbejde, og allerede som 7 Aars Barn maatte Lene Skaaning ride Harveheste. En Ridetur Ager op og Ager ned paa en mager, skarprygget Hest var ikke nogen særlig Fornøjelse, men der hjalp ingen Kærmor, og hun blev tidlig en øvet Rytterske, hvilket senere kom hende til Gode. Hun kom nemlig som ung Pige til at opbolde sig et Aarstid hos nogle Bekendte, der havde en Gaard i V. Kippinge, og naar hun skulde hjem for at besøge Forældrene, bød Manden hende en graaskimlet 4 Aars Hoppe at ride paa. Konen syntes ellers, det var for risikerligt for hende at gaa i Lag

med det unge kaade Dyr, men Lene Skaaning var ikke bange og havde Øvelsen i at være paa Hesteryg, og nu var det hende en let Sag at komme den lange Vej frem og tilbage.

Som hun kunde tumle en Hest, kunde hun ogsaa styre et Hus og opnaaede i sin Ungdom at faa 28 Rigsdaler i Løn for et Aar, hvilket i de Tider var en ualmindelig Betaling. Senere var hun ogsaa Kokkekone ved flere store Gilder og fik alt til at klappe, som det skulde.

I Hjemmet bagtes der altid Brød af en hel Tønde Rug. Naar Melet kom fra Mølle, sigtede de selv fra til 3—4 Sigtebrød, men Klidene kom tilbage til Grovbrødsdejen. De bagte ogsaa altid nogle Hvedekager, og senere kom der en »Grydekage« (d. v. s. en Kage bagt i en Stegegryde) ind imellem Bagninger, saa et Stykke Hvedekage var ikke saa ukendt et Begreb paa Skaaninggaardens som hos saa mange andre. Til Jul bagtes der ogsaa altid af en hel Tønde Hvede, saa her kunde blive adskillig Kagemad. Men heller ikke alene skulde der bages, saa hver enkelt Medlem i Husstanden kunde faa sin rigelige Part, men alle, som kom i Gaarden, skulde ogsaa have en stor Julekringle med sig hjem.

Det samme var Tilfældet ved alle større Gilder. Her skulde hver en Gæst ligeledes have en Kringle, som blev delt om ved Middagsbordet og var beregnet til at putte i et Tørklæde og godte sig med Dagen efter.

Og mange forskellige Gilder kom Lene Skaaning med til baade som ung Pige og gift Kone. De almindelige Ungdomsgilder holdtes Jul og Fastelavn rundt om i Byens Gaarde, og om Sommeren var der Skovboller i Arnevænget, Neble og Skerne Skove.

Naar de om Vinteren skulde til

en eller anden stor Festlighed indenfor Gildeslavet, maatte de altid pynte sig ved Lys om Morgenen, da disse Familiegilder begyndte tidlig om Formiddagen, saa det gjaldt om at være paa Vej i god Tid. Og den falsterske Folkedragt, som Lene Skaaning bar i sin Ungdom og nogle Aar efter sit Bryllup, var det ikke saa lige en Sag at trække i, da der var mange Naale at fæste.

Af andre Ting fra de gamle Tider var ogsaa Skikken med Klokkeren, der kom for at hente sin Julerente eller Juleadvenante, som det ogsaa er kaldt. Juleaftensdag gik han rundt for at ønske glædelig Jul paa Gaardene og fik saa et Stykke Sul, en halv Hvedekage, nogle Klejner og Æbleskiver og et Krus Øl paa sin Dunk samt et Lys til at feje Kirke ved.

Af overnaturlige Ting fortalte de gamle i Lene Skaanings Barndom, at der ved Nattetider brændte Ild i Hestehaveskoven, og et Spøgelse gik

der paa Vejen fra Gunslev Kirke og op til Præstegaarden; og meget andet véd hun at berette. Ved sit Giftemaal fik Lene Skaaning et Stykke af Fødegaardens Jord, en anden Søster fik en lignende Part, og en tredje Søster overtog den gamle Gaard.

Der blev altsaa tre Hjem, hvor der før kun havde været et, og to af Søstrene og deres Mænd beholdt Familienavnet.

Efter sin Mands Død er Lene Skaaning flyttet til sin Datter og Svigersøn paa Freys Hotel; og her lever hun i Tankerne mangt og meget fra sit lange Liv om igen. Endnu kan hun ogsaa uden Vaklen synge alle de 27 Vers i den bekendte Strasburgervise, der tidligere blev sunget ved mange forskellige festlige Lejligheder. Vist kun de færreste kan gøre hende noget lignende efter. Det er knap nok, at Nutidsmennesker udenad kan synge »Der er et yndigt Land« — —

Gustav Oscar Gluud, Maribo.

For mange af de gamle Haandværk har den nye Tid været haard, og adskillige har Tekniken med sine moderne Maskiner og Fabriker slaaet helt ned. Iblandt de Byerhverv, som har faaet dette at føle staar Rebslageriet. Før var det et Haandværk, som blev drevet rundt omkring i de forskellige Byer, og hvortil der som Regel var knyttet en større eller mindre Forretning, hvor de hjemmelavede Varer forhandlede. Og her som i saa mange andre Tilfælde tog Sønnerne Arbejdet i Arv efter Fædrene og drev Haandværk og Forretning videre frem gennem flere Slægtled. Mange af disse Smaamestre sad som Byernes gode Støtter og levede et sundt og

virksomt Liv indenfor jævne Omgivelser.

Skade, at meget af dette er borte! Et Stykke af godt gammeldags Købstadsliv er dermed svundet væk — slugt af de store Fabriker og de vidt favnende Foretagender med en Overdirektør i Spidsen og en hel Del Underdirektører i de forskellige Afdelinger. Hvilken Form for Erhvervslivet, der er den bedste, kan der diskuteres om, men at der er slaaet meget i Stykker for en Række Smaahaandværkere og Næringsdrivende kan ikke nægtes.

Gamle Rebslager Gluud kan tale med om, hvor store Forandringer, der er foregaaet indenfor hans Erhverv, i den Tid han kan huske til-

bage. I forrige Dage var der flere Rebslagerier paa Lolland, nu er Gluuds det eneste. Alle de andre har lagt op, men trods sine 82 holder Gluud stadig Stillingen og spinder endnu Dagen igennem paa den gamle Reberbane, hvor han har tilbragt Størsteparten af sit Liv.

Gluud er ud af gammel Rebslager-slægt og staar som 3. Led i Familie-rækken, der har slaaet Rod i Mari-bo. Det var Farfaderen, der be-gyndte, senere kom Faderen, og til sidst Gluud selv, der har holdt Skansen i de mange Aar, saa Be-gyndelsen ligger langt tilbage. For-øvrigt var Farfaderen fra Landsbyen Gluud i Jylland, og derfra stammer Navnet.

Gluud er født 9. Oktober 1852 og har med Undtagelse af et halvt Aars Ophold i København, altid haft sit Hjem i Maribo og kender derfor Forholdene ud og ind og har ligele-des set de forskellige Forandringer, som er foregaaet der i Aarenes Løb.

Læretiden for Rebslagerne var 5 Aar med Kost og Logi og gerne et Par Skilling til. De, der vilde gøre Svendestykke, skulde først arbejde et halvt Aar som Forbundter i Kø-benhavn, for derefter at aflægge Prøven for Oldermændene. Svende-prøven bestod af et Stykke til et Tov og en klejn Line.

Gluud tog ogsaa her sin Tørn og arbejdede i København for 5 Mark om Ugen foruden Kost og Logi. Han var den eneste, som paa det Tidspunkt aflagde Svendestykke, og Optagelsen i Svendelaget fandt Sted ved en større Festlighed med Musik og Dans. Hen paa Natten maatte Gluud give nogle Boller Puns og samtidig drikke Dus med alle Sven-

dene. Fra nu af var det saa hans Pligt at sige Du til dem. Tidligere var det ham forbudt. Som Forbund-ter havde han værsgod at komme med et ærbødigt *De*, naar han talte til en Svend.

Rebslagersnes særlige Dragt var en blaa Bluse, et rødt Tørklæde om Halsen og et Læderbælte om Livet.

Naar de kom videre ud i Verden, kunde de kende hverandre herpaa. Mange Svende vilde ogsaa gerne til Rusland, der jo var Landet, hvor Hampen kom fra, saa det kunde nok være interessant at aflægge et Be-søg paa de Steder, hvorfra deres meste Materiale hentedes og se hvordan det hele formede sig der.

Gluud mistede tidlig sin Fader saa han kom ikke ud, men maatte i sine unge Dage bestyre Forretnin-gen for Moderen, indtil han senere selv overtog den.

Fra Begyndelsen var det en aaben Reberbane, hvilket var det alminde lige i Købstæderne. Da Gluud af lagde Svendestykke i København var der dog den Gang mange lukke-de Baner, og siden blev det ogsaa al mindeligt ude omkring i Provinsen I Førstningen fandt Spindingen Sted ved Hjælp af en rund Stang der blev drejet paa; siden fik man et Haandsving, hvilket betragtedes som et stort Fremskridt og lettede Arbejdet meget for den, der skulde trække for Spinderen. Men det al lerbedste var selvfølgelig, da Moto-ren kom, saa det hele kan gaa ved Elektricitet.

Og bistaet af de nymodens tek niske Hjælpemidler spinder saa den gamle flittige Mester sine sidste En-der.

Marie Lund, Holgershaab.

Holgershaab er Nr. Alslevs største Gaard og har fra ældre Tid staaet med 23 Tdr. Hartkorn, og som saadan har man ned gennem Tiderne set op til den med skyldig Respekt. Det store Hartkorn har jo altid paa forskellig Vis haft sin Betydning. Navnet har Gaarden faaet efter en af dens tidligere Ejere. Hr. Holger Foss.

Som til de fleste andre Herregaarde har der ogsaa knyttet sig noget mystisk og overnaturligt til Holgershaab, og her er det da saa Historien om et Menneskehoved, der ikke maa flyttes bort fra Gaarden, men altid skal have sin Plads der Efter Overleveringen skal her en Gang være slaaet et Menneske ihjel, og den myrdede kræver vedbli vende at have sit Tilhold paa Gerningsstedet. Andre siger, det er Morderen, som er bundet dertil Man skal ogsaa have prøvet at begrave Hovedet paa Nr. Alslev Kirkegaard, men har maattet hente det tilbage igen, da man ellers ikke kan opnå sig for Spektakel paa Gaarden. Naar Hovedet er borte, er det som alle onde Aander bryder løs paa det ellers helt fredelige lille Holgershaab. Tidligere har det haft sin Plads paa en Hylde, hvor flere af de ældre har set det ligge fremme, men senere skal det være muret ind i en Væg — over en Vask inde i Køkkenet, siger Marie Lund. Foruden det forunderlige, der knytter sig til Dødningshovedet, har der ogsaa været nogle overnaturlige Hunde, som har vist sig i og om-

kring Gaarden. Marie Lund selv har intet set, men hendes Mand og Svigermoder, der ligeledes begge i en længere Aarrække arbejdede paa Holgershaab, havde baade set og hørt meget derom.

Til Holgershaab knytter sig forøvrigt det Minde, at her har Sten Stensen Blicher i sin Ungdom været Huslærer, og hvad heldigt var, dér genvundet sin tabte Sundhed. Og da han her havde god Lejlighed til at nyde Jagtens Glæder, som han gerne gav sig ind under, har han sikkert med Taknemlighed tænkt tilbage paa sit Ophold paa den lille nordfalsterske Herregaard med den smukke Udsigt over Sundet til Sjælland.

En Tid ejedes Holgershaab af en Proprietær Dahl. Hans Frue var meget godgørende og vilde gerne hjælpe og vejlede paa forskellig Vis. Saaledes samlede hun i nogle Aar en hel Skare Smaapiger fra Nr. Vedby og Nr. Alslev hos sig 2 Gange om Ugen og gav dem Undervisning i Haandarbejde, saa de kunde blive dygtige til at bruge Fingrene saavel til at stoppe og lappe som hækle og brodere. Alt Materialet, som de skulde arbejde med, leverede hun selv, og de færdige Ting forærede hun bagefter til en Stiftelse i København. Børnene fik hver Gang 3 Timers Undervisning, og da de fleste havde temmelig langt at gaa, havde de altid en Madpose med. Maden kunde de spise ovre i Mejeriet og fik saa der al den Mælk, de vilde drikke til Brødet. Til Tider læste de unge Frøkner Dahl højt for de smaa, mens de syede, saa alt gik saare fornøjeligt og udmærket. Marie Lund var en af de mindste, der kom med i det sidste Hold, og i Strikketimen blev hun ofte sat til at strikke ternede Strømpehæle, som

hun var særlig flink til at sætte Skik paa.

Undervisningen blev imidlertid hastig afbrudt ved at Dahls Søn en Dag kørte løbsk ved Nr. Vedby Møllebanke, hvor Hestene blev sky for de snurrende Møllevinger, og den unge Mand slog sig ihjel paa Stedet. Fruen tog sig hans Død saa nær, at hun ikke mere kunde fortsætte sit Arbejde med Smaapigerne, og den gode Syskole blev dermed forbi.

Marie Lund er født 25. August 1850 i Nr. Vedby. Faderen var Arbejdsmand og Moderen Dyr læge og blev derfor gerne kaldt Dyr lægekonen. Naturligvis var hun ikke videnskabelig udlært, men havde dog faaet lidt Undervisning hos en Dyr læge. I sin Ungdom havde hun tjent hos den gamle Peder Sværke, Alfa regaard, Orehoved, og da han ved forskellige Lejligheder havde lagt Mærke til, at hun havde et usædvanligt Snit paa at tage sig af syge Dyr, raadede han hende til at forsøge sig videre dermed, da det kunde blive hende til Gavn i Fremtiden. Skønt hun ellers ikke straks var begejstret herfor, fulgte hun dog sin gamle Husbonds Raad og kom heller ikke til at fortryde det. Da hun siden blev gift, fik hun Tid efter anden en meget stor Praksis, og Folk kom langvejs fra for at hente hende til deres syge Kreaturer. Betaling forlangte hun ikke og modtog heller aldrig Penge, men fik derimod rigelig af alle Slags forskellige Fødevarer — Flæsk, Kød, Smør, Køge og Brød, saa de derved kom til at sidde lunt inden Døre.

Som ung tjente Marie Lund paa forskellige Bøndergaarde, men kom ved sit Giftermaal til at arbejde paa Holgershaab og bo i et af Gaardens Familiehuse. Og her er saa hendes Liv gledet hen med Slid og Slæb

baade ude og inde. Her har hun høstet og luget Roer og malket de mange Køer. Den faste Regel var 15 Køer til hver Malkekone med 3 Gange Malkning for 40 Øre om Dagen. Manden fik 120 Øre om Dagen i Vinterhalvaaret og 130 om Sommeren, alt paa egen Kost, saa det var ikke store Summer, der kom ind i det lille Hjem. Dygtig og proper, som Marie Lund var, kom hun ogsaa til at staa for Vasken oppe paa Gaarden, der nu ejedes af Baron Bille-Brahe, og en ikke ringe Ære var det for hende at blive betroet den store Dækketøjsvask. Den fandt kun Sted 2 Gange om Aaret, og her var da en mægtig Bunke at tage fat paa — 50 Duge, 400 The servietter, 600 Spiseservietter foruden 200 Haandklæder og 200 Lagner var det, som hørte med til Finvasken. Som Regel tog det 14 Dage at faa den til Side. For den almindelige Vask, hvor Marie Lund mødte Kl. 4 om Morgenen, fik hun 80 Øre, men naar Dækketøjet blev vasket, mødte hun Kl. 2, men tjente da ogsaa en hel Rigsdaler. Da Baronesse Bille-Brahe senere flyttede til Svaneholm paa Sjælland, ønskede hun ogsaa her at have sin gamle raske Dækketøjsvaskerske til at ordne sit fine Linned og betalte saa i flere Aar hendes Rejse dertil. For Marie Lund var det selvfølgelig en stor Oplevelse at komme ud paa disse Ture og hun fik derved set adskiligt, som ellers ikke falder i alle Vaskerkoners Lod.

Sin allerstørste Oplevelse fik hun dog, da der en Sommer afholdtes Flyvestævne paa Holgershaabs Marker, og en spendabel Nabogaardejer tog hende med op paa en Flyvetur. Hun var da 78 Aar. Hvor mange af hendes jævnlige kan stikke den?

Ellen Hansen, Maribo.

For almindelige Mennesker var det før i Tiden en stor Sjældenhed at have Doktor. Selv om en eller anden var nok saa syg, kunde man langtfra altid bekvemme sig til at hente Læge eller købe Medicin, men hjalp sig med de forskellige Husraad, som man kendte fra sin Moders og Mormoders Tid. Og hvad der havde hjulpet de forhenværende Slægtled, skulde ogsaa kunne hjælpe de daværende.

Ellen Hansen, der er født 17. September 1849 og af hvem her bringes et Ungdomsbillede, har kendt adskiligt til alt dette. Som Barn var hun meget svagelig og maatte derfor gennemgaa flere Kure. I de fleste Tilfælde brugte de et eller andet, som man havde ved Haanden — næst af Urter og Frø, som man selv havde avlet, og altsaa intet kostede. De dyre Medikamenter, som skulde købes paa Apoteket, gik man kun saare nødig til. Det gjaldt jo om at spare paa de faa Skillinger, som fandtes i Pengevatten, og forøvrigt troede man ogsaa, at det hjemmelavede kunde være ligesaa godt som Apotekersagerne — en Formening, som maaske heller ikke altid var forkert.

Da Ellen Hansen havde Kighoste og Mæslinger, maatte hun drikke afkogt Hørfrovand. Det var meget slimet, og hun døjede med at faa det ned. Hun vilde gerne haft lidt Sukker i, men fik det ikke, saa hun maatte i Lag med det, som det var.

Naar hun havde Ørepine eller Tandpine, fik hun et grønt Geranie-

blad i Ørene, og da hun siden plagedes stærkt af Koldfeberen, kom der en gammel Skærsliberkone fra Nysted for at kurere hende. Konen tog hende da med ud i Haven under et Hyldetræ og bandt der en hvid Lærredsstrimmel om hendes ene Haandled. Om der foregik mere, husker Ellen Hansen ikke, da hun kun var en halv Snes Aar, da hun var under den gamles Behandling: men hjulpet blev hun og har aldrig siden haft Koldfeber. Daarlige Ben maatte hun ogsaa slaas med og fik saa Blodkopper. Det var almindeligvis Jordemødrenes Bestilling at sætte Blodkopper, ligesom de ogsaa kunde aarelade. Ellen Hansen blev aareladt mangfoldige Gange og har flere Aar deraf paa sine Arme. Da hun senere kom til en Læge, erklærede hæn, at hun var blevet tappet for alt for meget godt Blod, og at megen af hendes Sygelighed stammede derfra.

Hendes Forældre havde en gammel Fæstegaard i Flintinge. Den hørte ind under Fuglsang, og Bedsteforældrene havde gaaet til Hove der. Gaarden laa inde i Byen, og i den ældste Del af Stuelængen var kun to Stuer og et Kammer. Alle Stederne var der Lergulv, men Forældrene havde bygget en Stue til, og i denne var der lagt Bræddegulv. Køkkenet blev altid kaldt for »Stejset« og Skorstensarnen for »Gruen«. Herude fra fyredes ogsaa i Bilæggeren, som var inde i Stuen, men senere fik de en almindelig Kakkellovn.

Faderen kunde spille og lærte sine 6 Døtre at danse, mens de var ganske smaa. Han tog saa Violinen og spillede op og dansede ud, mens Smaapigerne holdt ham i Bukserne og fulgte efter til Tonerne. Kunde de ikke holde Takten, daskede han dem lidt med Violinbuen. Dansen

gik med Træsko paa. Lergulvet tog jo ingen Skade, og Smaapigerne havde heller intet andet Bentøj. Til Hverdag havde de Træsko med Blikgjord, men til Stadsbrug havde de et Par med Messinggjorde, og i Messingbeslaget var deres Navne prikkede ind. Det var altsammen særdeles fint, og først da Ellen Hansen var 12—13 Aar. fik hun sine første Sko.

Som ganske lille havde hun ogsaa Korsklæde paa Hovedet og vilde en Gang spejle sig i en Spand Vand for at se, hvordan det tog sig ud. men i den bøjede Stilling gled Benene fra hende, og hun fik Ansigtet med Korsklæde og samt plumpet ned i Vandet. Efter at Korsklæderne var lagt af, hækledede Moderen af kulørt Uldgarn nogle Huer med Slag til Smaapigerne, og disse var meget pyntelige. I det hele var Moderen særdeles dygtig til sine Hænder. Hun stammede fra Halsted og havde som Barn gaet i Syskole hos Komtesserne paa Jullinge, der gav Godsets Smaapiger Undervisning i forskelligt Haandarbejde; og den Færdighed, Moderen dér havde erhvervet sig, kom nu paa forskellig Vis Ellen Hansen og hendes Søstre til Gode. Som voksne kastede de dog Huerne og fik filerede Haarret, som Moderen ogsaa havde lavet.

Ellen Hansen gik i Flintinge gamle Skole. Læreren hed Mygg og gav dem megen Udenadslektie for, men var dog ikke slem til at tærse løs, selv om de ikke altid kunde hele Remsen lige paa Fingrene. Hans Svigermoder, der var lam og ikke kunde røre sig havde de i Huset, og i Frikvarterene sad Ellen Hansen

til inde ved hendes Seng og jagede Fluerne væk — et kønt lille Træk, som vidner om et godt og følsomt Barnehjerte. Fornøjelserne var ikke mange i Skoletiden, men de holdt dog et Midsommergilde, hvor de havde en Midsommerkrone, og hvor to af Børnene blev pyntet ud som Midsommernarre — en Mand og en Kone. Gildet blev holdt rundt i Gaardene, og Trakteringen bestod af Mælkegrød, stegt Flæsk og stuede Kartofler. I den ene af Gaardene var Ellen Hansen ikke særlig glad for at komme, da de altid sved Mælken.

En meget stor Begivenhed var det at komme med til Nykøbing Marked. Her skulde de jo køre til Sundby og sejle med Trækfærgeren over Sundet. Det var tit en besværlig Sejlads, men som den førte til og fra den herlige By, tænkte der kun saare lidt paa Besværlighederne. En Gang Ellen Hansen ikke maatte komme med til Marked og var meget ked derover, fik hun til Trøst saa mange Honningkager og Godter af de hjemvendte forbi kørende Markedsgæster, saa hun var aldeles overvældet over alt det, der dalede ned til hende.

Som ung tjente hun baade i Nykøbing og Maribo, for saa endelig ved sit Giftermaal at komme til Bandholm. Hendes Mand var Sadelmager og havde Forretning der i 34 Aar; efter hans Død flyttede hun til Maribo og har nu i over 20 Aar boet i Aldersly. Skønt svag af Helbred har hun dog, indtil hun var 82, selv kunnet grave sin lille Have, og efter at hun i flere Aar havde brugt Brillen, kan hun nu baade se og læse uden Glas, saa det kan jo siges, at hun har faaet sit andet Syn.

Hans Bille, Marchfield, Wis., U. S. A.

For en Gangs Skyld er jeg som gaaet over Aaen for at hente Vand og bringer her Billede og Livsskildring af en Mand, der har sit Hjem helt inde i Wisconsin ovre i det fjerne Vesten.

Alle de øvrige som er taget ind imellem »Den ældste Generation«, er jo ellers Folk, som har deres Bopæl rundt omkring i Stiftet, og det er ogsaa Meningens at fortsætte paa den Maade — men med Hans Bille gøres der altsaa en Undtagelse. Naar dette er Tilfældet, skyldes det først og fremmest den Omstændighed, at han er Lollænder af Fødsel og trods sine mange Aars Ophold i det fremmede dog er saa god en Dansker, som nogen kan være. Blev alt maalt op og stykket ud i alle Enkeltheder, vilde det maaske endda vise sig, at han har værnet mere trofast om sine Lollands-Minder end mange af de, der blev siddende hjemme midt i det, de altid har været knyttet til.

Hans Bille er født i Vanthore 11. Januar 1847, saa man ser, han er kommet et godt Stykke over de 80, som jo er Aldersgrænsen for mine gamle Fortællere. Vort Bekendtskab er af forholdsvist ny Dato, idet han lagde Mærke til, da jeg sidst var i Amerika og derpaa for en Tid siden begyndte at skrive til mig. Og her maa jeg sige, at han saa nær de 90 staar meget højt som Skribent. Kun saare faa i den Alder — og maaske ikke en — gør ham det efter at føre en Pen som han, skønt han slet ingen Uddannelse har faaet og altid

har haft andet Arbejde. Skriften er sirlig og fin, og sine Skrivelser pryder han med smaa fikse Tegninger. Alt i alt saare beundringsværdigt. Og livligt og aandsfriskt fortæller han om sine Oplevelser baade hjemme og ude, og Tid efter anden vil der fremkomme noget heraf i Bladet.

I 1882 rejste han med Kone og Børn til Amerika, men har endnu Slægtninge og Bekendte herhjemme, som sikkert med Interesse vil følge, hvad den gamle Lollænder-Amerikaner har at berette fra svundne Dage. Og udenfor Familie- og Bekendtskabskredsen staar jo ogsaa alle de, der interesserer sig for Livet i forrige Tider, saa Hans Bille vil ikke komme til at mangle Læsere, naar hans Erindringer føres frem. Allerede som ganske lille viste han stor musikalsk Begavelse, og kun 9 Aar gammel fik han sin første Undervisning. Nogle Maanedes senere var han saa vidt, at han ene kunde spille til et Skolebal, og sammen med sin Læremester spillede han til Høstgilde. Derefter gik det Slag i Slag, indtil han var 76. Han holdt da op med at drive Musiken som særligt Erhverv og spiller nu for det meste kun for sin egen Fornøjelse. Hans bedste Instrument var Violin og dernæst Kornet, men han kunde ogsaa haandtere baade Cello, Kontrabas og Fløjte. I sin Ungdom var han i flere Aar Medlem af P. Hansens Orkester i Systofte, der den Gang var meget anerkendt, og hans Folk kom ud til en Mængde Gilder og Fester.

Hans Bille vilde ogsaa gerne danse og saa altid sit Snit til at faa en Svingom ved de forskellige Lejligheder. Han fortæller ogsaa, at naar han kom til Gilder paa Falster og dansede med Pigerne, der bar den falsterske Folkedragt, saa

kunde det være ret besværligt at holde Takten, naar et af de tunge foldede Vadmelsskorter svingede rundt om Benene paa ham. Men morsomt var det at være med.

Da Hans Bille i 1873 blev gift, købte han en Gaard ved Grønnegade Kirke, men byttede den senere med en anden i Gloslunde. Desuden har han boet i Kappel, Gammelby og Holeby, indtil han saa tog Turen over Sildedammen. Han har aldrig siden været i Danmark, men igennem Blade og ved at korrespondere med Slægt og Venner har han fulgt godt med i mangt og meget, som er foregaaet herhjemme i de forløbne Aar, saa han staar ikke fremmed overfor sit Fædreland, selv om det er en Menneskealder siden han saa det sidst.

Fra Barneaarene har han gravet en hel Del op og fortæller bl. a., at noget af det første, han kan huske tilbage, var da hans ældste Søster 1852 holdt Bryllup og blev gift med en Fætter Jens Petersen Høj, der skulde overtage sin Faders Fæstegaard i Frejlev. Vielsen blev foretaget i Nysted Kirke, og første Halvdel af Bryllupsfesten holdtes i Brudens Hjem i Vanthore, hvor der spistes en stor Middag. Derefter skulde Gildet fortsættes i Brudgommens Gaard. Ved at skyde ind gennem Skoven og over nogle Marker kunde man komme dertil paa 20 Minutter, men skulde der køres ad den offentlige Vej, vilde Turen tage 3 Timer. Man valgte derfor Gangvejen, og det store Følge satte sig i Bevægelse. Først skulde de igennem Grevens Skov — Bækkeskov, hvor der var Laas og Lukke baade ved Ind- og Udgang, men Skovfogden

var med, saa der var intet til Hinder for at komme igennem. Paa Markvejen var der saa fire Led, og da det hed sig, at et saadant Brudetog ikke maatte standse paa en saadan Tur, da det vilde bringe Ulykke for hele Livet, saa var der stillet Vogter ved hvert Led for at holde dem aabne, naar Skaren passerede.

Hans Bille var ikke gammel nok til at kunne varetage Posten som Ledvogter, men han fik dog Lov at være sammen med en ældre Broder, saa det var en stor Oplevelse, tilmed da der vankede Drikkepenge af de forbipasserende.

Ved Ankomsten til Brudgommens Gaard blev der drukket Kaffe, og derefter tog Lystigheden sin Begyndelse. Der var Aaret i Forvejen opført en ny Lade med en stor Lo, saa her var udmærket Plads til at danse, og det var ogsaa af den Grund, at Afslutningen paa Brylluppet skulde finde Sted her. Et Bondebryllup uden Dans blev den Gang nærmest regnet for en Forbrydelse, skriver Hans Bille

Han var da for lille til at huske alle Enkelthederne ved Bryllupsfesten, men han erindrer dog, at da de nygifte skulde træde Brudevalsen, strømmede alle om det, saa var Kokkekonerne fra Stuehuset over paa Loen for at se, hvordan de førte sig. Han husker ogsaa, at Musikken kom fra en Violin og en Klarinet, og at det morede ham, naar Klarinetten skreg allerhøjest. Endnu over 80 Aar efter kan han som høre den skingrende Lyd, der var noget falsk i Tonen uden dog at forstyrre Lystigheden.

En anden Gang kommer mere af den gamle Musikers Erindringer.

Kirstine Frost, Sandby.

Efter Udskiftningen og Udflytningen var man meget optaget af Piledyrkning, og baade Foraar og Efteraar havde man travlt med at ordne Stiklinger og Sættepile. En hel Del af disse gik blot ind som almindelige Pile ved Hegn og Skel, og hvoraf Toppen brugtes til Gærdelukning, men adskilligt anvendtes ogsaa paa anden Maade. Selskabet til Oplysningens og Industriens Fremme udsatte flere Præmier for Dyrkning af Pil til Fletning, og mangfoldige Brugsgenstande flettedes af de unge bøjelige Pileris. I de senere Aar har man ikke regnet ret meget med noget af den Slags, men nu ser det ud til, at Piledyrkning vil blive taget op igen og paany komme til Ære og Værdighed herhjemme, og idet vi indfører for omtrent 1 Million Kroner Baandpil alene til Smørdritler og lignende, skulde man ogsaa synes, at her var et Felt, hvor man i disse vanskelige Tider kunde sætte lidt ind. Særlig hos Husmænd, der har en Plet Mose, maatte her kunne faas en lille Fortjeneste, for naar vi har kunnet dyrke Pil før, maa vi vel ogsaa kunne det endnu. Som Regel var den gamle Risfletning jo mest Aften- og Vinterarbejde, der udførtes i Huse og Gaarde, og de flettede Genstande anvendtes i de forskellige Hjem, hvor de blev lavet. Enkelte gik dog over til at drive det mere forretningsmæssigt, saa de igennem Husflidsarbejdet fik en Biindtægt eller tildels deres egentlige Erhverv. Saaledes med

Kirstine Frost og hendes Mand. De var begge dygtige Flettere og tjente for det meste herved Føden til sig selv og den store Børneflokk, der voksede op i Hjemmet. En Del af Materialet, som de arbejdede med, skaffede de sig fra Smaapile, som de plantede rundt om ved Markskellene paa deres lille Husmandslod.

Stiklingerne fik de fra Købelev Skov, og Jordbunden egnede sig udmærket for Pil, saa de kunde altid skære Stokke Aaret efter Plantningen. Risene skulde derefter flaaes og høvles og flækkes, saa det gav meget Arbejde at faa Flettematerialet i Orden; men dermed var det jo ogsaa betalt, saa det øvrige blev ren Fortjeneste — selv om Fortjenesten ikke var saa særlig stor.

Mange Fletteris fik de ogsaa fra Tyskland; disse var heller ikke færdige til at tages i Brug med det samme, saa Frost havde et Par Maskiner til at ordne dem paa, før man gik i Lag med Fletningen. Det var mest Kurve og Stole, som man befattede sig med. Stolene kostede fra 4 til 6—7 Kr. pr. Stk. og flettedes efter Bestilling. Hverken Kirstine Frost eller hendes Mand var særlig udlærte Kurvemagere, men deres Arbejde var godt og solidt, saa de havde altid rigeligt at bestille. Endnu kan hun ogsaa haandtere et Fletværk, hvis det skal være, men i det store og hele har hun lagt Fletningen paa Hylden.

Kirstine Frost er født 3. Oktober 1854 i Lindet, men da hun var 3 Aar, flyttede hendes Forældre til Øster Karleby, hvor hun saa henlevede sin Barndom. Kun 11 Aar gammel mistede hun sin Moder, og Faderen, der var Hørmand og tog rundt med en Maskine for at tilberede Hørren, giftede sig senere igen.

I dette Ægteskab fødtes to smaa Dreng. En Dag, da den ældste var ca. 5 Aar og den yngste 3, skulde Moderen et Ærinde ind hos Naboens, og kort efter stod Huset i lys Lue. Da Moderen kom til, søgte hun at styrte sig ind i det brændende Hus for at redde sine Smaa, men det var hende ikke muligt. Hun blev selv frygtelig forbrændt baade i Ansigt og paa Hænder, og begge Børnene kom først ud som forkullede Lig, saa det var en haard Skæbne, der her ramte det lille Hjem. Hvordan Ilden var opstaaet, blev man aldrig helt klar over, men man antog, det var Børnene selv, der var Skyld deri. Men enten det var saa eller saa, blev Sorgen jo lige stor.

Som Barn gik Kirstine Frost i Halsted Skole og blev ogsaa senere konfirmeret og viet i Halsted Kirke. Fra sine Barneaar og første Ungdom mindes hun bl. a. de elendige Forhold, der herskede i Halsted Fattighus, hvor der gerne var en større Flok Fattiglemmer samlet. En yngre Familie med flere Smaabørn, som var kommet under Fattigvæsenet, havde her deres Tilhold og fik foruden gratis Husly 1 Rigsdaler at leve for om Maanedens. At det var en forfærdelig Elendighed, siger sig selv, og Tiggeriet var da ogsaa noget, der først og fremmest blev grebet til under saadanne Omstændigheder.

Efter at Kirstine Frost var konfirmeret, kom hun ud at tjene Bønder og fik her 8 Rigsdaler i Løn om Aaret. I sin sidste Plads naaede hun op til 50 Kr. Mange af de ældre Koner gik i hendes Barndom med Korsklæde paa Hovedet, og selv sled hun Hvergarns Skorter og Kjoler. Læderfodtøj brugtes kun ved højtidelige Lejligheder. Til Hverdagsbrug var det Træsko ude og Trætøfler inde.

Ved sit Giftermaal kom hun til at bo i Sandby og har nu levet her i ca. 60 Aar. Foruden at være Kurvemager var Manden tillige Musiker og spillede rundt omkring til større og mindre Gilder. I Begyndelsen vankede der her som de fleste andre Steder frivillige Musikanterpenge fra Gæsterne, men lidt efter lidt blev de mere og mere uvillige til at betale for Musiken ved de andres Gilder, og der maatte saa en fast Akkord til i Stedet for. Den almindelige Betaling i Frosts Tid var gerne 5, højst 6 Kr. for at spille fra 6—7 Aften til den lyse Morgen og ofte med 2—3 Mils Spadseretur frem og tilbage. For det meste var han Fløjtespiller, men kunde ogsaa haandtere andre Instrumenter. Ved Bryllupperne blev der altid spillet over Bord samt ved Gæsternes Ankomst til Gildesgaarden, men der spillede ikke paa Vejen til Kirken, saaledes som man har brugt det paa andre Egne. Mens Kirstine Frost tjente var det altid Skik paa Gaardene at koge Trillebollesuppe Juleaftensdag, og man fik saa en lille Tallerkenfuld til Julenadveren, men Størsteparten af Suppen gemtes dog til Juledags Middag. Juleaften fik man saa ellers kogt Flæsk eller Sylte med Grønlangkaal. Grønlangkaalen har fra langt tilbage i Tiden været en særlig lollandsk Juleret, og man holder ogsaa trofast ved den endnu. I de senere Aar er der kommet brunede Kartoffler til, men tidligere holdt man sig alene til Kaalen og Brødet.

Kirstine Frost har som Enke i flere Aar boet sammen med en ældre Søster. Alle hendes 9 Børn er forlængst fløjet ud fra Reden, og de fleste er endda fløjet længere bort end almindeligvis ellers er Tilfældet. Saaledes er de 2 i Sydamerika og 5 i Nordamerika. Kun 2

er blevet i Danmark, men bor begge i og ved København, saa dem ser heller kun en Gang imellem. For en gammel Mor kan der jo være noget vemodigt i at have alle sine Børn

saa langt af Led, men hun glæder sig ved Brevene, der bringer hende Bud og Hilsen om, at de ude i det fremmede ikke har glemt hverken hende eller det gamle Hjem ---

Christen Rasmussen, Nakskov.

Nu om Dage er det jo ret almindeligt, at Skolebørn faar en Udflugt, men tidligere var det en meget stor Sjældenhed, og store Skarer af forrige Tidens skolesøgende Børn har ikke kendt noget til,

hvad en Udflugt var Kunde de opnaa en Gang eller to i deres Skoletid at komme til et Skolegilde, var det en herlig Ting. Heller ikke alle naaede det. Ikke i alle Skoler holdtes der Skolegilder, og hvor der endelig fandt en saadan Sammenkomst Sted, var flere af de fattigste Børn for fattige til at kunne offre en Firskilling eller lidt mere til Musikanterpenge. Naar Faderen kun fik 12—16 Skilling i Daghyre, og Familien gerne var stor, saa var det en komplet Umulighed at afse nok saa ringe et Beløb til Fornøjelser. Og Stadsklæder og Sko ejede man ikke, saa alt skulde laanes, saa det var ikke nemt for Fattigmandsbørn at komme udenfor Hjemmet eller være med i et Gildeslag. Og noget saa storartet som en Udflugt med en Køretur andet Steds hen var halvvejs et Eventyr.

Christen Rasmussen oplevede et saadant Eventyr i sine Drengear. Der var da en efter Forholdene stor Udstilling i Nakskov, og Bønderne i hans Hjemsovn kørte da for Skole-

børnene derud, saa de kunde faa set den vidunderlige Udstilling. For dem alle blev det ogsaa en Oplevelse, som kastede Glans langt frem i Tiden. Mange af Børnene havde ikke været i Nakskov før og aldrig set en Købstad, saa alene dette at se de mange Huse og Butiker, brolagte Gader og mere andet var sammen med Køreturen en storslaaet Begivenhed. Dertil kom saa selve Udstillingen, der rummede langt mere end en lille Barnehjerne kunde fatte. Altsammen var det til at tabe baade Næse og Mund over.

Men selvfølgelig var der heller ikke her Roser uden Torne, og disse stak endda ret eftertrykkeligt. Nakskovdrengene havde nemlig let ved at se, at her var nogle smaa Klokkefaar ude fra Landet, og de skulde naturligvis kanøflles. Lige frem give sig til at stikke dem nogle paa Kassen for at hjælpe lidt paa den landlige Optræden turde de geskæftige Nakskovherrer dog ikke, selv om de rimeligvis ellers havde mest Lyst dertil, men pege Fingre, række Næse, skære Ansigt og stikke med Knappenaale paa nævnlige og unævnelige Steder, hvor de saa deres Snit, det gjorde de af Hjertenslyst. Alt dette kunde jo saare paa forskellig Vis, men alligevel blev Udflugten en herlig Tur, som Christen Rasmussen endnu kan more sig over ved at tænke tilbage paa.

Kun lidt anede han da, at han senere skulde tilbringe saa mange Aar af sit Liv i Nakskov. Ikke alle Dage blev saa straalende som Udstil-

lingsfesten, og Roserne her havde ligeledes deres Torne, men i det store og hele er alt dog gaaet godt for ham, og han har tilbragt mange gode Timer i den By, hvortil han foretog sin Barndoms største Udflugt.

Christen Rasmussen er født 29. Januar 1855 i Tjennemarke, Faderen var Væver, og Hjemmet laa ude paa den saakaldte Lundejord, hvor der var en lang Række Smaahuse med en 4—5 Tdr. Land til. Alle Beboerne var da meget fattige og havde strengt Slid og Slæb for at holde sig oven Vande. Den Gang var der ingen Skole i Tjennemarke, saa Christen Rasmussen maatte gaa til Abed. Skolen dér var meget gammel, og en ny kom ogsaa i Stedet. Ligeledes blev der i de Aar bygget Højskole, saa der var meget at høre og se ved alt dette Skolebyggeri.

De første 3 Aar efter Konfirmationen tjente Christen Rasmussen hos Bønder, men kom derefter i Tømrer- og Snedkerlære hos den i sin Tid meget kendte Maskinbygger Hofman i Gloslunde, hvor der særlig lavedes Kaste- og Tærskemaskiner samt Hesteomgange. Læretiden var 3 Aar med Kost og Logi og et Par Skilling til Lommepege. Arbejdstiden var fra 6 Morgen til 7 Aften med 1 Time Middag og $\frac{1}{2}$ til Frokost; desuden et lille Pust til at spise et Par Stykker Mad om Eftermiddagen. Hofman havde da 3 Læredrenge og 4 Svende paa Værkstedet, saa det var en efter de Tider meget stor Virksomhed. Rundt om haade paa større og mindre Landejendomme begyndte man jo nu for Alvor at gaa fra Plejlstærskning og Skuffekastning og over til Maskiner baade til at tærske og kaste med, saa her var stor Afsætning paa alt, hvad dertil hørte.

I Gloslunde kom Christen Rasmussen til at opleve Stormfloden 1872.

Om Formiddagen den 13. November steg Vandet pludselig saa stærkt, at alle i Huset maatte op paa Loftet. De skulde haft Grønkaal til Middag, og Madgryden og forskellige Fødevarer fik de med sig op, men Grønkaalen var ikke færdigkogt, saa hvor gerne de end vilde, kunde de ikke gaa i Lag med den. For dem alle blev det nogle uhyggelige Timer, som de maatte tilbringe paa Loftet, og først Kl. 10 om Aftenen var Uvejret stilnet saa meget, at de vovede sig ned. Mange andre var det jo imidlertid gaaet langt værre. For Eksempel havde en Væverkone taget Plads paa sin Væv sammen med en Kat, og da Huset ramlede sammen om dem, sejlede hun og Katten paa Væven et Stykke ud i Vandet. Her blev de hængende i en Piletop og næste Dag frelst af Jørgen Langs Søn fra Hoby. Som bekendt mistede en Mængde Mennesker Livet under Stormfloden, og Christen Rasmussen var med til en Begravelse paa Gloslunde Kirkegaard, hvor 11 druknede blev stædet til Hvile i en stor Fællesgrav. Der var flere Hundrede Mennesker til Begravelsen, og den sørgelige Højtidelighed gjorde et stærkt Indtryk paa alle de tilstedeværende.

Som Svend arbejdede Christen Rasmussen forskellige Steder, indtil han kom til Nakskov og fik Ansættelse som Modelsnedker hos Firmaet Tuxen og Hammerich. Her blev han til 1905, da Fabriken brændte og 160 Mennesker blev arbejdsløse. Arbejde af lignende Art som hidtil var ikke at faa, og Christen Rasmussen tog saa fat som Bladsælger, indtil Benene nægtede at gøre Tjeneste. I alt har Christen Rasmussen opholdt sig i 58 Aar i Nakskov og deraf boet de 37 i det samme Hus. Under det lange Ophold i Byen har han haft forskellige Tillidshverv og blev ved sin 80 Aars Fødselsdag vist megen Opmærksomhed.

Af sine mange Erindringer fra Barndommen og Ungdommen fortæller han bl. a., at de unge altid skulde samles Pinseaften i Hoby Skov. De dansede da paa en lille Plet jævn Grønsvær, og en Husmand kogte Kaffe, saa de kunde faa sig en Knægt.

Han mindes ligeledes, at Faderen

kunde »trolde« Kaalorme bort. Det skulde foregaa om Aftenen, og ingen maatte være med derude, da der saa ikke vilde blive noget Held med det. Hvorledes det gik til fik Christen Rasmussen aldrig at vide. Forresten kedeligt nok, da det ikke vilde være ilde at kende en Formular, som kunde mane alle Kaalorme i sorten Jord.

Vilhelm Petersen, Sandby.

Før Jernbanernes Tid havde man Deligence fra Nakskov til Kragenæs, og *Vilhelm Petersen* er en af de gamle Deligencekuskene. Mens han kørte, skulde Vognen gaa fra Nakskov Kl. 9 $\frac{1}{4}$ og være i Krage-

næs Kl. 12 for at bringe og modtage Posten fra de omliggende Byer samt fra Femø og Fejø. Klokkeren 3 gik Turen tilbage til Nakskov, hvor de skulde være Klokkeren 6. Paa begge Turene gjorde man et lille Holdt for at aflevere og senere modtage en aflaaet Posttaske hos Degnen i Vesterborg og hos en Købmand i Birket. Inden Kørslen fik Deligencekuskene en Timeseddel af Postmesteren i Nakskov, og denne skulde saa underskrives af Færgemanden i Kragenæs. Man kunde herigennem kontrollere, om der var kørt forsvarligt og været inde til den bestemte Tid. Deligencerne havde kun Plads til 3 Personer foruden Kusk og Post, og en Enkelttur Nakskov—Kragenæs kostede 1,80 Øre. Kusken skulde have Kost og Logi hos Postholderen samt 10 Kr. om Maanedens foruden Drikkepenge.

Deligencekørslen var overladt til

en Postholder Jensen i Nakskov, men alle Ordre vedrørende Post og Kørsel kom fra Postmesteren, der hed Gedsted og var pensioneret Kaptajn fra Krigen 1848. Postholderen havde i Vilhelm Petersens Tid 14 Heste og 5 Kuske. Før selve Løllandsbanen kom, havde han haft 24 Heste, og der maatte da ofte køres med 4 for. Her var det altsaa ogsaa den gamle Historie om det nye, der slog noget af det bestaaende i Stykker, og man kan godt forstaa, at Fortidens Postholdere og Vognmænd har ønsket de farende Jernbanetog ad Hedehusene til — om ikke endnu længere bort. De tog dem jo Brødet ud af Munden, saaledes som vi har set det saa mange Gange siden paa andre Omraader.

Hver Kusk havde sine bestemte Heste at køre med og tillige fodre og passe i alle Henseender. Hver havde ogsaa sin bestemte Foderkasse med Laas for, saa den ene Kusk ikke kunde stjæle Korn til sine Heste fra de andre. Deligencekuskene havde hver to Liberier og et Posthorn. I Hornet skulde de blæse nogle lystige Toner, naar de nærmede sig en By eller et Brevsamlingssted, saa man kunde høre, naar den kongelige Post kom agende. Denne Hornmelden virkede kvikt og oplivende, og alene selve Postvognen med dens knaldende Signaler bragte som et forfriskende Pust udefra og meldte

om, at her var et Bud fra en Verden, som man ellers ikke kendte ret meget til.

En Gang gik det dog galt for Vilhelm Petersen, da han skulde melde Postvognens Ankomst til Nakskov. Det var da meget streng Frost, og Hornet var som fastfrosset, da han skulde til at blæse deri. Han opgav derfor Forsøget og lod Instrumentet være det, det var, men uheldigvis mødte han Postmesteren paa Vejen og fik sig en ordentlig Røffel. »En kongelig Postvogn maa ikke saadan komme listende,« skældte han, »den skal vide at melde sin Ankomst med Honnør!«

Vilhelm Petersen er født 19. September 1850 i Braaby ved Sorø, hvor Faderen var Væver. Som ganske lille Dreng var han med sine Forældre i Sorø for at se Toget, da Banen blev aabnet. Ved at faa Øje paa det brusende Uhyre, der kom farende ud af Skoven, gav han et højt Vræl af Forfærdelse og sprang i vild Fart af Sted fra Moderen og gemte sig bag en stor Kartoffelkule, hvor hun nær ikke havde fundet ham. Da Byens Lærer var meget gammel, og Undervisningen daarlig, kom Vilhelm Petersen til at gaa i en Friskole.

Her var ikke særlig mange Børn, men en Del af dem var længere borte fra, saa de 7 var paa Kost i Skolen. Friskolelæreren hed Jens Hansen og var en meget flink og dygtig Mand, som Eleverne satte megen Pris paa, og Vilhelm Petersen mindes endnu sin gamle Lærer med stor Venlighed. Efter sin Konfirmation tjente han paa forskellige Gaarde paa Hjemegnen, men fik saa Lyst til at se sig lidt videre om, og sammen med en anden Karl rejste han som ungt Menneske til Nakskov, hvor han tog Plads som Gaardskarl hos en af Byens Købmænd. Lønnen var foruden Kost og Logi 60 Kr. pr.

Halvaar samt Drikkepenge. Der skulde stilles i Gaarden Kl. 6, og sommetider blev den baade 10 og 11, inden de sidste Vogne kørte af Gaarde. Som hos de fleste andre Købmænd var der en Skænkestue, hvor Kundterne kunde sidde og spise deres medbragte Mad. Til at skylle Maden ned med fik de gratis Øl og Brændevin.

Fra Købmandsgaarden kom Vilhelm Petersen hen hos Postholderen og blev derpaa tilbudt Pladsen som Postbud i Nakskov Lønnen var 50 Kr. om Maaneden, hvilket i og for sig var meget godt, men der var den Gang kun 2 Postbude i hele Byen. saa det var en ret anstrengende Bestilling at trave rundt med al Posten. Der skulde mødes Klokken 5½ om Morgenen for at tømme Postkasser og faa ordnet Postsagerne til Langelandsbaaden, og selv om end Folk i de Tider ikke fik saa mange Breve og Blade som nu om Dage — og der heller ikke var saa mange Indbyggere i Nakskov som nu — saa havde de 2 Postbude dog rigeligt op om Ørene. Da Vilhelm Petersen havde været 8 Aar ved Postvæsenet, blev Pladsen som Bestyrer og Økonom ledig paa det gamle Sygehus, og ud af 45 Ansøgere ansattes han saa her Den faste Løn var som han havde faaet den som Postbud, og i Dagpenge for hver Patient betaltes der 70 Øre. Men Stillingen passede ham ikke rigtig, og han opgav saa Bylivet og flyttede ud paa Landet. I 1890 købte han en mindre Ejendom i Sandby og har siden haft sit Hjem der i Byen. Han driver nu ikke Landbrug mere, men hver Dag staar han i sit Værksted og sysler med en hel Del forskellige Husflidsarbejder. Hans Kone døde for 9 Aar siden, og han har ingen Børn, men nogle Søskendebørn føler han sig stærkt knyttet til, saa han har alligevel nogen at

interessere sig for. Hvert Aar foretager han ogsaa en lille Rejse til de hjemlige Egne paa Sjælland, og de

store smukke Skove omkring Sorø har endnu hans Kærlighed. »Der er jo Minder, som kan aldrig dø — —.«

Peder Olsen, Øster Kippinge.

Øster Kippinge har i de sidste Menneskealdrer haft en lang Række ejendommelige Personer og Originaler.

Ikke alle er de just blevet kendt for deres Dyders Skyld, men man har bidt

Mærke i dem,

fordi de i Væsen og hele Væremaade skilte sig noget ud fra andre almindelige Mennesker. Adskillige af dem holdt til i Fattighuset, og Tilstanden der var ikke egnet til at højne Horisonten eller Tilværelsen for dem. Indtil i 80 var der kun 2 Stuer, som blev beboet af 6 Personer. I hver af Stuerne boede et gammelt Ægtepar, og hos det ene var saa installeret en gammel Mand, hos det andet en gammel Pige, der havde faaet en Del uægte Børn. Alle var fælles om et Køkken og en Skorstensarne. Det var ikke hyggeligt for nogen af Parterne, og at Tilstanden ikke var idyllisk, siger sig selv.

Hvor mange der har været indkvarteret der paa en Gang længere tilbage i Tiden er ikke redet ud, og bliver det vel heller næppe eftersom de fleste af Kippinge-Brarup gamle Sognebøger er brændt for nogle Aar siden. Men i hvert Fald husker Peder Olsen en lang Række Navne af disse mere eller mindre forhutlede Individer, som har haft

deres Tilhold i Fattighuset Der var Lansener-Grete, Skerne-Kirsten, Døv-Inger, Grimmer Kirsten, Rød-Jakob og Maren, Thomas og den blinde Markus og mange flere.

Til at lune sig lidt ved fik de udleveret en Smule Fattigbrændsel — altid noget af det daarligste Skrup som kunde findes. En Forandring til det bedre kom dog, da Gaardmand Christian Sørensen, Vester Kippinge blev Fattigforstander, idet han sørgede for, at der blev leveret ordentligt Brændsel til Fattiglemmerne.

Et Par andre Stympere, som ikke hørte Kommunen til, men kom der ofte, var Tosse-Pæjr og Flække-Pels. Den første stammede og dansede som den stakkels Tosse han var, og den sidste var saa fuld af Lus, at det overgaar enhver Beskrivelse. En Gang, da han var kommet til Peder Olsens Hjemgaard og havde faaet Lov at ligge i Stalden om Natten, saa han sit Snit til at svøbe sig ind i deres nye Stadsdækkener og havde da fyldt dem med Lus, saa de nær ikke havde faaet rensset dem igen.

Iøvrigt var saa godt som alle af den Slags Folk i de Tider befængt med en utrolig Bunke Utoøj, saa det var ikke underligt, om almindelig renfærdige Mennesker varede sig for at komme i altfor nær Berøring med dem.

Udenfor Fattighuset har Øster Kippinge ogsaa haft et Par Mænd, hvis Navne blev kendt langt ud over Byens Grænser, nemlig Skvatte-Bødkeren, der gik omkring og sang og

solgte sine hjemmelavede Viser, samt den berygtede Indbrudstyv, Jens Skerris eller »Skersing«, som han blev kaldt, og som blev stenet og druknet i Gadestøvl.

Ogsaa indenfor Gaardmændenes Rækker fandtes nogen, som endnu ikke er glemt. Blandt andet var der Niels Hjulmand, som altid var en kostelig Spasmager og drev mangfoldige Løjer med sine Omgivelser. Ligesom den gamle Peder Hjulmand i Alstrup narrede han sin Kone April ved at skrabe og banke med et Søm oppe paa Loftet, saa Konen troede, der var en Høne i Kornbunken og skyndte sig derop for at jage den væk.

Han havde ogsaa en Arbejdsmand, der var meget for »Hakkekød«, og da der en Gang havde været Sadelmager paa Gaarden, skar Niels Hjulmand lidt Læder i Smaastykker og satte det paa en Tallerken ind paa Medaftensbordet, saa Manden kunde forsyne sig deraf. Maden spites i Mørkningen, og Arbejdsmanden dypede sit Fedtebrød tykt i det formentlige hakkede Kød og gamsede en Tid troskyldig løs paa de sejge Læderstumper. Og saadan var der et Utal af den gemytlig Gaardmands Paahit.

Endelig var der ogsaa Hans Eriksen, som blev den første Bonde, der talte i Højesteret. Han laa i Strid med Interessentskabet for Vaalse Vig, og ved Højesteret talte han selv sin egen Sag og vandt den. Det var en stolt Dag for den falsterske Bondemand. Peder Olsen tjente den Gang hos ham og mindes, da den gamle kom hjem fra København med høj Hat og lang Vadmelsfrakke, rank og kraftig, som han var, tog han sig statelig ud.

Peder Olsen er født 1. Juli 1851 i en af Øster Kippinge Udflyttergaard, og kom siden til at gaa i Vester Kippinge Skole hos gamle Nielsen

Han var en klog og dygtig Mand paa mange Omraader, men meget haard og af den kendte Degnetype, som mente, at Lærdommen kunde bankes ind i Børnene. Mange kom derved ind under hans strenge tugtende Haand. Peder Olsen gik heller ikke helt Ram forbi, mien slap dog saa nogenlunde; derimod havde han en Kammerat, en stakkels Tjenestdreng, der hed Jeppe-Lavs og tjente paa Sparregaard i Alstrup. Han blev tampet igennem saa det gik baade til Marv og Ben og skulde ofte sidde efter, og naar han saa kom for sent hjem til sit Arbejde, kunde han ogsaa vente sig en Omgang der. Det var derfor et haardt Liv for den sølle Fyr, og Peder Olsen faar endnu helt ondt af ham ved at tænke paa alt det onde, Drengen maatte døje

Peder Olsens Forældre døde tidlig, og da Moderen laa syg, maatte han en Nat som Barn ride til Nykøbing efter Medicin til hende og kom først hjem med den næste Dag. Alene saadan et Træk vidner om, at der da var helt andre Forhold end dem, vi nu lever under.

Efter sin Konfirmation tjente Peder Olsen forskellige Steder og havde bl. a. Plads i Torkildstrup Præstegaard og paa Marienlyst hos Proprietær Rothe, hvor han var Kusk og tit maatte køre for Herskabet. Baade Proprietæren og Fruen var meget flinke, men alt skulde gaa som efter en Snor.

Da han havde aftjent sin Værnepligt og var blevet gift, tog han et Par Aar i Murer- og Tømmerlære og tjente i Læretiden en Mark om Dagen. Var han end kommet sent i Lære, kom han dog til at opføre en lang Række Gaarde og Huse og forskellige andre Bygninger paa Nord- og Vestfalster. Sit sidste Hus byggede han, da han var 73, men da Murske og Høvl blev lagt paa Hyl-

den, tog han særlig fat i sin temmelig store Have, og her kan han endnu finde noget at sysle med.

For 6 Aar siden døde hans Kone, og han bor nu sammen med sin Datter, der, som han selv udtrykker det, yder ham en kærlig Pleje, saa

ingen kan have det bedre end han. I Modsætning til saa mange andre ældre Mennesker, der kan være bitre og misfornøjede med hele Tilværelsen, er Peder Olsen en sjælden veltilfreds gammel Mand.

Niels Madsen, Taagerup.

En stor Part af vore gamle Bygningshaandværkere ude paa Landet har gerne kunnet lidt af hvert, baade mure, tømre og snedkerere, saaledes at de kunde paatage sig alt Arbejdet ved Opførelsen af et

Hus eller en Gaard. Muligvis har det hele ogsaa nogle Gange været derefter, og i hvert Fald vilde vore Nutids-Specialist-Haandværkere sikkert ikke anerkende alt, hvad der tidligere er lavet af disse Altmuligmænd — men det er en Sag for sig, og Spørgsmaalet skal jeg ikke her komme nærmere ind paa.

Nogle Stykker var der ogsaa, som holdt sig til et enkelt Fag, og blandt disse staar Niels Madsen. I sin Ungdom kom han i Murerlære, og dermed var han bundet til Murskeen og Murerhaandværket, saalænge han formaaeede at arbejde, men en ondartet Nervenlidelse har igennem mange Aar plaget ham, saa han har forlængst maattet lægge op. Han er født 9. Marts 1855 i Rødby, hvor Faderen var Brolægger. Farfaderen havde tidlig haft Udlængsel og Eventyrmod i Blodet og var som ung Væversvend rejst fra Danmark til Spanien, hvor han blev gift og

boede i flere Aar, men under en Revolution udvistes han og kom hjem til Lolland igen. Madsens Fader var født i Spanien og 12 Aar gammel ved Ankomsten til Danmark; han kunde som ældre ikke tale spansk, men sang tit en Vise om det skønne Spanien, og Taarene kom ham altid i Øjnene ved at mindes det fjerne Fødeland.

Niels Madsen begyndte sin Skolegang i Rødby og har herfra et underligt Barneminde, idet han en Dag i Skolen sammen med de øvrige Børn og Læreren saa en mærkelig hvid Plet svæve rundt i Skolen. »Det var et Varsel om et eller andet«, sagde Læreren, da den endelig var forsvundet. Dagen efter fik han Bud om en Broders Død, og paa de allerfleste gjorde det hele et meget stærkt Indtryk, som Madsen heller ikke endnu har glemt.

Som Barn kom han sammen med en hel Del andre Rødbydrengene over til Lidsø for at stikke Tidsler paa Markerne. Betalingen var 8 Skilling om Dagen og ligesaa meget Mælk, de vilde drikke. Dertil kom Sejlturen, som de fik frem og tilbage mellem Rødby og Lidsø, saa det var en hel Oplevelse for alle disse Smaafyre. Senere kom Madsen som ung Murersvend til at arbejde med paa Opførelsen af den store Hovedbygning paa Lidsø, som daværende Godsejer Krüger lod bygge efter at den gamle var brændt ved den histo-

riske Brand, som Palle Rosenkrantz skal have haft til Model til Skuespillet »Den røde Hane«. I de sidste Aar før Konfirmationen kom Niels Madsen til at tjene paa en Gaard i Hyldtofte og gik saa i Skole der. Hans Husbondsfolk gav ham kun Kosten i Løn, og sit Konfirmations-tøj fik han af Baronnen paa Lung-holm.

Siden kom han i Murerlære. Betingelserne var foruden Kost og Logi en aarlig Løn af 15 Rigsdaler de 3 første Aar og 20 for det sidste. Murerarbejdsdagen skulde være fra 5 Morgen til 7 Aften med 2 Timers Middag, men i Middagsstunden maatte han skære Brænde for Mester og om Aftenen luge i Haven, saa det blev et langt Kvarter for Murerlærlingen. Som Murersvend fik Madsen 15 Mark om Dagen paa egen Kost og Logi. Et Svendebal holdtes hvert Aar paa Raadhuset i Rødby, og de indbudte Damer havde Slikkerier med sig. Ballet begyndte Klokken 4 om Eftermiddagen og varede til den lyse Morgen. Alle Deltagerne blev afhentet i lukket Vogn, saa det var meget herskabeligt, men da der ikke var ret mange Køretøjer til Raadighed, tog det jo lidt Tid at faa Selskabet samlet.

Sin Værnepligt aftjente Niels Madsen som Ingeniør og laa ialt inde i 21 Maaneder. — Marchpenge fik han fra Nykøbing til København. For at komme til Nykøbing maatte han vandre paa sine Ben fra Rødby, men en saadan Spadsereetur regnedes ikke for noget i de Tider.

Da Madsen slog sig ned som Mester, begyndte han i Errindlev, men boede der kun et Par Aar for saa at flytte til Taagerup. Her har han boet siden og i den forløbne Tid bygget en Række af Omegnens Gaarde og Huse. Han har været Enkemand i 3 Aar, men inden hans

Kone døde, naaede de at fejre deres Guldbryllup, hvilket blev en stor Højtidsdag for dem.

Under de mange Aars Ophold i Taagerup har han selvfølgelig lært mangfoldige af Sognebeboerne at kende, og adskillige bemærkelsesværdige Begivenheder har fundet Sted baade i og før hans Tid, som han véd at fortælle om. F. Eks. var der Jakob Israel, som boede i Taagerup Fattighus og ved et andet Fattiglems Begravelse havde drukket sig saa fuld, at han styrtede ned i Graven og fik Hovedet i Klemme mellem Kisten og Gravvæggen. saa de nær ikke havde faaet ham levende op. Forøvrigt har Taagerup Kirkegaard flere Grave, som der i særlig Grad lægges Mærke til. Bl. a. hviler her et Ægtepar, der druknede under Stormfloden, og der er alle Smaabørnene, som indebrændte ved den frygtelige Ildebrand paa Saksfjedgaard. I en Grav ligger en Tysker og i en anden to Russere, som under Krigen flygtede fra en tysk Fangelejr og senere som Lig blev fundet i en aaben Baad, der var drevet i Land ved Kramnitze.

I Taagerup skal i ældgammel Tid være afholdt store Markeder, men grundet paa at de forløb mindre pænt, blev de senere forlagt til Rødby. Anledningen til disse Markeders Afholdelse fortælles at være den, at to Kardinaler, Angelus og Richardus, udstedte et Afladsbrev for Taagerup Kirke, som den Gang var helliget St. Maria, og alle, som saa lagde en Gave paa Alteret, skulde faa 100 Dages Syndsforladelse — og for at saa mange som mulig kunde komme til at lægge deres Gaver opstod saa Markederne.

I Sognet skal der ogsaa tidligere have ligget en mindre Hovedgaard, Engebølle, og her mener nogle, at den verdensberømte lollandske Teolog Niels Hemmingsen er født.

Taagerup Præstekald har fra gammel Tid haft et meget stort Jordtiliggende, og mens den senere Undervisningsminister Kejser-Nielsen var Præst der, drev han selv hele Avlingen, der da var paa over Hundrede Tønder Land. En af de tidligere Præster, der staar anført som Nr. 7 i Rækken af de lutherske Præster, hed Hans Maas, og om ham er der opbevaret følgende artige Rim:

»Saa hastig døde Hr. Hans Maas,
han var i Lærdom ingen Gaas,
for Munden satte han ej Laas,
han evig have skal vor Ros.«

Til Taagerup Sogn hører Hyldtofte By, og ved to af Gaardene har man før i Tiden særlig bemærket sig

deres Ejermænd. Den ene ejedes nemlig af en Mand, som var den eneste, der skaanedes, da det grufulde Stibankemord blev begaaet. Den anden Gaard har været ejet af en tidligere Kusk paa Lungholm. Han havde i sin Tid kørt for den daværende Baronesse, og under en Køretur væltede Vognen ned i en Vandgrav, saa hun druknede. Kusken blev afskediget og fik derpaa Gaarden i Hyldtofte. Officielt hed det, at han havde faaet den, fordi han mistede sin Plads, men onde Tunger paastod, at han fik den, fordi Baronessen var sendt ud af Verden.

Det hele lever stadig i Folkemunde.

Alfred Madsen, Rødby.

»Herregud, er du fra Rødby!« er en Talemaade, som at sige er kendt over det ganske Land og som de fleste — og vel saa godt som alle Rødbyfolk har faaet revet i Næsen adskillige Gange; nogle har

det ærgret og irriteret, andre har fornuftigvis taget det med godt Humør og givet igen paa anden Vis. Gamle Smed Madsen hører til dem, der aldrig har taget det saa højtideligt, men haft et lunt og fornejeligt Smil tilovers, naar den gamle Vittighed løb af Stabelen. For Resten menes det, at Bemærkningen er fremkommen ved, at de andre Købstæder altid har set Rødby over Hovedet, fordi den i ældre Tider drev mere Agerbrug end Handel, saa derfor fik den Spotteglosen. Og

nægtes kan det jo heller ikke, at Byen tidligere har været ret uanseelig og ubetydelig, og indtil omkring 1840 havde den endnu saa mange Straatage, at den mere lignede en Landsby end en Købstad. Og i Madsens Barndom var der en Mængde Smaahjem, hvor der kun var Lergulv, saa storstadsagtigt kan det ikke siges at være.

Alfred Madsen, der er født 19. Maj 1850 i Rødby, har hørt meget af Byens Historie og har selv set meget forandre sig i den Tid, han kan huske tilbage. Og er Byen end ikke blevet stor endnu, var den dog langt mindre i hans Drengaar. Bl. a. er hele Kvarteret derude paa Ringsebøllevej, hvor han har boet i 59 Aar, vokset op i hans Tid. Før var der kun Sump og Vand, og alle hans Børn har plumpet i den store Grøft lige ved Hjemmet, og et Par Heste er en Gang druknet deri, saa der er stor Forskel paa nu og tidligere.

Skolevæsenet var ligeledes meget

kummerligt og ringe Skolen selv var gammel og daarlig, da Madsen gik i den, og der herskede stort Svi-neri, Alle gik med Træsko og spyt-tede paa Gulvet i lange Baner! Den ene af Lærerne skulde sørge for, at der blev fejtet, men Instruksen blev kun overholdt efter Forgodtbefin-dende, saa det hele gik paa bedste Beskub. Ved Skolen var tre Lærere og ingen Lærerinder, saa Smaapi-gerne fik ikke Undervisning i Haandarbejde, hvilket Madsens Ko-ne, som ligeledes er født i Rødby og har gaaet i Skole sammen med sin Mand, altid fandt var en stor Man-gel.

En af Lærerne drev Børnene man-ge Løjer med og havde slet ingen Respekt for. Hans Klæder var yderst elendige og pjaltede, og det var en yndet Sport at løfte hans Frakkeskø-der i Vejret for at se alle Lapperne bag paa Bukserne. Mange af dem hang kun fast i det ene Hjørne og dingledede saa ellers frit omkring. Hans Undervisning var mere end maadelig, saa alt stod sløjt til. Kun hos Kateketen, der ligeledes var Læ-rer ved Skolen, fik Børnene lært noget, og ham turde de heller ikke spille paa Næsen.

Madsens Fader var Smed i Rødby, og efter Konfirmationen tog Sønnen fat i Smedien Læretiden for en Smededreng i Byerne var gerne 5 Aar, men der var nogle Læredrenge, som fik Klæderne af deres Mester og maatte da blive i 6 Aar. Svende-lønnen var almindeligvis 1 Rigsdal-ler om Ugen samt Kost og Logi, men kunde ogsaa i enkelte Tilfælde komme op paa 7 Mark.

Sin Værnepligt aftjente Madsen som Mariner uden at komme ud at sejle og gik hele Tjenestetiden som Smedesvend paa Orlogsværftet. Hans Fader havde i 2 Aar taget sin Tørn som Bøsemager, og Svigerfaderen, der havde staaet som Garder og

været med i Trearskrigen, kom op paa 6 Aar, saa det var en lang Tid at trække i Trøjen Igennem en læn-gere Aarrække var Madsen almin-delig Grovsmed efter at han havde overtaget Faderens Forretning, men blev senere tillige Vand- og Gasme-ster. Her var hans Kone ham en stor Hjælp, idet hun rejste til Kø-benhavn og lærte at brænde Net, saa hun kunde lave de forskellige Gasbrændere.

Forøvrigt var det -en større Hi storie for Rødby som for alle andre Købstæder, da Gassen blev indført og Byens Gader oplystes ved Gas-lygter. I Madsens Barndom hang der kun 6 bedrøvelige Tranlygter hist og her paa en Husmur, saa det skulde ikke megen Belysning give i Staden. Men saa kom Gassen. Sikke den kunde lyse op! Men hvor skinnende et Skær, den end kunde sprede baade ude og inde, maatte den dog naturligvis alligevel vige for Elek-triciteten. Og saadan hele Vejen igennem — Forandring og Forbed-ringer overalt. Og Prisstigning har der ligeledes været. I 1850—60 kun-de en Hest blive beslaaet for 4 Mark, og i 70—80 for 1,80 a 2 Kr. Hvad den senere blev og er nu, véd alle Smede og Hesteejere.

Selvfølgelig har Madsen særlig fulgt den Udvikling, der har fundet Sted indenfor hans gamle Haand-værk, hvor man er gaaet fra Vogne og over til Biler og derved formind-sket Smedenes Arbejde. Andre Befordringsmidler er ogsaa kommet i hans Tid. Som Nabo til Jenbanen har han haft Lejlighed til at følge den fra første Spadestik blev taget og til den blev forlænget helt ud til Havnen. Her er ogsaa adskilligt af mindes og drage frem.

Som ungt Menneske oplevede Madsen Stormfloden med alle dens Rædsler paa Sydlolland, og særlig grufuldt var det Dagen efter at se

alle de døde Dyr, som laa spredt rundt omkring paa Marker og ved Hegn. Alene paa en lille Høj ude ved Klinten fandt man 13 Køer.

Madsens Hjem led ogsaa stærkt under Vandet, og kun med yderste Besvær fik han reddet deres store slagtetjenlige Gris. En Tønde med saltede Sild havde de faaet hejset op i Hanebjælken, og der hang den ogsaa godt nok, da man senere kunde komme ind i Ruinerne, men Spegesild var der ingen af. De var dog ikke gaaet til Søs, som meget andet — de var derimod gaaet i andres Maver. Det var jo ikke alle Stormflods-Redningsmænd, der fortjente Medalje for ædel Daad for det, de havde været med til at »redde«.

I Madsens Barndom var der ikke saa faa Originaler i Rødby, og især

husker han en indvandret Tysker, som blev kaldt for Tyske-Kaj. Hans Kone hed Grete, men han benævnte hende altid for Grethen. Samlivet var ikke idyllisk, og hendes stadige Trumf var »Sattegalme«. En Gang havde han laaset Døren for hende, saa hun ikke kunde komme ind, og Madsen hørte hende da raabe: »Du skal Sattegalme lukke op!« »Vil du saa kalde mig Herre, Grethen?« spurgte Tyske-Kaj inde fra. »Nej, Sattegalme vil jeg ej!« lød Svaret. Hvem der endelig gav Køb, fik Madsen ikke rede paa, men meget var der at more sig over.

Som Haandværker har Madsen lagt op, men ledig er han ikke, og Dagen lang færdes han ude i sin store Have, hvor der er rigeligt at forslaa baade Haand og Tanker med

Gertrud Lisse, Soesmarke.

Soesmarke har ogsaa sin interessante gamle Fortæller, nemlig Gertrud Lisse, der om ganske kort Tid er oppe paa de 95. Let og livlig beretter hun om de svundne Dage, da hun var Barn og ung og kunde tage sit Tag, saa godt som nogen. Og meget har der ligget til hende paa den lange Vej gennem Livet, og saa gammel hun end er, har hun ikke helt holdt Fyraften endnu, men har stadig et stort Strikketøj i Gang. Hun har aldrig været vant til at lægge Hænderne over Kors, derfor maa hun ogsaa trods sin høje Alder bestandig have noget at røre Fingrene til.

Gertrud Lisse er født 20. Juli 1840 i Vignæs, hvor Faderen havde

en Gaard. Som ung deltog hun i alt forefaldende Arbejde i Hjemmet og var med til Ungdommens almindelige Fornøjelser. I Julen og Fastelavnen havde de »Musik«, som blev holdt rundt om i Gaardene. Pigerne bragte da et Tørklæde fuldt af mange forskellige gode Ting — Klejner, Æbleskiver, Frugt og Nødder — med sig hjemme fra. Ved Ankomsten til Gildesgaarden blev de fyldte Tørklæder stillet op i et stort Kar og stod der, til hver Pige havde faaet sin »Nytaarsgave« — d. v. s. var tildelt en Balkavaler. Ved Gilderne var en Gildeskomite bestaaende af 3—4 Karle, som raabte alle Deltagerne op og bestemte, hvem der skulde høre sammen. Nogle Steder blev Valget foretaget med Skønsomhed, andre gik det med Dril. Naar Pigerne havde faaet deres »Nytaarsgave«, overrakte de vedkommende den lækre Madpose, som han senere kunde godte sig med. Nogle Aftener efter skulde han til-

bagelevere Tørklædet i Pigens Hjem, og han fik da gerne en Smule godt at putte i Lommen.

Som sin Tak for alt dette, skulde han naturligvis flittig svinge Pigen ved Gildet og sørge for hendes Traktering der.

Ingen havde Mad med hjemmefra, men Kaffe og Puns, Øl og Brændevin kunde købes paa Stedet, hvor Gildet holdtes, og her skulde Karlene pligtskyldig traktere. Ligeledes var det deres Skyldighed at skyde Nytaar ind for deres Dame, eller i Mangel heraf give dem en Potte paa Døren Nytaarsaften.

Ved de store Gilder, som blev afholdt ved Bryllupper og BARNEDAAR, mødte Gæsterne omkring ottehalvni for at faa Frokost, der bestod af Smørebrød og opplukket Bergfisk uden Kartofler, men med et stort Smørhul i. Til Middag vankede der Suppe, Pebenrods-kød og Æggeost, og om Natten igen Smørebrød; og de sædvanlige Drikkevarer mangledes selvfølgelig ikke. Noget at tage med sig hjem var der ogsaa. Naar Gæsterne kom, sad der indenfor Døren en Kone med en stor Kurv Kringler og Kager og delte en Kringle og en Tresnip Hvedekage ud til hver enkelt. Konen hørte gerne til Familien, og naturligvis var det en Ærespost at staa for Uddeelingen af Kagemaden. Andre Steder har det været Skik, at Konen i Huset selv skulde uddele Gildeskringlerne, og man fik dem da ved Middagsbordet, men her var det altsaa overladt til en anden og givet ved Ankomsten. Saaledes havde hver Egn sine forskellige uskrevne, men hævdvundne Regler at gaa efter. Ved Gilderne hørte Dansen jo ogsaa til, og der dansedes da fra tidlig paa Aftenen og hele Natten til Solen stod paa Himlen den næste Morgen.

Da Gertrud Lisse var 26 Aar,

blev hun gift med en Gaardmand i Slemminge. Han havde været gift to Gange før, saa hun blev hans tredie Kone og Stedmoder til 9 Børn, hvoraf de 3 var ældre end hun. Selv fik hun 6 Børn. De 4 lever endnu og desuden har hun 16 Børnebørn og 20 Børnebørnsbørn, saa det er en stor Familie, naar alle bliver samlede.

Et af Oldebørnene er gift, men Tipoldemor er Gertrud Lisse dog ikke.

Efter Mandens Død kom hun siden til at bo i Kalø, hvor hun boede i 32 Aar og gik da ud som Kogekone. Betalingen var gerne 1—2 Kr. for et Gilde. I 24 Aar arbejdede hun ogsaa i Barkhuset, der laa ved det sorte Hul i Storskoven under Oreby. Paa Barkpladsen var 4 faste Arbejdere foruden Høstfolkene, som hjalp til ved Barkens Høstning. Arbejdet var meget strengt og begyndte enten 9. eller 10. Maj og varede til Slutningen af Juni. Naar Barken havde ligget paa Lad og var tørret, skulde den hugges paa Længde med en Tændstik. Den sorteredes i tre Afdelinger — Spejlbark, Mellembark og Stangbark. Spejlbarken kunde være omtrent som Sølv, og heraf leveredes hvert Aar 30 Centner til et Apotek i København. Mellembark og Stangbark solgtes til Skipper og Garverier.

Arbejdsdagen var fra 6 Morgen til 7 Aften med en Dagløn paa 80 Øre. De sidste Daghyrer var dog oppe paa 1,75. I Begyndelsen var Arbejdet under Skovrider Kochs Overledelse, men siden kom Skovrider Bang. En længere Aarrække har Barkningen saa ligget stille, men er nu taget op igen, og Gertrud Lisse følger interesseret med i, hvordan der arbejdes med den stærke Egebark fra de store gamle Træer. Det er jo altsammen noget, hun har nøje Kendskab til.

For ca. 3 Aar siden kom hun meget alvorlig til Skade ved en Primus-Ekspllosion og maatte i 7 Uger ligge paa Nykøbing Sygehus. Ingen troede, hun havde kommet over den frygtelige Forbrænding, men trods sine 92 stod hun det alligevel igen nem og slap efter Omstændighederne vel derover. Bo alene og selv som før passe Hus og Hjem kunde hun efter dette dog ikke, men er nu flyttet til en Søn, der er Skovløber ved en af Oreby Skovene.

Og her har hun saa Tid til at lade mangt og meget fra forrige Dage passere Revu. Bl. a. mindes hun en meget sørgelig Begivenhed fra Vignæs, hvor 3 Drengene, den ene hendes Fætter, faldt igennem Isen paa »Bysjøvling« og druknede.

Fra Krigene har hun ogsaa en

hel Del Erindringer, og en af hendes Brødre var med 64, men kom dog uskadt hjem igen.

Et af de stærkeste Minder fra de senere Aar stammer fra den Dag, da en af hendes Sønnedøtre, der er gift med en Missionær i Indien, sammen med sin Mand blev indviet til Udsendelsen. Højtideligheden fandt Sted i Majbølle Kirke og gjorde et stærkt Indtryk paa den gamle Farmor.

Endelig er der ogsaa Mindet om, da hun selv fyldte 90. Hun blev da vist megen Opmærksomhed, og ca. 100 Mennesker kom for at ønske til Lykke.

Og nu staar saa snart de 95 for Døren. Her er sikkert ogsaa noget i Vente for Gertrud Lisse. —

Lars Peder Pedersen, Oreby.

Orebygaard hører til Lollands ældste Herregaarde, og allerede 1347 nævnes en af dens

Ejere, Sivert Lauritsen. En anden var den store Erik Sjællandsfar. Siden har den været ejet af Slægterne

Blaa, Hvidtfeld, Bølle, Brahe og Ulfeld; bl. a. skal to af Korfitz Ulfeldts Brødre have haft den i Besiddelse.

Senere kom Grev Holck, Abraham Lehn og dennes Søn, Poul Lehn, der 1784 oprettede Baroniet Guldborgland. En Datterdatter af ham blev først gift med Kammerherre Kaas og efter hans Død med Baron Rosenørn. I sidste Ægteskab var tre

Sønner, deriblandt den gamle Ekscellence, som han altid kaldtes, tidligere Udenrigsminister Otto Rosenørn-Lehn, der døde ugift. Efter ham kom en af hans Brødre, den nuværende Barons Fader.

Som gammel indfødt Orebyer kender Karetmager Petersen meget til Orebys Historie og kan fortælle adskilligt baade om Byens, Slottets og dets Ejere, hvoraf han personlig har kendt flere af de sidste. Paa hans Væg hænger en Del Billeder af den Rosenørn-Lehnske Familier. Der er saaledes den gamle Ekscellence og hans Moder, Kammerherreinden Kaas R.-L. Ud af hele Slægten staar de to vel nok højest. Ekscellencen var jo en Personlighed, der blev regnet med langt ud over Orebys Grænser, og Kammerherreinden var en Dame, som betød meget for sin Egn. Godgørende var hun, og paa mange Maader gjorde

hun et efter sin Tid betydeligt Arbejde for at faa Godsets fattige sat i Virksomhed, saa de dog kunde faa nogen Fortjeneste. Saaledes sørgede hun for, at Kvinderne fik Spind af Uld, Hør og Blaar, og som en indirekte Følge af dette anlagdes der et stort Væveri i Oreby. Til Tider arbejdede her 11 Svende, og Væveriet var vidt kendt for sit fine Dækketøj.

Alt Linned til Slottets Forbrug leveredes ogsaa herfra, saa det hele gav Brød til adskillige, men da Kammerherreinden døde og Faarene lagdes af og man hørte op med at dyrke Hør, kunde Væveriet ikke længere holdes gaaende. Det blev nedlagt og et Snedkeri kom i Stedet. Heller ikke dette kunde klare sig i det lange Løb, og endelig tilsidst blev der aabnet en Købmandsforretning paa det gamle Væveris Grund.

Forøvrigt har Oreby ikke i ældre Tid haft nogen Købmandshandel, saa man maatte søge ind til Saxkjøbing for at faa sine Varer. Kun i Kroen hos Madam Mengel kunde man faa alle Slags Spiritus samt salt Sild, og særlig Brændevin blev her solgt i store Maader! Som Navnet Rosenørn-Lehn var knyttet til Slottet, var Mengels Navn ogsaa gennem en længere Aarrække bundet til Kroen, der først var forpagtet af gamle Mengel og senere af hans Søn. Begge var Skippere og sejlede stadig ud, imens styredes Kroen af Kvindehaand. I Oreby Kro var der ogsaa tidligere stort Rykind de hellige Dage, da Folk med Hestekøretøjer kom for at se Slotshaven og de smukke Omgivelser, men nu i Bilernes Tid er det kun et hastigt Sus, og saa er alle borte igen. Haven er jo heller knap den Seværdighed, som den var før, da det hele laa hen til Pryd, medens en stor Del nu drives som Handeltsgartneri. Og Folk er blevet forvente

og har set mere end en Herregaards-have, saa den Slags virker ikke saa imponerende.

Ved Havnen var der ogsaa før mere Liv. Da havde den kendte Købmand Fæster, Saxkjøbing, ikke mindre end fire store Fartøjer, der gik i Englandsfart, og omtrent alt Kornet fra hele Østlolland blev kørt til Oreby og sejlet ud derfra; men saa kom Lollandsbanen og Nykøbingbroen, og dermed fik Saxkjøbing-Oreby Handel og Sejlads det første Knæk, som aldrig forvandedes.

I Oreby har før staaet en Mølle, som siden flyttedes til Kalø. Fra langt tilbage i Tiden har man ligeledes haft Skole og Smedie, men Skolen var da kun med 2 Klasser. nu er den oppe paa fire. I forrige Dage var der 12 Bøndergaarde i Byen, men de 8 er forsvundet og blevet til Herregaardsjord. Det er jo den Vej saa meget er gaaet.

Lars Peder Pedersen, der fortæller om alt dette, er født 12. November 1853 i Oreby. Faderen var ogsaa født der og ligeledes Karetmager eller Hjulmand, som det den Gang mest hed, saa Bestillingen er gaaet i Arv fra Far og til Søn igennem tre Generationer, idet Pedersens Søn ogsaa har taget det gamle Familie-Haandværk op. Som Lars Peder Pedersen har set megen Forandring i og ved Oreby, er der ogsaa meget forandret indenfor hans egen Profession. I Grunden er der vel ikke ret mange af endnu bestaaende Fag, der har lidt mere end netop Karetmagervirksomheden. Faa lavet en ny Vogn er snart kun en Saga blot. Stadsvognne er man forlængst færdige med, og mangfoldige interesserer sig ikke engang for en Arbejdsvogn. Alt skal gaa med Biler, og her er ikke meget Brug for en Karetmager.

Adskilligt andet er ogsaa gledet ud. Da Pedersen begyndte at kunne

haandtere Økse og Sav, var han med til at lave Trætøj til Plove og Svenskharver, og alle Tromlerne var ligeledes af Træ — men hvem tænker paa den Slags Redskaber i vore Dage. Han har ogsaa lavet baade Skovle og Grebe. Gik det højt, kunde der blive sat en Jernhytte paa Spiserne, men det var ikke nær- altid Tilfældet. Man hjalp sig med dem, som de var; og paa det store, nu nedlagte Teglværk under Orebyg- gaard, anvendte man aldrig andet end disse Træskovle. Og med Træ- Møggrebene læssede man Gødningen uden at kny.

Nutildags vilde vist de fleste fnyse slemt med Næsen, hvis de skulde i Lag med den Slags Arbejds-Værk- tøj, men det maa dog indrømmes, at som paa saa mange andre Felter

har det nye skaaret noget i Stykker for dem, der her har haft deres Erhverv. Men saaledes gaar det jo hele Livet igennem, og Karetmager Pedersen klager da heller ikke sær- lig derover. Han fortæller bare nøg- tert og roligt, at saadan har det forhen været.

Med Undtagelse af sin Soldatertid, hvor han laa 7 Maaneder inde som Garder og et kort Svendeophold i Nakskov, har Pedersen altid levet sit Liv indenfor Orebys Grænser. Som ung lærte han at spille og le- verede Musikken til mange af Omeg- nens Gilder, men for flere Aar siden spillede han op til den sidste Dans.

Men sit Haandværk har han ikke sluppet. Endnu skal han hver Dag føle et Stykke Træ imellem Hæn- derne.

Maren Stine Hansen, Taagerup.

Herregaarden Lungholm skal væ- re opført paa det gamle Olstorph eller Olstrupgaards Grund og bygge- des af Hr. Palle Rosenkrantz til Krænkerup. Det nye Navn gav han Gaarden efter sin Frue Elisabeth Lunge. Foruden den da tilhørende Jord skal han have lagt et Par Smaahyer, Pugerup med tre Bøn- dergaarde, og Alstrup med to Gaar- de ind under Lungholm, som han saa senere overdrog til sin Sviger- søn, Erik Rosenkrantz, der i sin Tid var Gesandt i England, mens Crom- well var ved Magten. Der fortælles ogsaa herom, at Cromwell en Gang led ham høre, at han var for ung til at være Gesandt, hvortil Rosen- krantz svarede: »Mit Skæg er dog ældre end eders Republik!»

Efter Rosenkrantzerne har Lung- holm været i Hænderne paa flere andre Slægter — Holck, Trolle, Kaas og Reventlow paa Christians- sæde. Den sidste indlemmede Godset

under sit Grevskab. Siden købte Ba- ron Poul Abraham Lehn Godset og oprettede det som Stamhus for en af sine Dattersønner. I 1819 blev det ophøjet til Baroni Sønderkarle og Ejerens Navn var nu Bertouch- Lehn.

Naturligvis har Lungholm som alle andre Herregaarde haft en lang Række Arbejdere og Tjenere. Flere af dem er ogsaa baade født og op- vokset og har siden fundet Døden paa Gaarden uden at kende stort an- det til Livet og Verden, end hvad der har mødt dem her. Og Søn har fulgt efter Far og Datter efter Mor hele Trædemøllen igennem, og for de allerfleste af disse Herregaards- arbejders Vedkommende prægedes Slægten af Fattigdommens knuge- de Tryk.

Maren Stine Hansen er en af dem, der saa at sige fra Fødslen af har været knyttet til Lungholm. Hun er født 7. November 1854 i Hyltdtofte.

Faderen var Tækkemand og Arbejdsmand paa Herregaarden, og Moderen arbejdede der i Haven. Hans Fortjeneste var 4 Mark og hendes 28 Skilling om Dagen paa egen Kost. De havde 9 Børn, og Hjemmet var over al Maade fattigt. Den unge Baron Poul traf ofte den gamle Hævekone og lovede, at han siden vilde gøre noget for hende. »Tænk paa mine Børn,« bad hun saa, da hun mente, at for hende selv kunde det ikke blive nogen Forandring eller Bedring i Kaarene.

Da Maren Stine Hansen blev voksen, kom hun til at tjene som Mellempige paa Lungholm. Hun maatte her være med at malke og ellers hjælpe til med lidt af hvert. Lønnen var 18 Rigsdaler om Aaret Efter at hun var gift, kom hun til at bo i et af Godsets Arbejderhuse og blev senere Malkekone. Manden var Skomager af Profession, men kunde ikke taale det stillesiddende Arbejde, saa han maatte ligesom tidligere Svigermoderen til at gaa i Haven, hvor han kunde tjene 30 Kr. om Maanedes. Som Malkekone for at malke 18—20 Køer 2 og somme-tider 3 Gange daglig fik Maren Stine 4 Kr. 20 om Ugen — alt naturligvis paa egen Kost. I halvaarlig Husleje gav de 15 Kr., hvilket selvfølgelig var en billig Betaling for at have Tag over Hovedet, men af de smaa Indtægter kunde der heller ikke skaffes store Udgifter, og i det hele var det svært at »substere«.

Foruden Malkningen, som der skulde begyndes paa Klokken 3 om Morgenen, maatte Maren Stine tage andet Arbejde med Roelugning, Høstning og hvad andet, der ellers kunde falde, og i 18 Aar hjalp hun saaledes til paa en af Gaardene i Nærheden. Til sidst kom saa Dagen, hvor det lettede lidt. For flere Aar tilbage havde Herskabet paa Lungholm bygget en Stiftelse eller et

Asyl, som det mest kaldes, i Taagerup, og her fik Maren Stine en Stue, som hun endnu bebor.

Naar man sammenligner Asylet med Nutidens moderne Alderdomshjem, falder det unægteligt slemm igennem, men tænker man paa, hvordan Forholdene var, da det blev bygget, maa man indrømme, at det den Gang var et stort Gode for en udsult Herregaards Arbejdsmand og Kone at komme ind her. Stiftelsen har 8 Stuer med en Stue til hver Familie. Tidligere har to Enkemænd eller to Enkekoner maattet bo sammen, saa der altsaa kunde gives Ly for flere, men nu har de enligstillede dog hver sit eget Rum, Men her er kun to Køkkener til dem alle, saa fire Partier skal holde til i hvert og her lave deres Mad. Det siger sig selv, at dette ikke skaber idylliske Forhold. Fra Begyndelsen af var der aabne Skorstensarner, hvor alles Gryder kunde hænge paa Rad, men nu er der kommet to Komfurer i hvert Køkken, og dem maa man saae at enes om. Helt let er det naturligtvis ikke, naar alles Middag jo gerne falder paa ens Tid. Men Primus og andre Kogeapparater hjælper selvfølgelig meget ud over det svære Punkt.

Før i Tiden skulde de ogsaa besørge Vasken fra Skorstensarnen, da der ingen indmuret Vaskekeddel fandtes, og det kneb da ofte for de gamle at hive en større Gryde op og ned ved Arnen, men nu er der bygget et særskilt Vaskehus, saa de er dermed friet for de forrige Besværligheder. Køkkenet tjener tillige som Indgang for de Personer, der hører til her, og et Par store Halvdøre aabner Adgangen ud til Vej og Gaard. Alt er saaledes meget primitivt, men i de forløbne Aar har mange dog været taknemlige for her at kunne have deres »Tæty«.

Foruden Hus og et Stykke Have

faas der frit Brændsel samt 10 Kr. pr. Maaned og ekstra 35 Kr. til Jul!

Som det var Lungholm, der byggede Asylet, var det da ogsaa Godset, der gav, hvad der blev givet, men nu sorterer det under Stiftsmidlerne. Baronessen sender dog stadig Beboerne en lille Julepake med lidt Kaffe og Sukker, og det hænder ogsaa, at der kommer en Lagkage, ligesom hun selv af og til aflægger sine gamle Arbejdere et Besøg. En saadan Visit lyser altid op for Maren Stine Hansen, og Berthouch-Lehnerne har stedse været et flinkt Herskab, siger hun.

Fra Barn af har hun hørt om en graa Dame, som spøgede paa Lungholm, og ligeledes skulde der være en stor, sort Hund, som løb rundt ved Nattetider. Blot den fik Lov at gaa i Fred, skete der intet, men slog nogen efter den, blev vedkommende straks syg. Maren Stine har dog ikke selv set hverken Dame eller Hund, saa hun garanterer ikke for Paalideligheden.

Men sært skulde det jo ogsaa være, hvis der ikke knyttede sig et eller andet mystisk til en gammel Herregaard.

Karen Marie Petersen, Vaalse.

Da Vigen mellem Vaalse og Nr. Vedby skulde udtørres og Dæmningen anlægges, gav det Arbejde til adskillige Mennesker. Naar al Jorden skulde flyttes enten med Heste og Vogn eller trilles pr.

Hjulbør og læsses med Spade og Skovl, blev der Brug for mange raske Arbejdshænder. Karen Marie Pedersens Fader, der var Arbejdsmand og boede i Nr. Vedby, var ogsaa iblandt dem, som tog en Tørn med her. Ret meget om Arbejdet eller Livet ved Anlæggelsen og Udtørringen fortalte han dog ikke. Han var en lille, stilsfærdig Mand og ikke i Besiddelse af ret mange Kræfter, saa han var baade før og siden altid træt og foraset, naar han kom hjem fra sit Dagværk og søgte gerne til Sengs, saa snart det paa nogen Maade var ham muligt. Og naar han skulde møde tidlig om Morgenen og

først fik Fyraften, naar Solen forlængst var gaaet af Himlen og som Regel havde lange Veje at træde med de tunge Træsko baade frem og hjem, saa Børnene heller ikke ret meget til ham de søgne Dage.

Men hørte Karen Marie Petersen ikke stort af Faderen om, hvordan Forholdene tidligere var, har hun gennem andre faaet en hel Del at vide og husker ogsaa selv, hvorledes mangt og meget har forandret sig i hendes Tid. Før Udtørringen stod det blanke Vand tæt op til Vedby, og de gamle Vedbyer sejlede da derfra over Vigen til Vaalse, hvor der holdtes et aarligt Krammarked. En Blikkenslager var gerne den, der førte Markedsgæsterne frem og tilbage, og naar de naaede Markedshyen, var der et bestemt Sted, hvor de maatte tolde. Ude i selve Vigen var et Par Holme-Storholm og Lilleholm — og her havde Vedbyerne om Sommeren nogle Kreaturer i Græsning. Naar det var Lavvande, kunde de ride derud.

Efter at Udtørringen havde fundet Sted, blev der hver Sommer afholdt et Holmbal ude paa Storholmen, og

Karen Marie har været med her som Barn. Dansesko havde hun dog ikke paa, men maatte nøjes med et Par nye Trætræsko med blanke Blikgjord om. Hendes Mand har som Dreng været i Kirke med et Par hvide Blaarlærredsbukser paa, saa alt det taler om andre Tider og andre Forhold end dem, vi nu er inde i.

Da de første Pumpeværker, som blev anbragt ved Kanalen, ikke duede, gik Vandet om Vinteren næsten i sin gamle Højde, og Karen Marie har ofte sammen med Skolekammeraterne løbet paa Is fra Vedby og halvvejs til Vaalse. Den gamle Lærer Larsen, som hun gik i Skole hos, bavde tit sin Hyre med at kalde Flokken tilbage, naar den i Fri kvartererne var søgt altfor langt ud.

Karen Marie Petersen er født i Nr. Vedby 21. Februar 1849. Efter Konfirmationen tjente hun forskellige Steder der paa Egnen og maatte som sine andre Jævnliges tage Del i alt forefaldende grovt Udenomsarbejde. Saaledes var hun med at lægge Dræninger af Sankesten og grøn Tang. Nogle brugte at dræne med Sten og grønne Pileris, men hendes Husbond holdt sig til Tangen, og saa primitivt det hele end var, hjalp det dog paa Jorderne, hvor disse blev anlagt.

I sine yngre Dage hærgedes hun stærkt af Feberen, som tilsidst gik over til at blive Hverdagsfeber. Om sider fik hun den dog skrevet af. En, der kunde lidt mere end sit Faderwor, skrev noget paa en Lap Papir, og denne Seddel skulde hun bære paa sit Bryst i 13 Dage; derefter skulde den brændes. Hvad der stod paa Sedlen, vidste hun ikke, da det var hende strengt forbudt at læse det, og hun skulde nok vogte sig for at gaa imod Budet. Kunde hun slippe den martrende Sygdom, var det ikke værd at lade utidig Nysger-

ighed træde hindrende i Vejen. Hun fulgte derfor i et og alt, hvad der var hende budt, og Feberen var hun dermed kvit. At hun var mere end glad for den hemmelighedsfulde Feberafskrivning, siger sig selv. Et andet halvvejs Mirakel har hun ogsaa været ude for. Som ung havde hun Plads hos en Gaardmand i Øster Kippinge og blev her angrebet af Tyfus, som da rasede flere Steder paa Egnen. Sygdommen hentede hun inde i Høkeriet, hvor Høkeren laa syg. Foruden ham var der fire andre angrebne der i Byen. Til dem alle fem blev der hentet Doktor, men Karen Maries Madmoder plukkede en hel Del forskellige Urter, som groede omkring ved Grøfter og Gærder og kogte deraf en bitter Drik til hende. Den var ikke god at faa ned, men den var krabat, og her skete saa det vidunderlige, at medens Karen Marie kom sig ved Urtedrikken, døde de andre fem, som alle havde haft Doktor. Det var just ikke nogen Ære for Lægevidenskaben ikke at kunne staa Maal med et gammelt Husraad tilberedt af en almindelig Bondekone, og man forstaaer godt, at flere af de ældre efter dette saa med mistænksomme Øjne paa Lægernes Kunst og derfor hellere vilde holde sig til det, de kunde skaffe sig fra Naturens Haand. For Karen Marie Petersen blev der dog et langt Sygeleje, og det varede længe, før hun kom til Kræfter. Men Livet reddede hun, og hendes Madmoder, der ellers ikke var af de allerbedste, ydede hende en god Pleje foruden at traktere hende med de bedste Snapse.

Da Karen Marie blev gift, kom hun til at bo paa Vaalse, hvor hun har været siden, og ligesom hun som Pige maatte tjene for en lille Løn, har hun her som Kone arbejdet for en lille Daghyre.

For at malke 3 Gange om Dagen

paa en af Gaardene kunde hun tjene 30 Øre om Dagen. Sorg og trange Tider i Hjemmet har hun ogsaa prøvet at friste, og særlig blev en Vinter meget svær. Et Barn døde 17. Decbr., et andet den 23. En lille Dreng blev født 16. Januar, og 1. Februar døde det tredje Barn, saa

det var strengt at komme igennem. Børnene var henholdsvis 3—6 og 9 Aar gamle, og blev alle revet bort af Difteritis. Moderen fik her et Knæk, som hun vel aldrig helt har forvundet, men trods alt er hun dog naaet højt op i Aarene og har det efter sin Alder alligevel godt.

Stine Nielsen, Lillebrænde.

Igennem en længere Aarrække var Vidiehæterne eller Vidiekyserne, som de ogsaa kaldtes, et fast Led i hver eneste falstersk Landbokvindes Sommerhovedtøj. De fleste Hætter var af Sirts, nogle lyse, andre mørke, gerne rettende sig lidt efter Ejerindens Alder. De yngre

vilde selvfølgelig helst møde op med noget lyst blomstret i livlige Farver, medens de ældre mest af praktiske Hensyn holdt sig til det lidt mørkere Stof, der ikke krævede saa megen Vask. Flere gamle Koner, der havde lagt Nationaldragtens Hovedtøj, men ikke vilde gaa over til de moderne Hatte, havde ofte Vidiehætter af sort Silke eller Lasting, som de brugte til Stads om Sommeren, saa Hæterne var anvendelige baade til Hverdag og Højtid. Alle kunde ogsaa en Tid lang bruge en nystivet Vidiehætte, hvis de en Helligdag skulde et lille Svip hen hos Naboer og Bekendte, men lidt efter lidt begyndte de unge Gaardmandsdøtre at rynke paa Næsen heraf. Det var ikke fint nok at gaa med Hætte, naar de var til Besøgelse —

nu vilde de have Hat paa Hovedet, ligesom naar de skulde rigtig i By. De ældre rystede paa Hovedet over al denne Fornemhed, men alligevel varede det ikke længe før de yngre Gaardmandskoner fulgte i deres forfængelige Søstres Køl vand.

Tjenestepiger og Husmandskoner var en Tid ene om Søndagshæterne, men saa begyndte Pigerne ogsaa her at knibe udenom. Naar den jævnaldrende Datter i Gaarden stadig flottede sig med Hat, kunde en anden en virkelig heller ikke være bekendt at nøjes med Hætte. Til sidst var der kun de ældre Huskoner tilbage. Paa en vis Maade var de standhaftige nok, men omsider blev deres Skanse dog ogsaa brudt, og dermed var Hæternes Helligdagssaaga ude. Nu var de ene henvist til Hverdage, og her gjorde de udmærket Fyldest. I det hele kunde der vel næppe findes en mere praktisk Hovedbedækning i den varme Sommertid end netop Vidiehætten. Let og skyggende baade for Ansigt og Hals var den ganske ypperlig, naar nogen skulde arbejde ude en hed Solskinsdag. Man skulde næsten tro, at Vidiehætten her kunde holdt Stillingen til Verdens Ende. Men ak og nej — da Krigen kom, fik saa godt som alle Raad til at købe mindst en ny Hat hver Sommer, og som Følge deraf blev der snart mange gamle afjaskede Sommerhatte, som ikke var gode at gaa

til Hverdag med. Og hvad skulde man saa med Hætterne? De var helt overflødige, og tilmed skulde de vaskes og stives og stryg^{es} — det skulde Hattene derimod ikke, saa det var den rene Besparelse at kassere Hætterne og ene holde sig til de dejlige Hatte. Enkelte vilde dog ikke helt bort fra Vidiehætten, og Stine Nielsen, der gennem mangfoldige Aar har været en særlig Meister i at forme disse, har endnu hver Sommer faaet Bestilling paa at sy nogle Stykker. Da jeg besøgte hende, skulde hun just afsende 3 til en Forretning i Stubbekøbing. Betegnende nok gaar Hætterne til Østfalsters Hovedstad. Østfalstringerne har jo gennemgaaende holdt længere fast ved det gamle og tilvante end f. Eks. Nord- og Vestfalstringerne, og dette gaar igen helt ud til Hætterne — hvilket efter min For-
 mening er meget fornuftigt. Skulde jeg Dagen lang arbejde i Mark og Have, vilde jeg ogsaa bede om en Hætte.

Stine Nilsen, der har syet de mange Hætter og almindeligvis faaet 60 Øre for Stykket, er født 8. Maj 1850 i Ønslev. Hun har altsaa passeret de 85, og vist ikke ret mange i den Alder gør hende det efter at kunne sy til en Købstadforretning.

Hendes Forældre døde tidlig, og hun var kun 8 Aar, da hun mistede sin Moder og 14, da Faderen døde. Efter Konfirmationen kom hun til at tjene i Eskildstrup, og ved sit Giftermaal flyttede hun til Lillebrænde, som før i Tiden er skrevet for Brønningy litlæ. Lillebrænde er det mindste Sogn i Nørreherred, men til Gengæld kan det prale med at have Falsters største Indsø — Barup Sø — indenfor sin Grænser. I Nærheden af Søen har der i Middelalderen staaet en større Bygning af røde Munkesten, men om det har været et Slot eller en Kirke, er ikke

konstateret. Barup By er forøvrigt i Valdemars Jordebog kaldt for Bættethorp.

Da Stine Nielsen kom til Lillebrænde, havde Byen et meget gammelt og faldefærdigt Fattighus med 4 Stuer og 2 Køkkener, og Beboerne havde det her som i alle andre Fattighuse kummerligt og elendigt. Sognet hører jo sammen med Tor-kildstrup, og fra gammel Tid har Kommunen haft en Jordemoder iblandt sine Indbyggere. En af de tidligere Jordemødre, Maren Rasmusdatter Strange, født 1761, død 1822, var forøvrigt den første falsterske Landsbyjordemoder, som havde læst i København og faaet en virkelig Uddannelse. Før havde man hjulpet sig med de »hjemmelavede« Jordemødre, som blot var »forhørt« af 3—4 af Sognets »bedste og vittigste« Koner og desuden havde aflagt Vidnesbyrd overfor Præsten om, at de kunde deres Fadervor og de 3 Trosartikler! Intet Under, at mangfoldige Barselkvinder i de Tider fandt Døden i Barselsengen. Lillebrændes store Gaard var Blæsbjerg, og her høstede Stine Nielsen under gamle Wrede. Sønnen, unge Wrede, var ikke nær saa »kranget« som Faderen, der altid havde som et Øje paa hver Finger for at se, om Folkene hængte i, som han ønskede! Wrederne stammede fra Lolland og flyttede senere dertil igen og stiftede der et større Legat. Selvfølgelig havde Lillebrænderne gerne set, at Wredeslægten havde betænkt Sognet lidt, men det skete ikke. Kommunen har dog et andet Legat, idet en Gaardejer Bom, der mistede sit eneste Barn af Tuberkulose, har stillet en Sum til Raadighed for tuberkuløse Patienter, hvor unge Mennesker først kommer i Betragtning.

Stine Nielsens Mand var Murer og Tømrer, men Daghyren var i de

første Aar kun 3 Mark, saa der kunde godt være Brug for lidt ekstra Fortjeneste. Stine arbejdede derfor stadig med, saa vidt hun kunde, snart ude paa Gaardene ved det grove Markarbejde og snart hjemme i sin Stue med Naal og Traad. I Begyndelsen syede hun alt i Haan-

den, men da hun saa en Gang fik en Bestilling paa 20 Skjorter, maatte hun gøre Udvej for at faa en Maskine. Og trolig har hun slidt baade den og dens Efterfølger, som nu til hendes Sorg heller ikke rigtig vil makke ret, saa det kniber for hende at faa syet de sidste Vidiehætter.

Ole Petersen, Skovby.

Skerne Skov har fra tidligere Tider nydt Æren af at være Samlingssted for nogle af de første Skovfester og politiske Møder, som er afholdt paa Nordfalster. Ole Petersen, den er født 11. Marts 1855 i en af Skerne-Gaardene, fortæller herom, at han som Barn var med til adskillige af disse Skovballe, som da var en meget stor Begivenhed. Ophavsmanden til dem var en lille vanfør Skræder, som foruden Professionen ogsaa drev lidt Høkerhandel der i Byen. Hans Søn var ligeledes vanfør og Skræder og boede og arbejdede sammen med Faderen. Her hos disse værkbrudne Skræder-Høkere samledes Byens Karle og Drengene om Aftenen, og som Regel var der stor Diskussion. Karlene havde frit Slag til at udtale sig, men var der en næsvis Knægt, der vilde snakke lidt for højt, bankede den gamle paa Bordkanten. »Snak du under Bordet!« bød han bistert, og dermed var der lukket af for al formastelig Indblanden i Debatten. Da Jernbanen 1872 blev anlagt fra Orehoved

til Nykøbing, hentedes en stor Del af Gruset fra Skerne, og mange af Arbejderne boede der; hermed kom en hel Storhedstid for Skræderen, som da svang sig op til at blive Spækhøker og handlede med mange forskellige Slags Varer. Efter Faderens Død solgte Sønnen siden Forretningen og flyttede til Gunslev, hvor han startede en anden lille Høkerhandel »Smutten« i Nærheden af Andelsmejeriet »Nutiden«, saa det var i Grunden Folk, der under smaa Omstændigheder forstod at sætte noget i Gang.

Imellem det, der i særlig Grad havde de unges og forøvrigt ogsaa de ældres Interesse, var altsaa Skovballeerne.

Tidligere havde man i Skerne ligesom i alle andre Byer gaaet til Gilder og Leg rundt om i Gaardene og moret sig der paa gammelkendt Vis, men nu kom Skovballeerne, — det var noget nyt, som der kom til at staa hel Glans om. Bønderne kørte alt, hvad Skræderen skulde have kørt af Dansegulve og Telte og forskellige andre Ting, og de unge Piger bandt Kroner og Kranse og Guirlander i lange Baner og mødte op med Aftenen før Ballet skulde holdes. Alle blev saa trakteret med Kaffe, og der var Feststemning over hele Forberedelsen. Skovballet begyndte allerede Kl. 2 om Eftermiddagen, og den gamle Skræder aabnede selv Dansen og svang sin Da-

me af Hjertenslyst; derefter var der et Par Timers fri Dans for Børn. Ogsaa de gamle mødte tidlig paa Dagen for at se paa Børnene og snakke sammen, og naar der var syslet hjemme i Gaardene myldrede de unge frem i stort Tal. Et Skovbal i Tresserne var en Begivenhed, som nok skulde kunne trække Folk.

Den første egentlige Skovfest holdtes 1869 til Fordel for Gunslev Sogns Sygekasse. Gaardejer Lars Mortensen og gamle Lærer Hansen, Gunslev, ledede Mødet, hvor bl. a. den kendte Politiker I. A. Hansen var kommet til Stede som Taler. Store Gaver var skænket til Tombolaen, og Mængder af Mennesker strømmede sammen, saa det blev en Dag, som Skernerne ikke let glemte. En anden stor Fest blev holdt 1886, da de tidligere Fæstere under Stangrup Gods fejrede Hundredaaret for deres Overgang til Selvejere. Her var Folketingsmand N. I. Larsen en af Talerne, og Tilstrømningen var ogsaa ovenud, saa der stod helt Ry af Skernefesterne. Siden er der ogsaa afholdt andre store politiske Møder med flere forskellige Talere, bl. a. Vilhelm Lassen og Dr. Munch —, men efterhaanden som Aarene gik, og Folk blev baade mere mødevante og mødetrætte, er det hele faldet bort, og den lille Skerne-Skov ligger hen i stille Ubemærkethed. Foruden Skoven havde Skerne ogsaa sin Sø, som Børnene i Ole Petersens Barndom gerne vilde ligge og plaske i. Og Søen var da langt større end nu og havde Brinker paa 7—8 Alen høje, men efter at Vandstanden er sænket, er den kun som et lille Hul imod før.

Efter sin Konfirmation kom Ole Petersen til at tjene paa Neblegaard, og i 1877 aftjente han sin Værnepligt i København. Billedet viser ham som ung Soldat. Senere havde han i 10 Aar Plads i Gunslev

Præstegaard hos Pastor Worsø, hvor han blev til han fik Ansættelse som første Uddeler i Skovby Brugsforening. Denne oprettedes 1887 og til at begynde med var der kun ca. 80 Medlemmer. Inden Ole Petersen 1915 rejste derfra, var der ca. 150. Det var ingen ringe Forskel, og selvfølgelig blev der ogsaa stor Forskel paa Omsætningen. I det første Halvaar handledes der heller kun for godt 7000 Kr. I Begyndelsen tog Ole Petersen ogsaa lidt andet Arbejde ved Siden, da Butikken hverken gav nok Fortjeneste eller nok at bestille, saa hans Kone kunde klare alt det hjemlige. Siden gik det den anden Vej, og det varede ikke saa svært længe, inden Ole Petersen maatte blive hjemme og have Hjælp til.

Naar alt i Førstningen kun gav saa lidt Arbejde i Forretningen, skyldtes det heller ikke alene det, at der kun var en lille Handel, men ogsaa, at Folk i de Tider gjorde langt større Indkøb, end det senere blev Skikken. Mange Bønder købte almindeligvis ind, saa de havde nok til en Maaned, og adskillige af dem havde Brændevinsankre paa 40 Potter!

Der var noget at fylde i, og naturligtvis var det lettere at tappe et større Kvantum paa en Gang, end da man begyndte at rende med en Flaske. »I det hele er det noget rigtig Sjatteri, som Folk nu køber ind,« siger Ole Petersen, »og mange er jo i Brugsforening eller hos Købmand flere Gange om Dagen — —«

At al den Slags Smaasjattehandel giver Tidsspilde og Ulejlighed baade for Køber og Sælger, er klart nok, men mange er jo nu om Stunder saa forjagede, at de ikke har Tid at tænke sig om, naar de skal have Bud efter Varer og render af Sted for en halv Vind til megen Ærgrelse for adskillige af den gamle Skole, som

sidder inde med tilstrækkeligt Overblik til at kunne dirigere Handel og Indkøb ind i en lettere og bedre Gænge. Ole Petersen ønskede da heller ikke at fortsætte hele Livet ud som Brugsuddeler, og 1915 trak han sig tilbage til en Landejendom, han havde købt 3 Aar i Forvejen. I det

offentlige Liv har han ikke taget stærkt Del, men har dog en Periode siddet baade i Sogneraad og Menighedsraad, og nu nyder han rask og rørig sine 80 Aars-Dage i Hjemmet, han har skabt, da han ikke længere vilde være Brugsmænd.

Dorthea Jørgensen, Sundby L.

Enhver, der kender lidt til Lolland-Falsters historiske Samfunds Aarbøger, véd, at Adjunkt Jørgensen, Charlottenslund, deri har skrevet en hel Serie Artikler om det gamle østlollandske

Sprog særlig fra Thoreby Sogn. Naar Hr Jørgensen saaledes kan fortælle fra ældre Tider, har han det ikke efter fremmede. Hans Moder, Dorthea Jørgensen, der nu er fyldt sine 93, er en ypperlig Fortæller og kender sit Sogns og sin Egns Talemaader ud og ind. Og aandsfrisk er hun som kun faa i hendes Alder, saa hos hende er mange forskelligartede Oplysninger at hente.

Dorthea Jørgensen er født 1. Juni 1842 i Thoreby, og her i Sognet har hun tilbragt den meste Tid af sit lange Liv — og af Aarene igen de fleste i Sundby L., idet hun kom hertil 1874. Og i sit gamle Hjem omtrent helt nede ved Sundet har hun i de forløbne Aar set megen Forandring i Omgivelserne. Meget er bygget og ændret siden hun satte Bo her og endnu mere forandret fra det, hun først kan huske. Naar hun i sin Barndom og første Ungdom

skulde en Tur over Sundet til den store Stad, Nykøbing, der for Thorebyerne laa saa fristende nær, men alligevel trods den korte Afstand ofte kunde være ret besværlig at komme i Forbindelse med, skulde de jo ud paa en Sejlads, der baade kostede Penge og tog Tid. Kom Folk enkeltvis til Sundby Færgested, var det ikke altid det passede Færgekarlene at sejle over, hvis der ikke vankede ekstra Betaling, og de rejssende maatte da ofte vente nogen Tid for at se, om ikke der skulde komme flere til, saa Jollen kunde blive hel eller i hvert Fald tildels fuld.

Ni Personer kunde den tage, og kom Tallet her op omkring, blev Fortjenesten selvfølgelig størst, men saa var Jollens Overkant ogsaa næsten helt nede ved Vandet.

Betalingen for at komme over paa almindelig Vis om Dagen har været 3—6 Skilling, men om Natten eller naar der var Is, kunde de forlange, hvad de vilde. Lejede nogen Jollen til at gaa særskilt over, betaltes 20 Skilling. Foruden de smaa Joller, man havde til de almindelige Hverdagsture, var der ogsaa en Trækfærge til at transportere Køretøjerne frem og tilbage med Denne var med Reb forbundet ved begge Sider af Sundet, og Færgekarlene gik saa der og trak i det vaade Rebtov med Hænderne for at faa Færgen trukket fra den ene Ø til den anden. En

kold Vinterdag var det ikke noget sødt Arbejde. Da Broen kom, sendtes Trækfærgen til Guldborg, og her sled man videre med den, indtil Mortorfærgen afløste

Sundbyerne havde forøvrigt fri Overfart til Nykøbing, fordi de hvert Aar var med til at slæbe Færgen paa Land, naar den skulde efterteses. De fleste af dem havde desuden selv deres Joller, saa de kunde ro sig over, naar det passede dem og omtrent ud for hvert Hus langs Strandkanten, var der en Jollerende og en aflagt Stensætning, saa de herfra kunde komme i og af Fartøjet. De private Jollejere var det forbudt at tage fremmede med over Sundet, selv om de gjorde det gratis — men et Forbud var naturligvis ligesom nu i mange Henseender kun til for at brydes, saa adskillige slap udenom de privilegerede Færgesaaede.

I det daglige var Overfarten ikke stor; derimod var der en hel Del Trafik om Lørdage og saa naturligvis paa Markedsdagene og ved andre store Begivenheder. Til at besøge Transporten her havde man en større og mindre Færge.

Betalingen kunde ikke ske til Færgesaaene, men skulde ved Sundbysiden gives til en Fuldmægtig, som havde et lille Rum i Nærheden af Færgeløbet. Færgesaaene boede i et Kammer ved Stalden paa Kroen, der var forpagtet ud, og de der ventede paa at blive sat over i Følgeskab, kunde sidde inde i Varmen i den store Krostue. Ligeledes var der en Stald, hvor de lollandske Bønder kunde sætte deres Heste, mens de tog Nykøbingturen, og udenfor Stalden var ogsaa en stor aaben Plads, saa de om Sommeren kunde lade Hestene staa ved Vogne. I selve Færgesaaen var en hel Række Gæsteværelser for de eventuelle Rejsende, der vilde overnatte,

og i det hele rørte der sig her som ved de fleste andre Færgesaaer et stærkt Liv blandet med megen Lystighed. Nu er kun Minderne tilbage, og Størsteparten af dem, der i hine Tider tog de forskellige Ture over Sundet i Joller og med Færger er forlængst gaaet ud paa en længere Fart end mellem Sundby og Nykøbing, men Dorthea Jørgensen kan livlig og interessant fortælle op om meget af det, der hører Færgesaaen til.

Fra de Dage husker hun ogsaa, hvordan de gule Deligenceer kørte Posten fra Sundby til Nakskov med Brevsamlingssteder rundt om i de forskellige Byer. En Tid blev Posten lagt af i hendes Forældres Hjem i Thoreby. Mange Breve eller Aviser var der ikke, da det var en stor Begivenhed at skrive et Brev og 3—4 Gaardmænd slog sig sammen om en Avis, men alligevel voldte det dog nogen Ulejlighed at have Folk rendende paa alle Tider af Døgnet for at bringe og hente Posten. Mest var det Skolebørnene, der benyttedes som Postmænd, og tit kunde en Avis eller anden Postsag være flere Dage gammel, inden den kom Adressaten i Hænde.

Efter at Dorthea Jørgensen var konfirmeret fik hun Plads i Nykøbing og tog senere med sit Herskab til København. Hun var ogsaa veltilfreds med Bylivet, men maatte siden hjem hos en Broder, som havde en Gaard i Thoreby. Da han blev gift fik hun og hendes Mand et af de smaa Jordhuse, hvoraf der fandtes ca. en Snes Stykker i Sundby. Alle hørte og hører endnu under Fuglsang, og Fru Neergaard glemmer heller ikke, naar hendes gamle Fæsterske holder Fødselsdag. Da Dorthea Jørgensen nu i Sommer fyldte 93, mødte ligeledes alle Børnene fra Fru Neergaards Feriekoloni og sang til Ære for Sundbys Ældste.

Karen Hansen, Sørup.

Naar der i vor Tid foregaar en eller anden større Begivenhed enten paa godt eller ondt, slaas det gerne op med store Bogstaver i Aviserne, og for et Øjeblik enten gyser eller glæder Læserne sig —

alt efter som de er indstillet til, men Dagen efter er det hele glemt, og noget nyt køres op i Stedet.

Helt modsat var det i gamle Dage. Da hørte man ikke saa meget, men det, der skete, bed sig bedre fast og kunde afgive Samtalestof for lange Tider. I mangfoldige Tilfælde var der ogsaa en eller anden hjemlig Poet, som kunde sætte de stedfundne Begivenheder paa Vers, og disse blev saa længe efter sunget baade til Lands og til Vands, som man plejer at sige.

Saaledes husker Karen Hansen, at der blev digtet en meget lang Vise om Maribo Ladegaardsbrand, hvor der indebrændte 4 Mennesker og 27 Heste. Ilden var paasat af en Svensker, og i Visen hed det bl. a.:

»Hvor kunde han dog nænne
sligt at afbrænde —

Kone og Børn nu maa lide,
tænk paa sligt i Tide,
ej saadan Synd begaa.

Hele Omegnen var naturligvis stærkt rystet af den frygtelige Brand, og Visen blev sunget baade at store og smaa, i Hjemmene om Aftenen, ved Gilder og paa Markeder, og i alle Lirekasser var den sat ind og drejedes af baade paa Gader og Stræder, saa Visen og Begivenheden

skulde nok hide sig fast og blive husket.

Karen Hansen er født 13. Maj 1853 i Raa, hvor Faderen havde en Gaard. Moderen døde, da den lille Pige kun var godt aargammel, og hun kom saa senere hen hos sin Stedmoders Forældre i Vester Ulslev og gik siden i Strandbyernes Skole. Om Onsdagen skulde de store Piger feje Skolegulv, og de smaa om Lørdagen, saa der var Orden i Tingene. Skolebal havde de to Gange om Aaret — efter Foraars og Efteraars eksamen. En Musikanter spillede da for dem, og Mad og Øl bragte de med hjemme fra. Kaffe vankede der ikke, saadan som det ellers var Skik nogle Steder, men alle morede sig ligefuldt. Efter Konfirmationen kom Karen Hansen hos nogle Slægtninge i Erikstrup og tilbragte dér sin Ungdom. Hun gik med i alt forefaldende Arbejde, men tjente ikke for Løn og hørte i alle Maader med til Familien, fik hvad hun havde behov og kom med rundt til Gilderne, som holdtes indenfor Lavet. I hendes Barndom blev der altid fra de indbudte baaret forskellige Fødevarer til Gildesgaarden, og man kom baade med Smør og Æg, Mælk og Fløde, slagtet Fjerkræ og Rullepølse og flere andre gode Sager, men lidt efter lidt blev det hele lagt af. Naar det var til en Barsedaa eller et Bryllup, stod Musikanterne ude i Gaarden og spillede, mens Vognene rullede ind i Gaarden. Frokosten bestod af koldt Bord med et godt Sulefad, og naar den var til Side, drog de til Kirke for at faa forrettet den kirkelige Handling. I Offerpenge til Præst og Degn gav Brudepar og Gudmødre gerne en Rigsdaler, medens det almindelige Brudefølge og Faddere kunde nøjes med at give en Firskilling.

Ved Hjemkomsten drak de Eftermiddagskaffe, og siden vankede der varm Medaften med Steg, og Søsterkage og Æblekage ovenpaa. Hen paa Natten kom Punsen, og inden de tog hjem, var der Frokost i Lighed med den, der var budt paa ved Ankomsten. Gudmødrene fik ved Kirkegangsgilderne en stor Gudmoderkage af Barnets Moder, men Fadderne, der flere Steder har plejet at faa hver en Fjerdepart Hvedekage, maatte her se tørmundede til.

Ungdomsgilderne holdtes rundt omkring i Gaardene. Som Regel var der Jule-, Fastelavns- og Paa-skegilde. Det sidste gav Pigerne. Man kom Klokken 2 om Eftermiddagen og drak Kaffe for saa at begynde paa Dansen. I Nattens Løb spistes 2 Gange, almindeligvis skaa-ret Smørrebrød, og desuden vankede der Øl og Brændevin samt Puns. Et saadant Gilde kostede gerne et Par Mark, og Gaardmændene kunde altssaa ikke tjene sig velhavende ved disse Ungdomsgilder, men det hele var jo som en Del af den Løn og de Rettigheder, der tilkom de unge, og man tog derfor baade Bekostning og Ulejlighed som en ganske naturlig Sag.

Gaarden i Erikstrup havde kun to Stuer, begge store, og i Hverdagsstuen var Ophængssenge for Familiens Medlemmer. Ude ved Køkken og Bryggers var Pige-kammer, og en Forstue manglede heller ikke. Ved dens ene Side var Spise-kammer, ved den anden Selekammer, hvor det nye Seletøj havde sin Plads. Naar Karen Hansen om Sommeren skulde til Malkning i Græsningen, bar hun altid Mælken i to Spande paa en Dragt; derimod bar Tjenestepigen sin Mælkokande paa Hovedet.

Ved sit Giftermaal kom Karen Hansen først til at bo i Skørtinge, men flyttede senere til Sørup, hvor hun har boet i ca: 50 Aar. Hun har haft 10 Børn, og en Gang blev de 5 angrebne af Difteritis og maatte alle paa Maribo Sygehus, hvor det ældste døde, saa det var svært nok at komme igennem. De andre har hun heldigvis faaet Lov at beholde og er hende til megen Glæde. Flere af dem bor i Nærheden, saa hun nemt kan liste hen for at aflægge et Besøg og se, de har det godt, hvilket selvfølgelig altid lyser op for en gammel Mor.

DEN ÆLDSTE GENERATION I LOLLAND-FALSTERS STIFT

III SAMLING – INDHOLD:

	Side
Jens Arildsen, Maribo	5
Niels Jensen, Gedesby	6
Hans Petersen, Torrig	8
Hanne Lunmann, Fuglse	9
Rasmus Jørgensen, Fuglse	11
Martine Precht, Branderslev	13
Karoline Ehrenreich, Nakskov	15
Rasmus Belling, Idestrup	17
Marie Galten, Branderslev	19
Ane Dorthe Rasmussen, Raagelunde	21
Kirsten Olsen, Øster Kippinge	23
Jørgen Nielsen Smed, Bruserup	25
Niels Peter Jensen, Torkildstrup	27
Christian Rasmussen Hjulmand, Raagelunde	29
Julian Johansen, Bandholm	31
Hans Kaare, Vanthore	32
Jens Andersen, Flintinge	34
Marie Gregersen, Øster Ulslev	36
Peder Mikkelsen, Sørup	38
Bodil Skovfoged, Frejlev	40
Jens Philekær Hjortshøj, Sæddinge	42
Rasmus Hansen, Herritslev	44
Rasmus Christensen, Taarup	46
Maren Henriksen, Guldborg L.	48
Helene Hansen, Sdr. Alslev	50
Rasmus Skov, Ravnse	53
Hans Lise, Nr. Kirkeby	55
Dorthe Vidt, Radsted	57
Axel Rude, Nykøbing F.	59
Marie Petersen, Musse	61
Ole Rasmussen, Døllefjelde	63
Lene Skaaning, Stubbekøbing	65
Gustav Oskar Gluud, Maribo	67
Marie Lund, Holgershaab ..	69
Ellen Hansen, Maribo	71

Hans Bille, Marchfield, Wis., U. S. A.	73
Kirstine Frost, Sandby.....	75
Christen Rasmussen, Nakskov ...	77
Vilhelm Petersen, Sandby	79
Peder Olsen, Øster Kippinge	81
Niels Madsen, Taagerup	83
Alfred Madsen, Rødby	85
Gertrud Lisse, Soesmarke	87
Lars Peder Pedersen, Oreby	89
Maren Stine Hansen, Taagerup.....	91
Karen Marie Petersen, Vaalse.....	93
Stine Nielsen, Lillebrænde	95
Ole Petersen, Skovby	97
Dorthe Jørgensen, Sundby L.	99
Karen Hansen, Sørup	101